

FACULTEIT LETTEREN
TAAL- EN REGIOSTUDIES

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

POOLSE SCHOLEN IN BELGIË

De historiek, organisatie en huidige hervormingen in beeld gebracht

Promotor :
Prof. Dr. Kris Van Heuckelom

Masterproef
ingediend door:
Annelies Stalpaert

- academiejaar 2009-2010 -

Inhoudstafel

0. VOORAF	5
0.1 DANKWOORD	5
0.2 VAAK GEBRUIKTE AFKORTINGEN	6
0.3 VAAK GEBRUIKTE BEGRIPPEN	7
1. INLEIDING	8
2. IMMIGRATIE	10
2.1 WAAROM BELGIË?	10
2.1.1. Een historische schets	10
2.1.2 De keuze voor België: achterliggende redenen	12
2.2 VERSCHILLEN TUSSEN DE VROEGERE EN DE HUIDIGE MIGRATIEGOLVEN	13
3. HISTORISCH OVERZICHT VAN DE POOLSE SCHOLEN IN BELGIË	16
3.1 HISTORISCH OVERZICHT	16
3.1.1 Voor en tijdens WO I	16
3.1.2 Interbellum	16
3.1.3 Na WO II	19
3.2 KENMERKEN VAN DEZE PERIODE	24
3.2.1 Het onderwijs an sich	24
3.2.2 Leerlingen en leerkrachten	27
3.3 HISTORIEK IN CIJFERS	28
4. HET ONDERWIJSSYSTEEM IN POLEN EN IN VLAANDEREN	29
4.1 HET KLEUTERONDERWIJS	29
4.2 HET LAGER ONDERWIJS	30
4.3 HET MIDDELBAAR ONDERWIJS	31
4.4 BELEID EN BEHEER	32
5. HERVORMINGEN	34
5.1. HERVORMINGEN 1999-2000	35
5.2. HERVORMINGEN 2009	36
5.2.1 De vervroeging van de beginleeftijd van het onderwijs	37
5.3 . HERVORMINGEN 2009-2011 VOOR DE POOLSE SCHOLEN IN HET BUITENLAND	38
5.3.1 Belangrijke documenten	38
5.3.3 Het doel van de hervormingen	44
5.4. DE HERVORMINGEN IN DE PRAKTIJK: DE POOLSE SCHOLEN OP DE BARRICADEN	46
5.5 CONFERENTIE NAAR AANLEIDING VAN DE HERVORMINGEN	48
6. DE POOLSE SCHOLEN	49
6.1 POOLSE SCHOLEN IN BELGIË VERBONDEN AAN DE AMBASSADE	49
6.1.1 De Poolse school in Brussel, verbonden aan de ambassade	49
6.1.2 De Poolse school in Brussel, verbonden aan de Poolse Katholieke Missie	58
6.1.3 Poolse school op de basis SHAPE in Mons	64
6.1.4 De Poolse school in Antwerpen	67
6.2 POOLSE PRIVÉ-SCHOLEN IN BELGIË	73
6.2.1 Poolse onafhankelijke school in Brussel	73
6.2.2 Kleine Poolse “schooltjes”	78
6.3 EUROPESE SCHOLEN	80
7. BESLUIT	81
8. BIBLIOGRAFIE	84
8.1 PUBLICATIES	84
8.2 WEBSITES EN ONLINE-PUBLICATIES	85
8.3 INTERVIEWS	87
8.4 MOMENTANE LITERATUUR	88

De Poolse scholen in België

9. POOLSE SAMENVATTING.....	89
10. BIJLAGEN	91
BIJLAGE 1: VISUELE HISTORIEK	91
BIJLAGE 2: EEN VERGELIJKING VAN HET ONDERWIJSSYSTEEM IN POLEN MET HET ONDERWIJSSYSTEEM VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP	95
1. Inleiding.....	95
2. Kleuteronderwijs	98
3. Lager onderwijs.....	102
4. Middelbaar onderwijs in Polen	108
5. Middelbaar onderwijs in Vlaanderen.....	115
BIJLAGE 3 : HARMONOGRAM DZIAŁAŃ NA LATA 2009 – 2011 (SCHEMA VAN DE ACTIVITEITEN IN DE JAREN 2009-2011)	124
BIJLAGE 4: POLSKOŚĆ POZA GRANICAMI RZECZPOSPOLITEJ („POOLSHEID” BUITEN DE GRENZEN VAN DE REPUBLIEK).....	128
BIJLAGE 5: WYWIAD Z BOŻENĄ ROGOLIŃSKĄ I (INTERVIEW MET BOŻENA ROGOLIŃSKA I).....	130
BIJLAGE 6: WYWIAD Z BOŻENĄ ROGOLIŃSKĄ II (INTERVIEW MET BOŻENA ROGOLIŃSKA II)	138
BIJLAGE 7: WYWIAD Z MONIKĄ PRUSKĄ (INTERVIEW MET MONIKA PRUSKA).....	144
BIJLAGE 8: WYWIAD Z TERESĄ ARSZAGI VEL HARSZAGI (INTERVIEW MET TERESA ARSZAGI VEL HARSZAGI)	151
BIJLAGE 9: UURROOSTERS, LEERKRACHTEN EN AANTAL LEERLINGEN.....	158
1. Zespół Szkół im. Joachima Lelewela przy Ambasadzie RP w Brukseli.....	158
2. Zespół przy Ambasadzie RP w Brukseli, Filia Im. Jana Pawła II z siedziba przy Polskiej Misji Katolickiej	163
3. Zespół Szkół przy Ambasadzie RP w Brukseli z siedzibą w Mons	167
4. Zespół Szkół Im. Gen. Stanisława Maczka dla dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą przy Ambasadzie RP w Brukseli z siedziba w Antwerpii	169
5. Polskie Centrum Kształcenia im. Jana Pawła II w Brukseli.....	172

0.Vooraf

0.1 Dankwoord

Eerst en vooral zou ik mijn promotor, Prof. Dr. Kris Van Heuckelom, willen bedanken. Hij stond mij tijdens het gehele ontwikkelingsproces van mijn Masterproef met raad en daad bij. Zowel wat contacten leggen betreft, als structuurproblemen aanpakken, zelfs het verbeteren van schrijffouten, niets was hem teveel. Hij heeft met andere woorden een uitermate positieve invloed gehad op mijn werk, en daar ben ik hem zeer dankbaar voor.

Daarnaast wil ik graag Edith Piqueray, doctoraatsstudente en verbonden aan het Centrum voor Migratie en Interculturele Studies van de Universiteit Antwerpen, bedanken voor al haar informatie en hulp aangaande deze thematiek. Zij heeft mij op talloze vlakken informatie verschaft, contacten helpen leggen en mijn interesse in de Poolse scholen in België enkel aangewakkerd. Ik hoop dat ik haar op mijn beurt met deze Masterproef van dienst kan zijn in haar onderzoek naar de Poolse scholen in België.

Ook wil ik mijn familie en vrienden bedanken om mij in mijn studie te steunen, voor mij klaar te staan wanneer ik daar nood aan had en zelfs mijn thesis volledig na te lezen. Zonder hun aanmoediging was het mij nooit gelukt.

Graag ook een aparte bedanking voor de Poolse directrices die mij zeer gastvrij hebben ontvangen en te woord gestaan: *Chciałabym bardzo podziękować Pani Bożenie Rogolińskiej, Pani Monice Pruskiej i Pani Teresie Arszagi Vel Harszagi za gościnność, informację i pomoc.* En natuurlijk ook voor mijn Poolse vrienden die de Poolse teksten in deze thesis hebben nagekeken op correctheid: *Chciałabym podziękować Weronice Dąbrowskiej, Piotrowi Bałamutowi, Kamilowi Kosciowski, Agacie Kaczkowskiej, Agnieszce Kucharskiej, Katarzynie Wilk, Jolancie Truchanowicze, Magdalenie Rachubińskiej, Dobrosławie Ubernie i Marcelinie Statkiewicz za poprawione teksty.*

0.2 Vaak gebruikte afkortingen

ASBL	<i>Association Sans But Lucratif</i> , in het Nederlands beter gekend als VZW – Vereniging zonder winstoogmerk
ASO	Algemeen Secundair Onderwijs
BSO	Beroepssecundair Onderwijs
CLB	Centra voor Leerlingenbegeleiding
DP	<i>Displaced Person</i> , een vluchteling die zich na WOII door de gebeurtenissen tijdens de oorlog buiten de grenzen van zijn thuisland bevond.
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
KSO	Kunstsecundair onderwijs
MEN	<i>Ministerstwo Edukacji Narodowej</i> (het Poolse Nationaal Ministerie van Onderwijs)
SHAPE	<i>Supreme Headquarters Allied Powers Europe</i> , het hoofdkwartier van de NAVO militaire organisatie in Mons, België
TSO	Technisch Secundair Onderwijs
WOS	<i>Wiedza o Społeczeństwie</i> (vak over de Poolse maatschappijkennis)

0.3 Vaak gebruikte begrippen

<i>Immersion</i>	In het Nederlands beter gekend als het “taalbad”. Men verstaat hieronder een verblijf in een omgeving waar slechts één taal gesproken wordt, met de bedoeling deze taal beter onder de knie te krijgen. Het wordt tevens gezien als een goede opleidingsmethode voor vreemde talen.
Kerncurriculum	Het basisprogramma van een opleiding, de kern van het leerplan.
<i>Klasa zerowa</i>	Het “nulde” leerjaar. Deze term slaat op het laatste jaar van de kleuterschool, waarin de kleuters al leerplichtig zijn.
<i>Matura</i>	Getuigende van maturiteit. Op het einde van de Poolse middelbare school legt men een <i>matura</i> -examen af en wanneer men hiervoor slaagt ontvangt men een <i>matura</i> -diploma dat toegang verschaft tot het hoger onderwijs.
Onderwijspunt	Dit is de vertaling van de Poolse term <i>punkt nauczania</i> . Het verwijst naar een instelling, waar het Poolse onderwijs in België verschaft wordt. In sommige gevallen zijn dit degelijk georganiseerde scholen, in andere een klas bestaande uit een handvol leerlingen.
<i>Polonia</i>	<i>Polacy mieszkający na stałe za granicą</i> (Polen die permanent buiten de grenzen <van Polen> wonen). Dit is een verzamelnaam voor de Poolse emigranten en de Poolse gemeenschappen in andere landen dan Polen zelf.

1. Inleiding

Wij kunnen het ons als Belg misschien maar moeilijk voorstellen om in een ander land, zoals Italië of Slowakije ook school te kunnen lopen in een daar opgericht schoolsysteem voor Belgen in het buitenland. Voor ons misschien nogal absurd, maar voor Polen in de verste verte niet. Sommige bronnen durven wel eens stellen dat ruim één derde van de Polen buiten de Poolse grenzen leeft. Dit komt door de verscheidene migratiestromen uit Polen door de eeuwen heen ten gevolge van oorlogen, grensverschuivingen, economische en politieke crisissen en zelfs de Poolse Delingen, waardoor het land meer dan een eeuw van de kaart werd geveegd. De Polen zijn zich in het buitenland beginnen organiseren, zowel op sociaal, economisch en cultureel vlak, maar ook op het vlak van onderwijs.

Het doel van deze Masterproef is dit fenomeen in kaart te brengen: **Hoe hebben de Poolse scholen zich ontwikkeld en op welke manier verschillen zij in hun werking met het onderwijsstelsel in Polen? Hoe zijn ze in België georganiseerd en wat zijn de consequenties van de op handen zijnde hervormingen?** In wat volgt wordt geprobeerd u op deze vragen een antwoord te verschaffen.

In de aanloop naar deze Masterproef werd literatuur over het thema geraadpleegd, er werden bezoeken aan de scholen zelf afgelegd, lessen bijgewoond en interviews afgenomen met de directrices. De kopstukken waren vaak moeilijk bereikbaar, evenals de informatie over de scholen die ze vertegenwoordigen. Het zijn immers zeer drukbezette mensen die zich hard inzetten voor de Poolse gemeenschap. Dit maakt hun bijdrage aan dit werk des te waardevoller.

We beginnen in punt twee met een ruime schets van de Poolse immigratie. In België duiken Polen af en toe in het straatbeeld op: de vrouwen vaak als poetsvrouw, de mannen als bouwvakker. Sommigen onder hen zijn hier pas kort, anderen al meerdere jaren. Hun migratie naar België heeft gedurende haar bestaan ook veranderende trends gekend. Vaak brengen deze Polen hun gezin mee naar België of worden hun kinderen hier geboren. Zij groeien hier dan op, maar de Poolse ouders hechten er belang aan dat de Poolse taal, tradities en waarden aan hun kinderen worden doorgegeven.

De Poolse scholen in België

Het derde deel verhaalt over de Poolse scholingstraditie in België. Deze heeft haar bloei gekend in de jaren '30 van de twintigste eeuw, voornamelijk onder invloed van de grote migratie van Poolse mijnwerkers naar België. Ook na de Tweede Wereldoorlog kende het Poolse onderwijs in België een opleving. Nadien vond er eerder een achteruitgang plaats, en hoe dichter men bij het heden komt, des te kariger de bronnen over de Poolse scholen in België.

In het vierde hoofdstuk wordt een analyse gemaakt van het Poolse onderwijssysteem in Polen en het onderwijssysteem in Vlaanderen. Hoewel het Poolse onderwijssysteem en dat van Vlaanderen hun gelijkenissen hebben, zijn er ook specifieke verschillen. Deze vergelijking verschaft tevens een gefundeerde achtergrond voor inzicht in zowel de huidige hervormingen binnen het Poolse onderwijssysteem, als de recente hervormingen in het Poolse onderwijssysteem voor het buitenland.

Punt vijf beschrijft deze hervormingen en dat brengt ons naar het eerste decennium van de jaren 2000. In de eerste jaren na de val van het communisme werden in Polen de staatsstructuur en de levensomstandigheden grondig hervormd, in de jaren 1999-2000 was het de beurt aan het onderwijssysteem en tien jaar later was dit weerom het geval. De specifieke richtlijnen voor het Pools onderwijs in het buitenland werden eveneens aangepast.

In hoofdstuk zes komen de Poolse scholen in België zelf aan bod. Het Poolse onderwijs in het buitenland kent grote verschillen en dat is ook in België het geval. De Poolse scholen in ons land zijn over het hele grondgebied verspreid, maar concentreren zich toch voornamelijk in de hoofdstad. Ze kunnen uit slechts één klasje bestaan, maar soms zijn ze zelfs groter dan de gemiddelde Belgische school. De ene school is gelieerd aan de ambassade, de andere is dan weer volledig zelfstandig. Ze worden in dit laatste hoofdstuk allemaal op een rijtje gezet.

Tot slot is er ruimte voor conclusies.

Er dient nog opgemerkt te worden dat met “Poolse scholen” het Poolse aanvullende onderwijs in het buitenland bedoeld wordt. Indien in bepaalde secties van deze Masterproef het begrip “Poolse scholen” een andere invulling krijgt wordt dat op dat moment ook verder verduidelijkt.

2. Immigratie

Dit eerste hoofdstuk biedt een overzicht van de migratie van Polen naar België. De keuze voor België als bestemmingsland wordt hier verder toegelicht. Immers, België is sinds haar ontstaan steeds een belangrijke bestemming geweest voor de Polen. Na een historische schets volgt een uitdieping van de redenen waarom Poolse migranten naar België trokken. Daarna worden de verschillen tussen de meest recente migratiegolven gedetailleerder in beeld gebracht.

2.1 Waarom België?

2.1.1. Een historische schets

Wanneer men het heeft over migratiestromen naar België, doelt men vaak op de massale instroom van Polen na de Eerste en Tweede Wereldoorlog. De uittocht uit Polen na de Novemberopstand van 1830-1831, die tevens de *Wielka Emigracja (Grote Migratie)* wordt genoemd, en na de Januariopstand van 1863 worden maar al te vaak over het hoofd gezien. Toen verlieten respectievelijk ongeveer 9.000, en 7.000 Polen hun vaderland. Deze behoorden voornamelijk tot de hogere klasse, namelijk officieren, intelligentsia en *szlachta (de Poolse adelstand)*.

Ook tijdens het interbellum kwam er een stroom van migrerende Polen naar België op gang. Men moet de grootte van deze groepen en stromen natuurlijk niet overschatten. België is een klein land in vergelijking met bijvoorbeeld Duitsland, en het aantal migranten was dan ook navenant.

Caestecker¹ stelt dat de eerste echte migratiestroom van Polen naar België niet rechtstreeks uit Polen kwam maar via Frankrijk en Duitsland, en dit tijdens het interbellum. Vóór de Tweede Wereldoorlog hadden ongeveer 400.000 Polen zich in het Ruhrgebied gevestigd (deze worden de Westfaalse Polen genoemd) en ze vormden er een florerende Poolse subcultuur. Hun verlangen tot zelforganisatie werd door de Duitsers als een dreiging ervaren. Ze stonden de

---

¹ Caestecker, F. (2003) Polish Migrant's children in Interwar Belgium and the Netherlands: the choice for Ethnic Education, in *Polish and Irish migration in Comparative Perspective*. Essen, Klartext, p. 169-170

De Poolse scholen in België

Duitse assimilatiepogingen in de weg, maar wanneer de Duitsers dit de kop probeerden in te drukken, versterkte dit enkel het Poolse streven.

Een tweede grote groep Polen, aldus Caestecker² werden rechtstreeks uit Polen gerekruteerd, vooral in de tweede helft van de jaren '20. Er waren ook wel degelijk verschillen tussen deze twee groepen. Het taalgebruik van de Westfaalse Polen was duidelijk beïnvloed door het Duits en ze hadden gemiddeld een hoger onderwijsniveau dan de andere Polen, wat gevolgen had voor hun beroepsmogelijkheden en salaris. Een ander gevolg was ook dat het leven in België voor de Westfaalse Polen niet zo verschillend was van hun Duitse levensstijl, terwijl voor de gerekruteerden uit Polen dit terdege grote veranderingen met zich meebracht. De eerste initiatieven tot de oprichting van een Pools onderwijsstelsel in België kwamen dan ook van de Westfaalse Polen.

De politieke strubbelingen en slechter wordende economische omstandigheden na de Eerste Wereldoorlog noopten de Polen tot emigratie. In 1923 werkten er ongeveer duizend Polen in België, twee jaar later was dat aantal al vervijfvoudigd. Door de massale tewerkstelling van Polen in de Belgische mijnen was dit aantal tegen 1930 opgelopen tot bijna twaalfduizend.

In de eerste helft van de jaren '30 van de vorige eeuw werden zowel de mijnindustrie als de daaraan verbonden Poolse gemeenschappen hard getroffen door de globale economische depressie. De economie herstelde zich geleidelijk na 1935 en ook het aantal tewerkgestelde Polen in de Belgische mijnen nam weer toe. Door het feit dat vanaf 1930 vele Poolse arbeiders zich meer om meer met hun gezin in België vestigden, werd onderwijs voor hun kinderen belangrijk.

Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog bevonden er zich ongeveer 60.000 Polen in ons land. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen vanuit de Duitse kampen nog eens ongeveer 12.000 Poolse DP's naar België om hier in de mijnen te werken.

---

² Caestecker, F. (1990) Le multiculturalisme de la Belgique: une analyse de la politique de scolarisation des enfants polonais en Belgique 1923-1940, in *Belgisch tijdschrift voor nieuwste geschiedenis*, jrg 21 (1990), nr 3/4, p. 538-539

De Poolse scholen in België

De val van het IJzeren Gordijn zorgde voor een nieuwe massale uitstroom van Polen, en dat vooral sinds april 1991.³ De Polen konden van dan af drie maanden in België verblijven als toerist. Maar velen bleven langer om hier door illegale arbeid veel geld te verdienen. Tegen het eind van de jaren '90 werd het aantal illegale Poolse werknemers in België tussen de 30.000 en 50.000 geschat.

Voor Polen was België het zevende belangrijkste gastland (Duitsland en de VS spanden de kroon). In België bevonden de Polen zich in 2005 slechts op de tiende plaats wat de grootste migrantengroepen betreft. De Italianen, Fransen en Nederlanders stonden op kop, gevolgd door Marokkanen, Spanjaarden, Turken, Duitsers, Portugezen en Britten. Dit zijn echter alleen de officiële geregistreerde migranten. De Polen, Italianen, Marokkanen en Turken zijn de meest zichtbare migrantengroepen.

In 2005 waren er in België zeker veel meer Polen aanwezig dan de 18.026 geregistreerde.⁴ Daarbij komt ook het openstellen van de grenzen de afgelopen jaren. Polen trad in 2004 toe tot de Europese Unie, en in 2007 tot de Schengenzone. Sinds 2009 is de Belgische arbeidsmarkt volledig voor hen opengesteld.

2.1.2 De keuze voor België: achterliggende redenen

De keuze voor België had volgens Mila Paspalanova⁵ met verschillende factoren te maken: België is een land dat gemakkelijk te bereiken is vanuit Polen (veel gemakkelijker dan bijvoorbeeld de Verenigde Staten). Men kan van België uit gemakkelijk contact houden met familie en vrienden in het thuisland. Een andere belangrijke factor is dat er een goed georganiseerd Pools netwerk bestaat in Brussel, dat de aanpassingsproblemen van recent gemigreerde Polen naar België kan vergemakkelijken.

---

³ Op dat moment schafte de Belgische regering de visa-maatregelen die voorheen van kracht waren voor de Polen, af.

⁴ Galent, M., Goddeeris, I., Niedzwiedzki, D. (2009) *Migration and europeanisation. Changing identities and values among Polish pendulum migrants and their Belgian employers*. Krakow, Nomos, p. 38

⁵ Paspalanova, M. (2006). *Undocumented and legal Eastern European immigrants in Brussels* (Proefschrift Katholieke Universiteit Leuven). Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen, p. 75

De Poolse scholen in België

Polen komen voornamelijk naar België om economische redenen. Zo kunnen ze in Polen geen werk vinden door de hoge werkloosheidsgraad en/of door hun beperkte opleiding. Vaak worden ze ook aangetrokken door de hoge lonen in België. Men wil zijn of haar materiële situatie in Polen verbeteren, een huis of auto kopen. Ze willen zoveel mogelijk geld verdienen op korte termijn. Om dit te bereiken moeten ze hard werken, zo'n 60 tot 72 uur per week en ze proberen zo weinig mogelijk geld uit te geven aan hun eigen levensonderhoud.

De politieke factoren waren ook niet onbelangrijk: de twee wereldoorlogen, de “communistische”⁶ periode in Centraal- en Oost-Europa, de transitie van de totalitaire regimes naar democratieën en markteconomieën en ten slotte de uitbreiding van de EU. Waar de migratie vóór de wereldoorlogen vooral gecategoriseerd kon worden als economisch gedreven migratie, had ze tijdens en na WOII vooral het karakter van interne verplaatsingen en deportaties. De laatste jaren, vooral sinds de val van het IJzeren Gordijn, is het economische karakter van de migraties weer overheersend.

Er heeft geen massale migratie van Polen plaatsgevonden. Daar zijn verscheidene redenen voor. Ten eerste werd Polen zelf een bestemmingsland voor andere migranten, bijvoorbeeld uit China. Daarnaast verstrengde Duitsland, een van de belangrijkste bestemmingslanden van de Polen, zijn normen voor asielaanvragen. Een andere factor was het uitbreken van de Golfoorlog. Dit zette de werkcontracten voor Polen in Irak en Koeweit onder druk. Polen bevond zich tevens in een proces van ontwikkeling naar democratie en een vrije markt. Daardoor zijn de mensen minder geneigd te vertrekken en proberen ze het in eigen land te maken.

2.2 Verschillen tussen de vroegere en de huidige migratiegolven

In de kenmerken van de Polen die vandaag de dag in België tewerkgesteld worden zien we verschillende bestaande stereotiepen bewaarheid. De meeste Poolse immigranten komen uit de plattelandsgebieden in het oosten van Polen. Hun levenswijze is eerder traditioneel, religie en familiewaarden nemen een belangrijke plaats in. De populaire cultuur (beter gekend als

---

⁶ Het communisme werd in Polen echter nooit bereikt (noch in de andere toenmalige Oostbloklanden). Wat zich daar wel heeft ontplooid is het reëel bestaand socialisme. Men hield de burgers voor dat dit de overgangsfase was tot het bereiken van het ware communisme.

De Poolse scholen in België

“*disco polo*”) en alcoholverbruik zijn wijdverspreid. De meeste migranten zijn vrouwen en worden hier tewerkgesteld als poetsvrouw of kinderoppas. De werkgelegenheid voor de mannen concentreert zich vooral in de bouwsector, de tuinbouw, en in de decoratie en schilderwerken. De Polen die aanwezig zijn in België kennen een grote heterogeniteit naar leeftijd, maar de meerderheid heeft geen vergevorderde vorm van onderwijs genoten. De meesten zien hun verblijf hier als tijdelijk en hun woonomstandigheden stellen bijgevolg niet al te veel voor, daar ze hier niet veel geld aan willen besteden. Deze stereotiepen zijn natuurlijk vatbaar voor veranderingen.

Vóór de val van het communisme migreerden meer vrouwen dan mannen naar België. Dit uitte zich duidelijk in de onderrepresentatie van de Poolse mannen ouder dan vijftwintig. De meeste Polen hadden een zeker opleidingsniveau en waren afkomstig uit de meest geurbaniseerde en geïndustrialiseerde delen van Polen. Men migreerde toen vooral naar Duitsland, de Verenigde Staten, Canada, maar ook naar België. Na de val konden de Poolse burgers hun land vrij verlaten zonder politietussenkomst en de lengte van hun verblijf werd niet langer door de staat beperkt. Visa voorwaarden werden geleidelijk aan afgeschaft.

Tijdens deze eerste jaren na de val traden er, wat migratie betreft, ook significante verschillen op. Het opleidingsniveau lag veel lager. Zo had ongeveer 70% van de Poolse migranten slechts een diploma van de lagere school. Vrouwen maakten ook niet langer de meerderheid uit. In vergelijking met de voorgaande jaren steeg de gemiddelde leeftijd met zo'n tien jaar. De regio's waarvan ze afkomstig waren bleven min of meer dezelfde, evenals de bestemmingslanden.

In het begin van de jaren '90 verbleef een minderheid van de aanwezige Polen hier legaal. Vaak ontmoetten ze hier iemand, hetzij Belgisch, hetzij Pools en bouwden ze in België hun leven verder op.⁷ Men was voornamelijk afkomstig uit de perifere gebieden van Polen. Dit kwam door de slechte economische situatie daar en de migratietraditie die er leefde. De twee belangrijkste instellingen in deze gebieden, en die bijgevolg ook mee naar België werden genomen, zijn familie en de Kerk.

---

⁷ De geregistreerde migratie vanuit Polen naar België een uitgesproken vrouwelijk karakter heeft door de in trek zijnde huwelijksmigratie: veel Poolse vrouwen trekken onder andere naar België, om hier een partner te zoeken, te trouwen of samen te leven met een Belgische man.

De Poolse scholen in België

Sinds de jaren 2000 duiken er nieuwe trends op wat betreft de Poolse migratie naar België. De Polen migreren opnieuw op jongere leeftijd. Ten tweede zien we dat de plaatsen in Polen waar deze migranten vandaan komen zich meer beginnen te diversifiëren, en men dus niet langer bijna uitsluitend uit het oostelijk deel afkomstig is. Ten derde is de verhouding tussen mannen en vrouwen opmerkelijk aan het keren. Zo stelt men dat waar er in 1997 nog 18 mannen waren voor 100 vrouwen, er in 2006 164 mannen voor 100 vrouwen waren.⁸

---

⁸ Galent, M., Goddeeris, I., Niedzwiedzki, D. (2009) *Migration and europeanisation. Changing identities and values among Polish pendulum migrants and their Belgian employers*. Krakow, Nomos, p. 38-39

3. Historisch overzicht van de Poolse scholen in België

Dit hoofdstuk is gewijd aan een historisch overzicht van de Poolse scholen in België. In een eerste deel wordt het ontstaan beschreven en de ontwikkelingen van dit fenomeen gedurende de twintigste eeuw. Na de Tweede Wereldoorlog wordt er een opdeling gemaakt aangezien er toen twee grote concurrerende schoolnetten ontstonden.

In het tweede deel wordt er dieper ingegaan op specifieke aspecten van deze periode. Zo wordt er een gedetailleerd beeld geschetst van de werking van het onderwijs, de leerkrachten en leerlingen. Daarna wordt het cijfermateriaal van dit thema in beeld gebracht. Dit laatste punt werd toegevoegd, daar de verschillende bronnen elkaar hierin tegenspreken. Op deze manier wordt er een poging gedaan meer duidelijkheid te scheppen in deze materie.

3.1 Historisch overzicht

3.1.1 Voor en tijdens WOI

Hierover kunnen we vrij kort zijn. De enige die de moeite neemt om migratiestromen die voor de Eerste Wereldoorlog plaatsvonden te vermelden, is Żmigrodzki⁹ Hij situeert het begin van de Poolse scholingstraditie in België al in 1911. Op dat moment kwamen er namelijk 127 ongekwalificeerde Poolse arbeiders naar België, voornamelijk jongeren tussen 18 en 20 jaar oud. Zij werden tewerkgesteld in de steenkoolmijnen, maar al snel rees ook de vraag naar educatieve middelen.

3.1.2 Interbellum

Zoals reeds aangehaald begonnen de Polen zich vanaf de jaren '30 eveneens met hun volledige gezin in België te vestigen. Dientengevolge werd het onderwijs van de Poolse kinderen belangrijk.

---

⁹ Żmigrodzki, M. (1978) Szkolnictwo polonijne w Belgii, in W. Kucharski (red.), *Stan i kierunki rozwoju oświaty polonijnej. Materiały z seminarium naukowego, Lublin, 28-29 maja 1977 r.*, Lublin, p. 19-20

De Poolse scholen in België

De eerste initiatieven tot het opzetten van Pools onderwijs kwamen van de Westfaalse Polen. In 1925, in de Poolse kolonies van Winterslag en Hautrage, werden na de verplichte lessen in het Belgische onderwijs Poolse lessen georganiseerd.

In 1926 werd een akkoord gesloten dat de Polen toestond in alle vrijheid hun onderwijs te organiseren. In dit akkoord werd echter vooral het tijdelijke karakter van deze scholen benadrukt. Ze moesten zorgen voor een progressieve adaptatie aan de Belgische leefomgeving. Aangezien het Poolse onderwijssysteem in België op dat in Polen was gebaseerd, zorgde dit ervoor dat de Poolse kinderen op tienjarige leeftijd moesten overstappen naar de Belgische scholen. Het Poolse lager onderwijs bestond immers slechts uit vier jaar, terwijl het Belgische zo'n twee jaar langer duurde.

Verschillende groepen steunden het Poolse streven naar een afzonderlijk onderwijsstelsel. Ten eerste was de Poolse regering sterk voor dit idee gewonnen en investeerde via haar consulaat vrij veel in een onafhankelijk schoolsysteem in België. Ook de Belgische staat stond hier niet weigerachtig tegenover, net zoals de lokale werknemers, en dus was er geen politieke barrière voor het oprichten van afzonderlijke Poolse scholen. De mijnorganisaties zorgden zelfs voor co-financiering. Goddeeris¹⁰ voegt hier nog aan toe dat de Poolse regering ook een loyaliteitsgevoel bij haar landgenoten buiten de grenzen wilde oproepen. Ook de steun van het mijnpatronaat had een achterliggende reden, namelijk om ook de migrantenkinderen te isoleren van de autochtone kinderen, zodat deze later ook gebruikt konden worden als goedkope werkkrachten. Ook de twee Belgische schoolnetten zagen dit wel zitten. Zij wilden dan ook vooral vermijden dat de Polen massaal met de concurrent zouden samenwerken.

De economische depressie van begin jaren '30 werd ook in het onderwijs sterk gevoeld. Onder meer door budgettaire beperkingen was men verplicht de scholen tussen 1932 en 1934 te sluiten. Dit leverde veel protest op maar zonder veel resultaat. Langs de andere kant werden de scholen nadien wel in het Belgische schoolnet geïncorporeerd.

---

¹⁰ Goddeeris, I. (2003). De Poolse schoolstrijd in België (1945-ca. 1955): een schoolvoorbeeld van de strijd tussen Poolse communisten en Londenars, in *Brood en rozen: tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 8(1), p. 28-29

De Poolse scholen in België

Tijdens het interbellum, en dit zou een blijvende trend worden, waren de Poolse scholen meer in Limburg geconcentreerd dan in Wallonië. Dit kwam onder andere doordat de mijnorganisaties in Wallonië (met uitzondering van Hautrage-Etat) de Poolse scholen niet sponsorden. Een andere reden was de keuze tussen het Frans en het Nederlands. De Franse taal werd door de Polen veel belangrijker geacht dan het Nederlands, en bijgevolg vond men het minder erg om hun kinderen in deze taal les te laten volgen. In Wallonië werden de Poolse lessen ook vaker in de plaatselijke schooltjes geïncorporeerd, wat het streven naar afzonderlijke Poolse scholen verminderde.

De Poolse scholen waren ook kenmerkend voor de onderlinge cohesie in de Poolse gemeenschappen in België. Velen zagen hun verblijf in België als tijdelijk en stonden er dan ook op dat de Poolse taal en historische kennis bij hun kinderen onderhouden en aangeleerd werden. Vooral de Polen uit het Ruhrgebied, die onderhevig waren geweest aan de Duitse invloed, stonden hierop. Vaak werd er bij hen thuis een verbasterde vorm van het Pools of zelfs Duits gesproken, en de Poolse scholen moesten ervoor zorgen dat de kinderen opnieuw “gepoloniseerd” werden.

Pools onderwijs werd gezien als dé sleutel om de Poolse identiteit bij de migrantenkinderen te bewaren en te bestendigen. Tegelijkertijd wilde men ook de hoop op een uiteindelijke terugkeer naar het vaderland levende houden.

Maar er was ook veel tegenstand: de Vlaamse nationalisten protesteerden hevig tegen de Poolse scholen. Zij vonden het namelijk niet kunnen dat men daar het Frans onderwees als tweede taal. Ook niet alle mijndirecties, bijvoorbeeld in Eisden, waren de Poolse scholen even goed gezind. Maar ook bij de Polen zelf ontbrak het gedeeltelijk aan patriottisme en de interesse was lauw. Onafhankelijke Poolse scholen was meer dan wat ze gevraagd hadden. Hun enthousiasme voor de Poolse scholen was bekoeld door het lage niveau ervan. Vaak ontbrak het aan financiële middelen. De Poolse leerkrachten die uit Polen waren overgebracht naar België om hier les te geven, hadden meestal grote aanpassingsproblemen. De leerlingen zelf waren er niet altijd voor gewonnen en waren vrij moe na een hele dag les in de Belgische school. Ook op politiek vlak stuitte het idee tegen de borst. Er waren namelijk ook verschillende andere groepen, zoals de Joegoeslaven en de Italianen die op dergelijk onderwijs aanspraak konden maken. Na verloop van tijd werd er toch in toegestemd, maar

De Poolse scholen in België

---

werd de verantwoordelijkheid ervoor overgeheveld naar de lokale scholen. Ondanks al deze moeilijkheden en tegenstellingen bleef men om meer scholen vragen.

De Poolse scholen beschouwden zichzelf als katholiek. Dit katholieke karakter werd goed ontvangen door de ecclesiastische hiërarchie in België, maar was geen voorwaarde voor het bestaan van deze scholen. Een andere moeilijkheid was de Poolse lessen ook effectief ingang te doen vinden in de Belgische scholen. Het gemengde karakter van dit onderwijs werd door het katholieke net niet geapprecieerd, het katholieke karakter ervan werd dan weer bekritiseerd door de gemeenschapsscholen. Maar het bestaan van deze twee Belgische schoolnetten gaf de Poolse autoriteiten wel een kans om de Poolse lessen ingang te doen vinden. Beide netten probeerden er zoveel mogelijk voordeel uit te halen. Ook de Poolse ouders waren opgetogen met deze ontwikkelingen.

Financieel liep het niet steeds van een leien dakje, al zorgde de erkenning door de Belgische autoriteiten er wel voor dat men gratis schoolmateriaal ter beschikking kreeg. Ook waren er meermaals meningsverschillen met de mijndirecties, wat woog op de financiële middelen van de scholen .

3.1.3 Na WOII

Tijdens de Tweede Wereldoorlog viel het Poolse onderwijs in België zo goed als stil. Het Poolse verenigingsleven verzwakte, enkel het religieuze leven, en het onderwijs daarbinnen, hield min of meer stand.

De Poolse communisten cultiveerden een sterk verenigingsleven om de migratie te mobiliseren voor het communistische regime en hen tot een terugkeer naar hun vaderland te stimuleren. Ze promootten de economische heropbouw van de volksrepubliek en “polonisering” van de op Duitsland veroverde gebieden. De eerste vijf jaar na de oorlog keerden ongeveer tienduizend Polen vanuit België naar hun vaderland terug. Deze linkervleugel werd bestreden door de “Londenaars”, de anticommunistische aanhangers van de Poolse regering die sinds 1940 in ballingschap verbleef in Londen. Zij stelden alles in het werk om de *Polonia* in de emigratie te behouden en in te schakelen in hun verzet tegen het communistische regime. Zij ontwikkelden daarom, net als hun tegenstanders, een eigen

De Poolse scholen in België

---

perswezen en ze infiltreerden in het lokale verenigingsleven. De strijd tussen communisten en “Londenaars” wordt meestal voorgesteld als een typisch product van de Koude Oorlog.¹¹

De evoluties in beide netten liepen parallel. Żmigrodzki¹² onderscheidt hierin drie fasen:

- 1) De jaren 1945-1947: deze periode wordt gezien als de startperiode.
- 2) In de daaropvolgende jaren vond er een dynamische ontwikkeling plaats, en dit tot en met 1956.
- 3) De periode na 1956 kunnen we zien als een teruggang.

a) Het consulaire net

De Poolse communisten zagen de heropbouw van een eigen onderwijsnet als een van hun belangrijkste streefdoelen.

De Poolse lessen (vooral taal, aardrijkskunde, geschiedenis en zang, net zoals tijdens het interbellum) werden buiten de Belgische schooluren gegeven, tussen vier en acht uur 's avonds of, voor de jongeren die al in de mijnen werkten, op zondagvoormiddag. Wel vonden de meeste lessen plaats in Belgische schoollokalen, al hadden in april 1946 13 van de 42 schoolpunten hiervoor geen toestemming gekregen. Ze moesten zich dan maar vestigen in private woningen of andere lokalen, meestal zonder didactisch materiaal. In Winterslag bijvoorbeeld werd een school van 128 leerlingen ondergebracht in een refter.¹³

Men kampte echter met een gebrek aan een degelijk onderwijsprogramma. Dit werd pas in 1947 door Warschau voorzien. Andere moeilijkheden hadden betrekking op het cursusmateriaal. Men raadde de leerkrachten aan geen geschiedenis te geven, aangezien zij zich de nieuwe ontwikkelingen en recente gebeurtenissen nog niet eigen hadden gemaakt. Er was eveneens een tekort aan onderwijzers. Vaak was er slechts één leraar voor meerdere,

---

¹¹ Goddeeris, I. (2003). De Poolse schoolstrijd in België (1945-ca. 1955): een schoolvoorbeeld van de strijd tussen Poolse communisten en Londenaars, in *Brood en rozen: tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 8(1), p. 28

¹² Żmigrodzki, M. (1978) Szkolnictwo polonijne w Belgii, in W. Kucharski (Ed.), *Stan i kierunki rozwoju oświaty polonijnej. Materiały z seminarium naukowego, Lublin, 28-29 maja 1977 r.*, Lublin, p. 26-27

¹³ Goddeeris, I. (2003). De Poolse schoolstrijd in België (1945-ca. 1955): een schoolvoorbeeld van de strijd tussen Poolse communisten en Londenaars, in *Brood en rozen: tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 8(1), p. 29

De Poolse scholen in België

---

soms ver uit elkaar liggende groepen. Veel onderwijzers waren ook onvoldoende gekwalificeerd voor hun taak.

Hun taak was veel ruimer dan lesgeven alleen: zo moesten ze onder meer bemiddelen bij de lokale autoriteiten, leerlingen ronselen, huisbezoeken afleggen, oudervergaderingen coördineren, een vrijetijdsleven organiseren met manifestaties, vakantiekolonies, sportwedstrijden, zangkoren en theateropvoeringen. Dat Warschau veel belang hechtte aan hun opdracht bleek uit het feit dat het de leraren een salaris uitbetaalde van 5000 fr. per maand (terwijl een arbeider slechts 3000 fr. verdiende).¹⁴

Anders dan tijdens het interbellum legden de Belgische autoriteiten grote reserves aan de dag tegenover het door Warschau gesteunde migrantenonderwijs. De Poolse en Belgische belangen stonden immers lijnrecht tegenover elkaar: de Polen propageerden communisme en repatriëring, terwijl België net kampte met een arbeiderstekort in de mijnen en een door sommigen gevaarlijke geachte populariteit van de communistische partij. Het gastland gedroeg zich dus vijandig op verschillende niveaus. Zo organiseerden de Belgische schooldirecties bijvoorbeeld filmvertoningen en uitstappen in de uren waarop er Pools onderwijs gegeven werd. De communisten hadden het vooral moeilijk om voet aan de grond te krijgen in Limburg waar de arbeidersbeweging traditioneel veel katholieker geïnspireerd was dan in de Waalse mijnregio's.¹⁵

Toch was het consulaire net tegen 1950 sterker geworden. Het Poolse thuisland mengde zich meer om meer met het Poolse onderwijs in België. Zo konden leerkrachten bijvoorbeeld naar Polen trekken om daar bijscholing te volgen en nieuwe leerkrachten uit Polen moesten de zwakke schakels hier komen vervangen. Deze vergrootte inzet zorgde voor een stijging van het aantal Poolse schoolpunten tot meer dan vijftig in 1950 en de eerste daaropvolgende jaren. Het leerlingenaantal daarentegen lag in deze periode veel lager: slechts 500 tot 700 leerlingen.

Goddeeris schetst de vier factoren die verantwoordelijk waren voor deze sterke terugval. Ten eerste waren de meeste militanten, die in de directe naoorlogse periode voor de opbouw en de

---

¹⁴ Goddeeris, I. (2003). De Poolse schoolstrijd in België (1945-ca. 1955): een schoolvoorbeeld van de strijd tussen Poolse communisten en Londenaren, in *Brood en rozen: tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 8(1), p. 31

¹⁵ (13) ibidem

De Poolse scholen in België

---

invulling van het communistische onderwijsnet hadden gezorgd, tegen 1950 met vrouw en kinderen naar Polen teruggekeerd. Een tweede factor is dat het aantal schoolplichtige kinderen rond 1950 in het algemeen sterk gedaald was door de lagere nataliteit in de oorlogsjaren. Vervolgens waren het maatschappelijke klimaat en het overheidsbeleid door de ontluikende Koude Oorlog nog restrictiever geworden dan vlak na de oorlog. Zo viel de politie soms de klas binnen om te controleren of de lesinhoud niet staatsvijandig was, of de leraar een arbeidsvergunning had en of de kinderen ingeschreven waren aan een Belgische lagere school. Ten slotte was er de concurrentie met de vrije/katholieke scholen die na 1950 herleefde.¹⁶

b) Het katholieke/vrije net

Na de bevrijding hadden de toen nog officiële Poolse autoriteiten in Londense ballingschap geprobeerd het vooroorlogse onderwijsnet herop te bouwen. De eerste jaren verliepen echter in grote verwarring. Na twee jaar chaos werd het vrije onderwijsnet opgedoekt. De vooroorlogse geldbronnen uit Warschau waren na 1945 immers weggefallen, en de financiële put kon niet opgevuld worden door de lokale *Polonia* of de Belgische autoriteiten. Toen enkele vooroorlogse migrantenorganisaties het anticommunistische onderwijs nieuw leven probeerden in te blazen was Londen daar dan ook niet meer bij betrokken, maar toch kwam het initiatief van de grond.¹⁷

De wederopleving van het Poolse katholieke/vrije onderwijs kreeg steun vanuit verscheidene hoeken, zoals de Belgische gemeentebesturen, de mijnpatronaten en de katholieke directies. Financiële tegemoetkomingen vanuit deze hoeken kwamen er echter niet. Het bestaan van de vrije scholen werd onder meer mogelijk gemaakt door geldomhalingen, donaties, subsidies van *Polonia*-organisaties en het schoolgeld dat de ouders moesten betalen. De leerlingen die de consulaire scholen frequenteerden moesten geen inschrijvingsgeld betalen. Het salaris van de leerkrachten was nederig, maar zij werden wel bijgestaan door de Poolse clerus in België.

De naoorlogse migranten hadden na deze turbulente periode ingezien dat ze voor langere tijd in België zouden verblijven. Velen onder hen hadden zich inmiddels ontpopt tot ouders die

---

¹⁶ Goddeeris, I. (2003). De Poolse schoolstrijd in België (1945-ca. 1955): een schoolvoorbeeld van de strijd tussen Poolse communisten en Londenaren, in *Brood en rozen: tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 8(1), p. 28-33

¹⁷ (15) Idem, p. 33-34

De Poolse scholen in België

---

bezorgd waren om de onderwijskansen van hun kinderen die langzamerhand de schoolleeftijd bereikten. In hun streven de Poolse waarden, tradities en cultuur bij hun kinderen te behouden, kwamen zij nader bij de oude, vooroorlogse emigratie te staan. Men wilde hiervoor echter niet de hulp van het consulaire net inroepen.

De Poolse regering in Londen gaf echter geen prioriteit aan het onderwijs voor migrantenkinderen. Hoewel de problematiek haar niet onberoerd liet – zij betaalde de lonen van de leraren – en daar zij zelf uiteraard ook met financiële moeilijkheden te kampen had, stonden andere zaken duidelijk hoger op de agenda. Op het vlak van onderwijs waren dat de studies van de Poolse oorlogsvluchtelingen aan Belgische universiteiten en hogescholen. Al in 1945 besteedde de regering in ballingschap ruim twee keer meer geld aan de 650 studenten dan aan het minstens drie keer hoger aantal scholieren. Blijkbaar lagen de nieuwe, naoorlogse migratie en de intellectuele klasse de exil-regering nauwer aan het hart dan de tweede generatie van de vooroorlogse migratie. Het beleid van Londen werd dus niet alleen gestuurd door ideologische, maar ook door sociale factoren.¹⁸

In 1971 ontstaat in Brussel een schoolpunt opgericht door de ambassade voor de kinderen van Poolse delegaties in België. In 1973 worden twee dochterpunten opgericht: een in Antwerpen, het tweede in Luxemburg. Deze punten verworden later tot de belangrijkste educatiecentra voor jonge Polen in Brussel en Antwerpen.

Het jaar 1989 is en blijft hét jaar van de grote veranderingen. De nieuwe consul-generaal wilde een vereniging van de Poolse schoolnetten in België, wat een feit werd op 15 maart 1992. Dit veranderde echter niets aan het verminderen van het aantal scholen en de groter wordende financiële problemen. Veranderingen doorgevoerd in 1995 door het Ministerie van Onderwijs in België gaven aan scholen het recht om kinderen van migranten op te nemen in het Belgische onderwijs. Dit bevorderde de toestroom van kinderen en jongeren uit Polen. Vooral in Antwerpen en Brussel was dit goed op waar te nemen.

---

¹⁸ Goddeeris, I. (2003). De Poolse schoolstrijd in België (1945-ca. 1955): een schoolvoorbeeld van de strijd tussen Poolse communisten en Londenars, in *Brood en rozen: tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 8(1), p. 33-34

c) Bedenkingen

Het is aangewezen om bij het lezen van dit historisch overzicht zeker ook de bedenkingen die Goddeeris¹⁹ maakt in het achterhoofd houden.

Zo stelt hij dat men niet mag vergeten dat het onderwijs aan kleine kinderen überhaupt niet de verhoopde vruchten afwierp. De oorzaak hiervan is duidelijk: een desinteresse van de Poolse migranten jeugd die zich steeds sterker integreerde in de Belgische samenleving. Zelfs bij sociologen uit de jaren '50 was de hoge assimilatiegraad al opgevallen: in 1960 sprak 55% van de Poolse kinderen in Limburg uitsluitend Nederlands met elkaar. Deze denationalisering kon niet tegengehouden worden, hoe groot de Londense investeringen in het onderwijs voor migrantenkinderen ook waren geweest. Men mag daarbij ook niet vergeten dat de Polen zeer verspreid leefden. Op bepaalde plaatsen, zoals Limburg, Charleroi, Mons en Liège leefden ze wel geconcentreerd en het is ook daar dat we de meeste Poolse scholen vinden.

Het typische conflict van de Koude Oorlog, een strijd in de Belgische *Polonia* tussen aanhangers en tegenstanders van het communistische regime in Warschau werd niet zozeer door politieke, maar door sociale factoren bepaald. Enerzijds mislukte de politisering over de hele lijn, anderzijds verhinderden sociale breuklijnen tussen klassen en generaties een mogelijke politieke eenstemmigheid binnen het anticommunistische kamp. Het Londense anticommunistische programma sloeg niet aan bij de mijnwerkers die voor de oorlog naar België waren geïmmigreerd.

3.2 Kenmerken van deze periode

3.2.1 Het onderwijs *an sich*

De nadruk lag vooral op het lager onderwijs. Het Poolse onderwijs moest eerder gezien worden als een soort van taalles voor kinderen van Poolse immigranten. Het onderwijsdoel van de Poolse scholen in het buitenland verschilde volledig van dat van Poolse scholen in Polen. De kinderen groeiden namelijk in een volledig andere (kapitalistische) omgeving op, gingen maar een of twee keer per week naar de Poolse school en dit slechts gedurende enkele

---

¹⁹ Goddeeris, I. (2003). De Poolse schoolstrijd in België (1945-ca. 1955): een schoolvoorbeeld van de strijd tussen Poolse communisten en Londenaren, in *Brood en rozen: tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 8(1), p. 44

De Poolse scholen in België

---

uren. Het is dan ook niet moeilijk te stellen dat ze het vaderland van hun ouders, en alles wat daaraan verbonden was niet naar behoren begrepen.

Tijdens de glorie-dagen van de Poolse scholen (einde jaren '20, begin jaren '30) gingen de kinderen gedurende vier jaar naar de Poolse lagere school waarna ze overstapten op het Belgische net. De kinderen kregen Poolse lessen voorgeschoteld, parallel aan deze in Polen en aangevuld met Belgische aardrijkskunde en geschiedenis, Nederlands of Frans. Of men frequenteerde Belgische scholen en volgde naschoolse Poolse lessen. Later werden deze lessen geïntegreerd in de Belgische scholen. Men wilde er zo voor zorgen dat de kinderen op regelmatige basis hun moedertaal aangeleerd kregen maar zo dat ze niet geïsoleerd werden van hun Belgische omgeving.

De leeftijd van de kinderen schommelde tussen zeven en veertien jaar. In elke klas zaten de leerlingen per niveau (afhankelijk van wanneer ze naar school begonnen te gaan en hoe vergevorderd hun pools was), en dus niet per leeftijd. Meestal gingen de leerlingen ongeveer vier à vijf jaar naar school, slechts uitzonderlijk langer.

Wanneer men het eerste leerjaar in deze scholen na WOII bekijkt wordt men geconfronteerd met drie niveaus in taalkennis. In een eerste groep zaten kinderen die helemaal geen Pools kenden. Een tweede groep bestond uit kinderen met een passieve kennis van het Pools: zij konden de taal wel verstaan, maar spraken, schreven en lazen ze niet of niet naar behoren. Een derde groep omvatte leerlingen met een actieve kennis van het Pools: zij verstonden de taal en spraken ze evenwel. De eerste groep leerlingen maakte vooral kennis met de Poolse taal. Eerst was er de herkenning en eigende men zich de basiswoordenschat toe, men leerde de leerkracht te verstaan en eenvoudige antwoorden te formuleren. Pas daarna ging men over tot het aanleren van lezen en schrijven. De leerlingen uit de tweede groep konden al eenvoudige zinnen maken en gebruiken. Ze leerden nu lezen en schrijven, van begin af aan, net zoals voorgaande groep. Vaak werd er een zeer individuele aanpak toegepast. De leerlingen in de derde groep konden reeds zelfstandig praten, maar niet schrijven noch lezen. Ook bij hen werd dit aangeleerd van begin af aan, maar wel afhankelijk van persoonlijke bekwaamheid en hoeveel jaar ze (eventueel) al op een Belgische school hadden gezeten.

Naarmate de leerjaren vorderden kwam er een uitbreiding van de basiswoordenschat tot stand, er kwam ook meer nadruk op thema's verbonden met de emigratie en het vestigingsland,

De Poolse scholen in België

---

zoals de Poolse begraafplaats in Lommel. Maar ook bekende Poolse schrijvers en dichters kwamen aan bod. Naderhand kregen de kinderen ook geschiedenis en aardrijkskunde. In het tweede leerjaar begon men hiermee maar de kinderen hoefden slechts passief te luisteren. Ook kregen ze op dat moment slechts een beperkte schets van de geschiedenis respectievelijk aardrijkskunde. In het derde en vierde leerjaar werd deze leerstof meer uitgediept.

Men gebruikte handboeken uit Polen, maar daar waren enkele problemen mee. Een van de moeilijkheden was het aanleren van het Poolse alfabet: sommige kinderen kenden al het Nederlands of het Frans, wat het aanleren van het Poolse alfabet (dat gedeeltelijk andere tekens kent) bemoeilijkte. De Poolse lessen kon men eerder vergelijken met het aanleren van een vreemde taal dan met het verder ontwikkelen van de moedertaal. Ook qua oefeningen en grammatica schoten de Poolse handboeken tekort (de kinderen hadden nood aan een woordenschat die verbonden was met hun leefomgeving, niet met die van het verre vaderland van hun ouders) maar bij gebrek aan beter waren het toch deze handboeken die gebruikt werden. In het katholieke/vrije net ging men op een gegeven ogenblik wel over tot het drukken van eigen handboeken.

Het doel was de kinderen Pools te leren spreken, lezen, en schrijven. Men moest ook kunnen uitleggen wat men gelezen of geschreven had. Het beste middel om dit te bereiken, aldus Kuroczko²⁰, waren de zomerkampen. Elk jaar trokken er zo'n 150 kinderen op kamp naar Polen, en/of naar verschillende plaatsen in België. Ook vandaag nog is het domein in Comblain-la-Tour een populaire bestemming

Middelbaar onderwijs was vrij uitzonderlijk. Meestal gingen deze leerlingen dan naar Belgische middelbare scholen of het Poolse lyceum in Parijs. In de loop der jaren werd dit een trend die steeds meer gevolg kreeg, mede dankzij de Poolse scholen in België.

Aangezien in het vervolg van dit werk het hoger onderwijs buiten beschouwing wordt gelaten, zullen we hier het hoger onderwijs niet nader in detail bekijken. Wel kan men opmerken dat België een van de belangrijkste landen was waar Poolse DP's hoger onderwijs genoten. Dit werd ook sterk aangemoedigd door de Londense regering in ballingschap en het *Centre des*

---

²⁰ Kuroczko, I. (1977) Szkolnictwo polskie w Belgii. In *Chowanna. Czasopismo pedagogiczne*, 6, 1, p. 561

De Poolse scholen in België

Hautes Etudes Polonaises en Belgique. Dit centrum streefde ernaar vooral studenten en navorsers bij te staan in hun activiteiten.

3.2.2 Leerlingen en leerkrachten

Een van de problemen van de leerlingen was hun soms onbestaande kennis van het Pools. In de jaren '40 bijvoorbeeld waren vele Poolse kinderen al bijna tien jaar in België. Dit waren de kinderen van de Polen die in de jaren '30 naar België waren gemigreerd. Maar zij spraken vaak geen Pools meer, of mengden veel gallicismen en germanismen in hun taalgebruik. De kinderen van de Westfaalse Polen spraken vaak enkel Duits, met hier en daar wat Nederlands of Frans, maar al helemaal geen Pools.

De kinderen uit gemengde gezinnen spraken minder goed Pools en gingen sneller over tot assimilatie. Kinderen uit Poolse ouders daarentegen spraken logischerwijs veel vlotter Pools en bezaten ook een rijkere woordenschat. In de omgang na de lessen echter spraken bijna alle kinderen Nederlands of Frans .

Er was een constant tekort aan onderwijzers en vaak waren ze niet voldoende gekwalificeerd. Vooral in het begin waren dit eerder militanten en propagandisten dan pedagogen. In het katholieke net konden de leerkrachten ook priesters zijn.

De taak van de leerkrachten was veel ruimer dan lesgeven alleen. De moeilijkheid van het ronselen van leerlingen kwam op hun schouders terecht. Ook het lesgeven zelf was geen eenvoudige opgave. Er was een constante inmenging van de mijndirecteurs die hun zegje wilden doen met betrekking tot het onderwijs. Er waren geen duidelijke richtlijnen of programma's en vaak moesten de leerkrachten van de ene school naar de andere trekken om er les te geven. Deze transportmoeilijkheden konden verholpen worden door de aankoop van een auto, maar dit was een grote investering voor leerkrachten met vaak een bescheiden salaris.

Men kon vrij de thema's en schoolmaterialen kiezen, maar er was wel een soort van controle in de vorm van congressen en schoolinspecteurs. Voor de onderwijzers die rechtstreeks uit Polen waren gehaald bleef het niettemin moeilijk om zich aan de nieuwe omgeving aan te passen. Vaak sprak een leerkracht Pools en een beetje Frans, terwijl de leerlingen Nederlands,

Frans of Duits spraken en amper Pools. Dit hielp de interne communicatie er niet echt op vooruit.

3.3 Historiek in cijfers²¹

In de bijlage wordt een visueel overzicht gegeven van de talloze aantallen leerlingen, leerkrachten en scholen die in de verschillende bronnen vermeld worden. Het valt op hoe deze soms verschillen of spectaculair uiteenlopen. Men dient dus zeer voorzichtig met deze informatie om te gaan. Spijtig genoeg is er maar een beperkte hoeveelheid aan informatie en de informatie die er is spitst zich meestal toe op dezelfde periode (jaren '30 tot en met jaren '50-'60). Daarbij komt nog de moeilijkheid van de opsplitsing in de twee netten na de Tweede Wereldoorlog.

---

²¹ Zie bijlage 1.

4. Het onderwijssysteem in Polen en in Vlaanderen

De analyse die hier volgt is gebaseerd op de bijlage “Een vergelijking van het onderwijssysteem in Polen met het onderwijssysteem van de Vlaamse Gemeenschap”²². In deze bijlage worden, niveau per niveau, de onderwijsstructuren van zowel Polen als Vlaanderen nader in detail bekeken en naast elkaar gelegd. Daarbij heeft men zich wel beperkt tot de niveaus die relevant zijn voor dit onderzoek.

In deze analyse belichten we opeenvolgend het kleuteronderwijs, het lager onderwijs, het middelbaar onderwijs en het beleid en beheer van beide onderwijsstructuren.

4.1 Het kleuteronderwijs

Wat de beginleeftijd en de duur van het kleuteronderwijs betreft zijn er kleine verschillen. Het kleuteronderwijs vangt in Polen aan op driejarige leeftijd en duurt tot en met zeven jaar, wanneer de kleuter de overstap naar het lager onderwijs maakt. In Vlaanderen vangt de kleuterschool een half jaar vroeger aan en duurt tot en met zes jaar. Op zich is dit niet zo verschillend, buiten het feit dat de Poolse kleuters op zesjarige leeftijd eveneens met de leerplicht geconfronteerd worden, maar op dat moment nog in de kleuterschool zitten (dit zijn de zogenaamde *klasy zerowe*). In concreto leren zij ook lezen en schrijven op deze leeftijd en zitten op dat moment dus nog in de kleuterklas, in tegenstelling tot hun Vlaamse tegenhangers, die reeds in het eerste leerjaar van de lagere school zitten. Betreffende de aanvangsleeftijd van het Poolse lager onderwijs is er de laatste tijd veel te doen. Meer informatie daarover in punt 5 over de hervormingen binnen het onderwijs.

De Poolse ouders dienen te betalen voor het kleuteronderwijs, waar dit (bijna volledig) kosteloos is voor de Vlaamse ouders. Dit is mogelijk ook een gedeeltelijke verklaring voor de uiteenlopende participatiegraden: in Polen ging in het schooljaar 2007/2008 slechts 57,7% van de Poolse vijfjarigen naar de kleuterschool, dit in tegenstelling tot de 99% van de Vlaamse vijfjarigen. Vlaanderen kent een zeer actief beleid met als doel alle kleuters reeds school te laten lopen. Ook de Poolse regering streeft een hogere participatie van kleuters in het kleuteronderwijs na.

---

²² Zie bijlage 2.

De Poolse scholen in België

Wat schoolorganisatie betreft lopen beide systemen in grote mate gelijk. Zo zijn de kleuters in beide onderwijsstructuren in groepen per leeftijd opgedeeld, hebben in beide systemen ongeveer evenveel les en beide systemen kennen hetzij een kerncurriculum, hetzij bepaalde ontwikkelingsdoelen. Een pluspunt in Vlaanderen is dat het gebruik van ICT erg wordt gestimuleerd.

In beide systemen is de beoordeling gebaseerd op observatie. Wat het onderwijzend personeel betreft dienen de kleuterleerkrachten zowel in Polen als in Vlaanderen het hoger onderwijs te doorlopen. In Polen zijn er meerdere opleidingswegen om kleuterleerkracht te worden.

4.2 Het lager onderwijs

Wat lagere school betreft lopen beide systemen in grote mate parallel. De leerlingen zijn gedurende de hele lagere school leerplichtig in beide gebieden, al vangt de Poolse lagere school wel een jaar later aan (dit wordt tegen september 2011 echter aangepast). De leerlingen worden ingedeeld op leeftijd.

Het Poolse lager onderwijs is in twee delen opgesplitst: het eerste deel omvat het eerste tot en met het derde leerjaar, het tweede deel het vierde tot en met het zesde leerjaar. In het eerste deel wordt geïntegreerd onderwijs verschaft: er wordt nog geen onderscheid gemaakt in vakken, de gehele leerstof wordt door één leerkracht onderwezen. In het tweede deel volgt er een opsplitsing in verschillende vakken. Deze vakken worden door verschillende leerkrachten onderwezen die voor deze vakken opgeleid zijn. In Vlaanderen is er wel een opdeling in vakken, al worden die bijna allemaal door dezelfde leerkracht gegeven (uitzonderingen zijn bijvoorbeeld lichamelijke opvoeding en godsdienst of zedenleer) en dit gedurende zes jaar.

Het Vlaamse lager onderwijs is kosteloos. In Polen bestaan er naast de publieke scholen die gratis onderwijs verschaffen ook privé-scholen met betalend onderwijs. In de praktijk echter lopen de meeste leerlingen school in de publieke scholen. Beide onderwijsstructuren kennen hetzij een kerncurriculum, hetzij ontwikkelingsdoelen en eindtermen.

In Polen is er naast de interne evaluatie door de leerkracht ook een externe evaluatie via het nationale examen in het zesde leerjaar. Dit examen vindt plaats onder toezicht van centrale en regionale examencommissies. Men dient op dit examen te slagen om te mogen overgaan naar

De Poolse scholen in België

---

de middelbare school. De Poolse puntenschaal loopt van 1 tot 6, in tegenstelling tot Vlaanderen (punten op tien, twintig of honderd). In Vlaanderen is dergelijk verplicht examen niet aanwezig, men dient een getuigschrift te verkrijgen op het eind van het lager onderwijs om naar het middelbaar te kunnen overgaan.

Net zoals de kleuterleerkrachten dienen de leerkrachten in het lager onderwijs het hoger onderwijs te hebben doorlopen.

4.3 Het middelbaar onderwijs

Wat structuur betreft zien we enkele duidelijke verschillen tussen het Poolse middelbare onderwijs en het Vlaamse, doch ook veel gelijkenissen. In beide structuren zitten de leerlingen opgedeeld per leeftijd. Het Poolse middelbare onderwijs is in twee delen opgedeeld, namelijk het gymnasium (de eerste drie jaar) en daarna het lyceum of beroepsgericht onderwijs (twee, drie of vier jaar). In Vlaanderen kennen we drie graden van elk twee jaren (behalve in het beroepsonderwijs).

Wat organisatie betreft lopen ze wel in een bepaalde mate gelijk en volgen ze de lijn die gestart werd in het lager onderwijs. Elke onderwijsstructuur heeft ook hetzij een kerncurriculum dat gevolgd moet worden, hetzij eindtermen waarnaar gestreefd moet worden.

Men mag in het Vlaamse onderwijs geen inschrijvingsgeld vragen doch in beperkte mate bepaalde kosten doorrekenen. In Polen geldt ook op het middelbare onderwijsniveau het onderscheid tussen publieke en private scholen.

In beide systemen geldt dat het eerste niveau (gymnasium respectievelijk de eerste graad) gezien kan worden als een basisniveau. In de verdere opleiding slaat men een meer specifieke weg in. In Polen betekent dit de keuze tussen de twee types lycea of de beroepsopleidingen, in Vlaanderen de keuze tussen het ASO, TSO, KSO of BSO.

De interne evaluatie is in beide systemen vergelijkbaar, maar in het Poolse systeem duikt zeer duidelijk het belang op van het *matura*-examen en de andere externe examens na de beëindiging van de verschillende niveaus. Het *matura*-examen verschaft de toegang tot het hoger onderwijs, en daardoor bestaan er tevens postsecundaire, non-tertiaire onderwijsvormen

De Poolse scholen in België

---

die een voorbereiding op dit examen verschaffen. In Vlaanderen geldt er slechts voor een beperkt aantal richtingen van het hoger onderwijs (bijvoorbeeld geneeskunde) een ingangsexamen.

De vereisten voor de leerkrachten liggen voor dit onderwijsniveau hoger.

Het lyceum in Polen is niet verplicht. Het geldt als een voorbereiding op hogere studies. Het ASO in Vlaanderen is wel verplicht. In beide onderwijssystemen is het zo dat de leerplicht geldt tot en met achttien jaar. In Polen kan men na het gymnasium opteren voor een beroepsopleiding en daarbinnen kiezen voor de combinatie van studeren en werken. Immers, vanaf zestien jaar geldt de gedeeltelijke leerplicht. In Vlaanderen dient men hiervoor onderwijs te lopen binnen het BSO en zo kan men opteren voor de combinatie van studeren en werken dankzij de gedeeltelijke leerplicht vanaf zestien jaar.

4.4 Beleid en beheer

De belangrijkste onderwijsinstantie in Polen is het MEN. Haar Vlaamse tegenhanger is het Vlaams Ministerie voor Onderwijs en Vorming. Wat beleid en beheer betreft zien we dat er in Polen een heuse decentralisering is opgetreden op dit gebied, en dat elk onderwijsniveau veel verantwoordelijkheden gekregen heeft. In Vlaanderen daarentegen zijn er veel overkoepelende organisaties die het Vlaamse onderwijs in goede banen moeten leiden.

Deze Poolse decentralisering heeft ook tot gevolg dat de financiering voornamelijk op de lokale niveaus gebeurt. Een ander belangrijk financieel aspect is de opdeling in twee types scholen in Polen, namelijk enerzijds de publieke (kosteloze) scholen en anderzijds de private (duurdere) scholen. De publieke scholen ontvangen financiering door subsidies van het staatsbudget, de private scholen dienen in de eigen financiën te voorzien. De Vlaamse gemeenschap haalt wat onderwijs betreft haar inkomsten uit verschillende bronnen (zowel een vaste financiële dotatie van de federale staat als bijvoorbeeld gewestbelastingen), en houdt tevens rekening met de sociale samenstelling van de leerlingpopulaties (inzake subsidies, zorgenvolpen en dergelijke meer).

De kwaliteitsbewaking in Polen vindt voornamelijk plaats onder de vorm van externe examens, die niet worden toegepast in Vlaanderen. De Vlaamse kwaliteitsbewaking is

De Poolse scholen in België

---

gebaseerd op eindtermen en ontwikkelingsdoelen en gebeurt door doorlichtingen en interne evaluaties.

Ondanks het feit dat beide systemen in grote lijnen parallel lopen is het belangrijk te weten waar zich de verschillen bevinden. Deze zijn namelijk van belang wanneer wij het verder hebben over de hervormingen in het Poolse onderwijssysteem (zowel in Polen als in het buitenland) en de Poolse scholen zelf in België.

5. Hervormingen

Polen heeft sinds de val van het communisme al een hele weg afgelegd op verschillende vlakken, zo ook op het vlak van onderwijs. De hervormingen binnen het Poolse onderwijssysteem hebben ook hun weerslag op het Poolse onderwijs in het buitenland. Daarnaast zijn er hervormingen specifiek voor het Poolse onderwijs buiten Polen, die in de periode 2009-2011 verwezenlijkt moeten worden.

Voor 1989 echter functioneerde het Poolse onderwijssysteem onder volledige staatscontrole en was het, net zoals de toenmalige economie, volledig gecentraliseerd. Dit had vele gevolgen, met in vergelijking tot andere ontwikkelde landen, eerder een nefast karakter. Een van de gevolgen was bijvoorbeeld de rem op het opleidingsniveau: in 1989 studeerde slechts 10% van alle Poolse 19-jarigen op universitair niveau. Na 1989 vonden verschillende hervormingen plaats: scholen kregen een bepaalde mate van onafhankelijkheid en leerkrachten werden aangemoedigd om creatief te zijn. De oude inspectie-instellingen werden gesloten en nieuwe curricula geïntroduceerd. Het middelbaar en hoger onderwijs werden meer toegankelijk gemaakt, met een verbetering van de kwaliteit van het lesgeven en de studie *an sich*. Er werden ook veranderingen doorgevoerd opdat de centrale regering deze doelen beter kon ondersteunen.

De grootste veranderingen vonden plaats op het centrale niveau, bijvoorbeeld de verdeling van de verantwoordelijkheden tussen de autoriteiten. Tussen 1989 en 2002 werd de verantwoordelijkheid voor het beheer van de kleuter-, lagere en middelbare scholen overgedragen aan de lokale autoriteiten. Hierdoor begon het brede publiek de rol van het MEN in vraag te stellen. Deze instelling is echter blijven bestaan, maar ook de twijfels over zijn functionaliteit bleven behouden.

Gedurende deze periode bleef men vaag in de formulering van de hoofdobjectieven inzake onderwijs en werden zij vooral op een abstracte wijze verwoord aan de hand van nietszeggend politiek taalgebruik. Zo werd er in 1998 een actieplan opgesteld met drie grote doelen:

- de popularisering van het middelbaar en hoger onderwijs;
- de verbetering van de gelijke onderwijskansen;
- de kwaliteitsverbetering van het onderwijs.

Men mag niet vergeten dat op hetzelfde ogenblik op andere vlakken ook belangrijke hervormingen werden doorgevoerd, zoals in de staatsadministratie, de gezondheidszorg en de sociale zekerheid. Onderwijs was dus zeker geen prioriteit.

5.1. Hervormingen 1999-2000

De Poolse onderwijshervormingen werden jarenlang in meer of mindere mate tegengewerkt, omdat ze met zware kosten gepaard gingen. Daarbij was ook een consensus nodig tussen de politieke partijen over de onderwijsdoelen om tot reële hervormingen te kunnen komen. Wat de eigenlijke hervormingen betreft waren er drie groepen die zo hun eigen mening hadden: de diverse politieke partijen met elk hun eigen hervormingsprogramma, de onderwijsexperts met hun verschillende visies en belangrijke internationale organisaties die verscheidene rapporten aan het Poolse onderwijs gewijd hadden. Zoals men kan zien was het aantal invloedrijke deelnemers aan de onderwijsdiscussie groot en dit bemoeilijkte het hele debat.

De initiële versie van de hervormingen werd opgesteld in januari 1998. Gedurende vier maanden werd deze aan de verschillende organen en organisaties voorgelegd. De toenmalige minister van onderwijs Handke formuleerde het doel van de hervormingen als volgt: “The aim of the reform was designed to create for the schools the optimal conditions for developing the character and the abilities of the pupils as well as for establishing a close liaison between parents and teachers.” Daarnaast hoopte hij dat “ the proposed reform of education would permit the schools to become a truly solid and lasting foundation for a better future.”²³

De hoofdoelstellingen²⁴ waren als volgt:

- het onderwijsniveau van de maatschappij optrekken door het middelbaar en hoger onderwijs uit te breiden;
- het gelijkschakelen van de onderwijskansen;
- de bevordering van de kwaliteit van het onderwijs, gedefinieerd als een integrerend proces van onderwijs en opvoeding.

---

²³ Tomiak, J.(2000). Polish Education Facing the Twenty-first Century: dilemmas and difficulties, *Comparative Education*, 36, 2, p.184

²⁴ Ministerstwo Edukacji Narodowej. (1998) *Reforma systemu edukacji projekt: kształcenie w nowym ustroju szkolnym*, Warschau, WSP.

Ondanks holle woorden en politieke termen werden hier echter ook duidelijke maatregelen getroffen om deze hoofdoelstellingen te verwezenlijken. Zo werden bijvoorbeeld de verschillende onderwijsstadia aangepast aan de noden van de leerlingen, de inhoud van alle vakken werd herzien en gemoderniseerd en nieuwe vakken werden geïntroduceerd.

De hervormingen vooronderstelden de beschikbaarheid van degelijke financiële ondersteuning op lange termijn en een positieve reactie van de leerkrachten, lokale autoriteiten en ouders. Daarnaast verwachtte men ook geen tegenstand van de politieke oppositie.

Het is echter anders gebleken. De kosten van de hervormingen bleken de beschikbare fondsen zwaar te overschrijden. Het verbond van leerkrachten was eerder terughoudend daar de hervormingen een actieve betrokkenheid van de leerkrachten in het proces vereisten en ook veel meer werk vroegen. De politieke tegenstanders waren evenmin gewillig: zij noemden de hervormingen slecht voorbereid en gingen niet akkoord met de volgens hen té grote hap van het staatsbudget dat op die manier naar onderwijs zou gaan.

5.2. Hervormingen 2009

Wegens hervormingen binnen het curriculum dient een nieuw basisprogramma zich aan. Deze veranderingen worden gradueel ingevoerd. Ze gingen van start in het schooljaar 2009-2010 en in de loop der jaren zal het nieuwe kerncurriculum in alle onderwijsniveaus in het Poolse onderwijs doorgevoerd worden. De voltooiing van de hervormingen is voorzien voor de jaren 2015-2017. De hoofddoelen van de hervormingen zijn:

- de inhoud van het onderwijs dient aangepast te worden aan de huidige leerlingenpopulatie;
- de tijdsduur voor het aanleren van de basisleerstof wordt verlengd. Dit gebeurt door een curriculum te ontwikkelen voor een zes à zeven jaar durende periode, in plaats van het op te splitsen in twee aparte repetitieve cyclussen van telkens drie jaar;
- het kerncurriculum wordt aangepast, met het oog op het verhogen van het kennisvermogen van de jongere studenten (door het verlagen van de beginleeftijd);

De Poolse scholen in België

- er worden veranderingen doorgevoerd in de externe examensystemen. Zo wordt wiskunde een verplicht onderdeel van het *matura*-examen, zodat elke student dezelfde basisvakken heeft met daarbij één tot drie keuzevakken.
- er wordt een nieuw programma gelanceerd dat *Radosna Szkoła (Vreugdevolle School)* heet en dat voor de financiële ondersteuning moet zorgen voor de beheersinstellingen van de scholen;
- er komen ook in het hoger onderwijs specifieke hervormingen.

5.2.1 De vervroeging van de beginleeftijd van het onderwijs

Er was en is een zekere tegenstand tegen deze hervormingen. Niet alleen bij leerkrachten en politieke opposanten, maar ook bij ouders, en dan vooral omwille van de vervroeging van de instapleeftijd van de lagere school van zeven naar zes jaar. Voorlopig is het nog een vrije keuze voor de ouders om hun kinderen op zes- of zevenjarige leeftijd naar de lagere school te sturen. Deze maatregel wordt echter verplicht in 2011. Oorspronkelijk was men van plan deze maatregel al in 2009 in te voeren, maar wegens grote kritiek werd de uitvoering ervan uitgesteld.

Wojciech Kość beschrijft de bedenkingen van de ouders. Sommige ouders zien deze maatregel als een echte hindernis in de ontwikkeling van hun kinderen. Zo stelt Karolina Elbanowska, een 28-jarige moeder van vier kinderen, dat de accommodatie van de scholen vaak onvoldoende uitgerust is om ook de zesjarigen op te vangen: “Polish schools are in large part not sufficiently suitable to accommodate six-year-olds. The schools are very often in old buildings that date back to the 1960s and are now in desperate need of renovation”.²⁵

Mariola Zalewicz, vice-directrice van een lagere school in Kalisz, stelt dat de ouders ook daar zeer behoedzaam omgaan met de nieuwe hervormingen. Slechts twee families hebben ervoor gekozen om hun zesjarige kinderen al naar het eerste leerjaar te sturen. Voorlopig brengt dit geen extra kosten met zich mee: “There is no cost to us to accommodate two six-year-olds in a class of seven-year-olds. In time, however, there will be more and more six-year-olds attending our school and this means costs to arrange special classrooms for them with carpets,

---

²⁵ Kość, Wojciech.(2009) Education Reform: Polish Schools At Sixes and Sevens, in *Transitions Online*, 06/30/2009. Geraadpleegd op 10 mei, 2010, van Central and Eastern European Online Library www.cceol.com

a place to rest and to play.”²⁶ Katarzyna Bolechowska, een 37-jarige moeder van de zesjarige Karolina is echter een andere mening aangedaan: “My bottom line is that whatever the curriculum, whatever the course books, a child’s success at school is dependent on a teacher. A good teacher will almost make a school’s disadvantages unimportant, while a bad teacher will ruin the best possible conditions that a school can offer.”²⁷

Zoals men kan zien zijn de meningen verdeeld, maar de maatregel is reeds (weliswaar op basis van keuze door de ouders) in voege. De financiële kant is echter nog een andere zaak, en door de economische crisis die het onderwijsbudget serieus deed slinken, wordt het project er niet populairder op.

5.3 . Hervormingen 2009-2011 voor de Poolse scholen in het buitenland

5.3.1 Belangrijke documenten

In 2009 werd de *Podstawa programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą (het basisprogramma voor Poolse leerlingen die studeren in het buitenland)*²⁸ opgesteld. Tientallen groepen experts die door het MEN benoemd werden namen deel aan het ontwerpproces; onder hen leerkrachten die in Poolse scholen in het buitenland werken, wetenschappers aan Poolse universiteiten en door het MEN benoemde experts die aan het kerncurriculum voor onderwijs in Polen werken of gewerkt hebben.

De *Podstawa programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą* is opgesteld voor leerkrachten die buiten de Poolse grenzen, vaak in moeilijke en beperkende omstandigheden, lesgeven in Poolse scholen en/of onderwijscentra. Het omvat inhoudelijke thema’s aangaande het taal- en cultuuronderwijs en er wordt geformuleerd wat een kind na het afronden van elke onderwijsetappe moet kunnen en weten, waarbij de Poolse taal wordt aanzien als het onontbeerlijke gereedschap bij de kennismaking met de literatuur, geschiedenis en de Poolse cultuur.

---

²⁶ Kość, Wojciech.(2009) Education Reform: Polish Schools At Sixes and Sevens, in *Transitions Online*, 06/30/2009. Geraadpleegd op 10 mei, 2010, van Central and Eastern European Online Library www.cceol.com

²⁷ (26) Ibidem

²⁸ Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2009). *Podstawa Programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą (wersja do konsultacji)*. Geraadpleegd op 10 mei, 2010, van Polska Szkoła www.polska-szkola.pl

De “eisen” werden voor drie leeftijdsgroepen opgesteld, namelijk van 5 tot 9 jaar, van 10 tot 14 jaar en vanaf 14 jaar. Daarnaast worden de taalcompetenties eveneens in drie groepen opgedeeld: A – *podstawowy (beginner)*, B – *średnio zaawansowany (gemiddeld)*, C – *zaawansowany (ervaren)*. Het taalvermogen omvat spreken, luisteren, schrijven en converseren. Het taal- en cultuuronderwijs dient van een geïntegreerde aard te zijn. Er is aanvullende lectuur voorzien. Ook op het gebied van geschiedenis en aardrijkskunde zijn er duidelijke doelstellingen. Op die manier wil men de kennis van de Poolse cultuur, de Poolse hedendaagse maatschappij en de Poolse geografische ruimte verstevigen en uitbreiden.

Een deel van het document is gewijd aan de constructie van nieuwe onderwijsprogramma's die de Poolse taal en literatuur in de geschiedkundige en geografische vakken integreren. Er wordt ook benadrukt dat het taalgevoel bij de leerlingen die zich in het buitenland bevinden, in elke les op de Poolse school gestimuleerd dient te worden, en dus niet enkel in de Poolse taalles.

Een tweede belangrijk document is het *Program rozwoju oświaty polskiej za granicą i oświaty polonijnej na lata 2009-2011 (Het programma van de Poolse educatieve ontwikkeling in het buitenland en de ontwikkeling van het Polonia-onderwijs in de jaren 2009-2011)*.²⁹ Sinds het herwinnen van zijn onafhankelijkheid in 1918 immers probeert Polen zijn landgenoten die in het buitenland verblijven op een zo breed mogelijke basis bij te staan, ook op het vlak van onderwijs. Deze bijstand vertaalt zich op verscheidene manieren, maar de Poolse regering ziet de tijd rijp voor veranderingen, opdat het onderwijs aangepast zou worden aan de hedendaagse tijd en de heersende noden. De landen waar heden ten dage Polen wonen, kennen allerhande onderwijsvormen voor hun Poolse inwoners, met elk hun eigen moeilijkheden. Het grootste obstakel is de ongelijkheid in toegang tot onderwijs in de Poolse taal buiten de Poolse grenzen. Hiermee verbonden zijn er allerhande problemen, zoals het gebrek aan onderwijscentra of de verscheidenheid in de resultaten van het Poolse onderwijs in het buitenland. In dit document wordt een overzicht gegeven van de heersende problematiek,

---

²⁹ Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2009). *Program rozwoju oświaty polskiej za granicą i oświaty polonijnej na lata 2009-2011: materiał do dyskusji*. Geraadpleegd op 10 mei, 2010, van Polska Szkoła www.polska-szkola.pl

De Poolse scholen in België

---

het scala aan Poolse scholen en organisaties en de prioriteiten van de Poolse regering om daar wat aan te doen.

De bedoeling van de regering is de ongelijkheden in de toegang tot het Poolse onderwijs in het buitenland te nivelleren en hiervoor oplossingen aan te bieden. Daarom is er nood aan een eenvormig systeem dat onderwijs in de Poolse taal in het buitenland verschaft en dat tegemoet komt aan de noden van *Polonia*. De opgave van het Poolse onderwijs in het buitenland verschilt echter van land tot land en hangt tevens af van de verwachtingen van de ouders en leerlingen. Daarom moet men tot een consistent, doeltreffend doch soepel systeem komen dat beantwoordt aan de volgende criteria:

- het is verantwoordelijk voor de opvoeding van de Poolse kinderen die tijdelijk of permanent in het buitenland verblijven, en gedurende die termijn verschaft de Poolse staat hun hulp en bijstand;
- de school- of leerplicht wordt in het verblijfsland gerealiseerd;
- de Poolse staat helpt de Polen die in het buitenland verblijven, hun banden met het vaderland te onderhouden via maatschappelijke organisaties;
- de Poolse staat biedt ook hulp aan alle instellingen en organisaties die Poolstalig onderwijs verschaffen in het buitenland, aangepast aan de daar heersende noden;
- de autonomie van de lokale instituten die Poolstalig onderwijs verschaffen wordt in acht genomen.

5.3.2 De huidige situatie van het Poolse onderwijs in het buitenland

Er zijn verschillende invullingen van het begrip “Polen”.³⁰ Afhankelijk van de gehanteerde definitie kunnen we stellen dat er een groot aantal Polen buiten de grenzen van de Poolse republiek verblijven. De meesten bevinden zich in de Verenigde Staten, Duitsland, Brazilië, Frankrijk, Wit-Rusland, Oekraïne, Groot-Brittannië, Litouwen en Rusland. De verschillende migrantengroepen houden er echter een divers karakter op na. Een eerste groep betreft landen met uitgeweken Polen die behoren tot de oude emigratie. De Polen zijn hier vaak al in grote mate geïntegreerd of geassimileerd. Een tweede groep bestaat uit landen met Polen zowel van de oude als van de recentere emigratie. De Polen van de recentere emigratie migreerden op

---

³⁰ Zijn dit mensen met de Poolse nationaliteit, mensen die in Polen geboren zijn, mensen die Pools spreken? Het exacte aantal is afhankelijk van de gebruikte interpretatie.

De Poolse scholen in België

---

zoek naar gunstigere levensomstandigheden, bijvoorbeeld naar landen van de Europese Unie. Een derde groep zijn de landen met enkel recent gemigreerde Polen.

Wat de Poolse scholen in het buitenland betreft onderscheiden we verschillende types en onderverdelingen:

- *społeczne szkoły sobotnie (zaterdagsscholen)*
- *Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą (De Scholengemeenschap voor Kinderen van Poolse Burgers die Tijdelijk in het Buitenland Verblijven)*
- *szkoły w systemach edukacji innych państw (scholen geïntegreerd in de onderwijssystemen van andere landen)*
- *szkoły europejskie (Europese scholen)*

De zaterdagsscholen kennen vaak de langste bestaansgeschiedenis. Exacte gegevens over hun aantallen zijn echter moeilijk te achterhalen, daar deze niet verplicht zijn zich te registreren. De *Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą* werd opgericht in 1973 voor de kinderen van Poolse diplomaten, maar ook kinderen van gewone Poolse migranten lopen er school. Momenteel bestaan er zo'n 74 instellingen buiten de Poolse grenzen. Wat de Poolse scholen betreft die geïntegreerd zijn in de onderwijssystemen van andere landen kunnen we verschillende subtypes onderscheiden:

- *szkoły z polskim językiem nauczania (scholen met onderwijs in de Poolse taal);*
- *szkoły umożliwiające uczniom udział w zajęciach języka polskiego jako ojczystego (scholen die aan de leerling de mogelijkheid bieden tot lessen in de Poolse taal als moedertaal);*
- *oddziały międzynarodowe w ramach francuskiego systemu edukacji (internationale afdeling binnen het model van het Franse onderwijssysteem);*
- *szkoły, gdzie odbywa się nauczanie języka polskiego jako języka obcego lub ojczystego w formie zajęć fakultatywnych (scholen waar men les kan volgen in de Poolse taal als vreemde taal of moedertaal, maar op facultatieve basis).*

Ook in enkele Europese scholen bestaat de mogelijkheid om Poolse lessen te volgen. De types scholen zijn dus zeer verschillend, en welke scholen ergens aanwezig zijn is meestal afhankelijk van de aard (enkel oude, zowel oude als recente of enkel recente migratie) van de daarheen gemigreerde Polen.

De Poolse scholen in België

Elke type school kent zijn eigen werkwijze. De zaterdagscholen werken meestal op lokale, zelfstandige basis, terwijl de *Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą* het Poolse basisprogramma volgt. De Poolse scholen die in de onderwijssystemen van andere landen geïntegreerd zijn, maken gebruik van een eigen programma of werken samen met een buitenlandse partner. De Europese scholen tenslotte kennen een vaste structuur: twee jaar kleuterschool, vijf jaar lagere school en zeven jaar middelbaar onderwijs, wat wordt afgerond met een Europees *matura*-examen en, indien men hiervoor slaagt, *matura*-diploma.

Ondanks de soms grote verschillen in structuur kennen ze vaak dezelfde soort problemen. Enkele voorbeelden hiervan zijn: de soms grote verschillen inzake onderwijstraditie tussen Polen en het land waar de Poolse school zich bevindt; het gebrek aan didactische materialen, handboeken en dergelijke die afgestemd zijn op de noden van de leerlingen; de onstabiele situatie van de leerling (onduidelijke plannen inzake de mogelijke remigratie van het gezin) enzovoort.

De leerlingen aan de Poolse scholen in het buitenland kennen een grote onderlinge verscheidenheid en dit noopt tot een flexibele adaptatie van het kerncurriculum in het belang van de leerlingen en rekening houdend met de plaatselijke voorwaarden. Ook de leerkrachten bezitten zeer verschillende kwalificaties. Hun is een belangrijke taak opgedragen en zij moeten zich dan ook op een gunstige wijze kunnen aanpassen aan de lokale omstandigheden. De leerkracht dient een gids te zijn in de Poolse cultuur, een hulp in het herkennen van de waarden in de literaire oeuvres en de band van de Poolse cultuur met die van het vestigingsland, van Europa en de wereld kunnen uitleggen.

Onder hen onderscheiden we onder andere vrijwilligers. Zij vormen de meest talrijke groep maar verschillen onderling ook het meest. Vrijwilligers worden het vaakst tewerkgesteld in de zaterdagscholen. Een tweede groep wordt gevormd door leerkrachten die tewerk worden gesteld en betaald worden door de maatschappelijke onderwijsinstellingen van andere landen. Een derde groep wordt gevormd door de leerkrachten die tewerkgesteld en betaald worden door de Poolse publieke instellingen. Hierin kunnen we de opdeling maken tussen leerkrachten die hun werkgever hebben in Polen en zij die hun werkgever hebben in het buitenland. Een laatste groep leerkrachten ten slotte wordt tewerkgesteld binnen de onderwijssystemen van andere landen.

De Poolse scholen in België

Naast de scholen en leerkrachten zijn er tevens vele organisaties actief binnen het Poolse onderwijsmilieu in het buitenland. Bij de overheidsorganen is er bijvoorbeeld het MEN met daaraan gelinkt: *Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą w Warszawie* (Scholengemeenschap voor Kinderen van Poolse Burgers die Tijdelijk in het Buitenland Verblijven in Warschau), *Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie* (Centrum voor het perfectioneren van leerkrachten in Warschau) en *Polonijne Centrum Nauczycielskie w Lublinie* (Onderwijscentrum voor Polonia in Lublin). Naast de overheidsorganen zijn er ook tal van andere, bijvoorbeeld de vereniging *Wspólnota Polska* (Poolse Gemeenschap) of de stichting *Pomoc Polakom na Wschodzie* (Hulp aan Polen in het Westen). Een andere belangrijke organisatie is de jeugdbeweging: *Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej/Polskiego* (Jeugdbeweging van de Republiek/Poolse jeugdbeweging). Ook zijn er specifieke organisaties voor onderwijs in het buitenland, zoals onder andere de *Polska Macierz Szkolna* (Poolse Educatieve Vereniging). De Rooms-Katholieke Kerk mag in deze lijst natuurlijk niet ontbreken. Zowel in Polen als voor de Polen die zich in het buitenland bevinden speelt zij nog steeds een belangrijke rol, ook inzake onderwijs. Tenslotte hebben we nog de openbare instanties van de andere landen, zoals in Tsjechië het *Centrum Pedagogiczne dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Republice Czeskiej* (Pedagogisch Centrum voor Pools Nationaal Onderwijs in de Tsjechische Republiek).

De Verklaring van de Rechten van de Mens³¹ stelt dat iedereen recht heeft op onderwijs en ook leerplicht heeft gedurende een basisperiode. Daarbij komt dat minderheden tevens het recht hebben om onderwijs te verkrijgen aangaande hun moedertaal en cultuur. In Polen kan elk kind gebruik maken van de zorg en het onderwijs in de (zo goed als kosteloze) publieke scholen. Maar datzelfde geldt niet altijd voor de Poolse kinderen die buiten de Poolse grenzen leven. Ook de lengte van de school- of leerplicht kan verschillen. In 1989 werd daarom een eerste document opgesteld om een basis te vormen voor het Poolse onderwijs in het buitenland. In 2002 verscheen het document *Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą* (regeringsprogramma voor de samenwerking met Polonia en Polen in het buitenland). Bij de algemene richtlijnen vinden we een verbreding van de toegang tot en

---

³¹ United Nations Human Rights.(1948) *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Preambule. Artikel 26*. Geraadpleegd op 21 mei, 2010, van Universal Declaration of Human Rights <http://www.ohchr.org/en/udhr/pages/Language.aspx?LangID=dut>

De Poolse scholen in België

---

de mogelijkheden van *Polonia* en Polen in het buitenland tot onderwijs en het perfectioneren van de kennis van de Poolse taal. Ook in 2007 werd een dergelijk document opgesteld.

In verband daarmee kunnen we stellen dat de rechtsstatus van de zaterdagsscholen afhangt van de rechtsvoorwaarden in elk land. Bij de Poolse scholen die in de onderwijssystemen van andere landen geïntegreerd zijn is de rechtsstatus van de school niet alleen afhankelijk van de rechtsvoorwaarden van het land, maar ook van lokale én internationale afspraken. In de Europese scholen dient men rekening te houden met een voor hen specifiek statuut, en in de *Zespół Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą* is de rechtsstatus bevestigd door een verordening uitgevaardigd in 2004 door het Ministerie van Onderwijs en sport.³²

5.3.3 Het doel van de hervormingen

Tegen 2011 wil men, wat betreft het Poolse onderwijs buiten de Poolse grenzen, een systeem creëren van diverse onderwijsinstellingen die Poolstalig onderwijs én onderwijs in de Poolse taal verschaffen. Deze instellingen dienen, in samenwerking met de Poolse regering, tegemoet te komen aan de specifieke noden van de Polen die in het buitenland leven (zowel zij die er permanent verblijven en goed geïntegreerd zijn, als zij die er tijdelijk verblijven).

Het hoofddoel is: de bouw van een efficiënt, modern en eenvormig Poolstalig onderwijssysteem in het buitenland dat voor iedereen toegankelijk is. Gebruik makend van de nieuwste onderwijstechnologieën moet men de zekerheid bieden dat de kinderen de Poolse taal kunnen leren en de Poolse cultuur, geschiedenis en tradities kunnen bestuderen. Hiermede wordt dan het nationale element van de Polen in het buitenland bewaard en wordt de mogelijkheid geboden aan de kinderen die zich hebben voorgenomen naar Polen terug te keren, zich aan het Poolse onderwijssysteem in Polen aan te passen en verdere studies gemakkelijker aan te vatten. Het MEN wil ieder kind de kans geven om naar een Poolse school te gaan en al de instellingen die Poolstalig onderwijs en onderwijs in de Poolse taal verschaffen zekerheid te garanderen, ongeacht welke organisatievorm zij kennen. Dit wil men bewerkstelligen, onder andere met behulp van onderwijsprogramma's, hulp voor de leerkrachten, didactische materialen. Er is ook nood aan een efficiënte controle en certificatiesysteem voor de kennis van de Poolse taal.

---

³² Dziennik Ustaw z 2004 r. Nr 194, pozycja 1986 (Staatsblad van 2004, nr. 194, punt 1986)

De Poolse scholen in België

De strategieën tot verwezenlijking van deze doelen zijn de volgende:

- het aanpassen van de Poolse en *Polonia*-onderwijsinstellingen in het buitenland aan de actuele noden van de Polen buiten de grenzen van Polen;
- het verzekeren van de hoge kwaliteit van materiële en methodische voorbereiding van de leerkrachten die les geven in het Pools in het buitenland;
- de promotie van de Poolse taal en de studie van de Poolse taal in het buitenland;
- de toepassing van de nieuwste onderwijstechnologieën;
- de coördinatie van de ontwikkelingen van het Poolstalige onderwijs in het buitenland.

In concreto dient het aanpassen van de Poolse onderwijsinstellingen in het buitenland aan de actuele noden van de Polen buiten de grenzen van Polen te gebeuren aan de hand van:

- de constructie van een nieuw onderwijsmodel in de Poolse taal in het buitenland;
- de uitwerking van een speciaal ontworpen kerncurriculum;
- de verbetering van de samenwerkingsvoorwaarden van de onderwijsinstellingen met de maatschappelijke partners in het buitenland;
- de materiële en organisatorische ondersteuning voor de ontwikkeling van maatschappelijke onderwijsinitiatieven.

Om de hoge kwaliteit van de materiële en methodische voorbereiding van de leerkrachten die Poolse les geven in het buitenland te verzekeren dient men de status van de leerkracht in het buitenland verder uit te werken. De promotie van de Poolse taal en de studie van de Poolse taal in het buitenland wil men bereiken door een certificatiesysteem uit te werken wat kennis van de Poolse taal betreft, en daarnaast de Poolse taal en onderwijs zelf populairder te maken buiten de grenzen. Via *e-learning* platforms wil men de Poolse leerlingen in het buitenland dichterbij de studiematerie brengen. Wat uiteindelijk de coördinatie betreft wil men de Poolstalige onderwijsinstellingen in het buitenland registreren en hun activiteiten verbonden met de ontwikkeling van het Poolstalig onderwijs in het buitenland in het oog houden.

In de bijlage *Harmonogram działań na lata 2009 – 2011* (schema van de activiteiten in de jaren 2009-2011)³³ wordt een overzicht gegeven van de ontwikkelingen die gaande zijn en/of die men hoopt te verwezenlijken tegen 2011.

5.4. De hervormingen in de praktijk: de Poolse scholen op de barricaden

Men wil tot een gelijke behandeling van de Poolse onderwijspunten in het buitenland komen. De keerzijde van dit idealistische plaatje houdt echter in dat het MEN in de toekomst niet meer zo gul zal zijn voor de Poolse scholen in het buitenland. Daarnaast stelt zich ook het probleem van de lycea. Het MEN is immers gestopt de lycea van de Poolse scholen verbonden aan de ambassades te financieren, wat een bedreiging vormt voor het voortbestaan van de Poolse lycea in het buitenland. Als mogelijke oplossing stelde het MEN een *e-learning* programma voor, maar dat idee werd door vele leerkrachten verworpen. Een ander gevolg hiervan is dat de mogelijkheid om als Poolse leerling in het buitenland het *matura*-diploma te behalen in gevaar komt. Het nut van het *matura*-diploma voor de Poolse leerling in het buitenland is natuurlijk een andere zaak.

Bij de voorstanders van de gelijkberechtiging en de private scholen kunnen we ook Teresa Arszagi vel Harszagi (directrice van de Poolse privé-school in Brussel *Centrum Kształcenia im. Jana Pawła II*) rekenen, tot de tegenstanders van de hervormingen en tevens verdedigers van de gratis toegang tot het onderwijs behoort Bożena Rogolińska (directrice van de Poolse school in Brussel verbonden aan de ambassade *Zespół Szkół im. Lelewela*). Zij komen beiden in een interview met het tweewekelijkse tijdschrift *PoPolsku*³⁴ aan bod met hun mening aangaande deze materie.

Teresa Arszagi vel Harszagi heeft zelf meegewerkt aan de nieuwe *Podstawa programowa dla dzieci polskich uczących się za granicą*. Zij vindt de hervormingen een goede zaak, daar ze de Poolse leerlingen de kans geven om op een hoog niveau Pools onderwijs te volgen in het buitenland, en, indien men hiervoor kiest, dit in Polen kan verder zetten. Het MEN wil alle

---

³³ Zie bijlage 3.

³⁴ Hilarowicz M. (2009) Przyszłość szkół za granicą, czyli konflikt światopoglądowy, in *PoPolsku*, 03/07/2009.

Geraadpleegd op 1 juni, 2010, van *Popolsku* http://www.popolsku.eu/files/doc/5/PoPolsku_56_BE.pdf

De Poolse scholen in België

Poolse onderwijspunten in het buitenland steunen, en niet enkel een bepaalde hoeveelheid, maar zal in de toekomst wel ophouden deze scholen (gedeeltelijk) te financieren.

Haar school zorgt voor eigen inkomsten, daarbovenop ontving ze in 2009 een kleine dotatie van Warschau. Aangezien ze in haar eigen financiën voorziet, kan deze school ook extra klassen oprichten, die niet binnen de financiële middelen van het MEN vallen, zoals kleuterklasjes of Engelse lessen. Een ander voordeel, volgens haar, is dat men op die manier niet te maken heeft met een beperkt budget dat van bovenaf bepaald wordt. Ook in het feit dat de ouders inschrijvingsgeld betalen (zo'n 200 à 250 euro per kind per jaar) ziet zij voordelen. Naast de inkomsten voor haar school houdt dit mogelijk een soort plichtsbewustzijn bij de leerlingen in om goed te presteren op school.

Lycea zijn voor haar belangrijk en volgens haar ook nodig in de onderwijsloopbaan van een Poolse leerling. Maar, zo stelt ze, het is niet omdat het MEN ophoudt de lycea te financieren, dat zij ook moeten ophouden te bestaan. Het voorstel tot het *e-learning* systeem op het niveau van het lyceum ziet zij als algemeen toepasbaar en nuttig. Dat het MEN ophoudt de lycea te financieren vindt zij ergens wel logisch: van de 12.000 leerlingen in de Poolse scholen in het buitenland haalden er vorig jaar slechts 15 hun *matura*-diploma.

Aan de andere kant van de barricaden staat Bożena Rogolińska. Door een gebrek aan geld stopt het MEN met de financiering van de lycea. In haar ogen staat dit gelijk met een liquidatie van de lycea. Zij vindt de halt die de financiering is toegeroepen allesbehalve een goed idee, daar niemand hierop voorbereid is en leerlingen op lycea-leeftijd onvoldoende gemotiveerd zijn om Pools onderwijs op zelfstandige basis (via het *e-learning* systeem) vol te houden. De oplossing die het MEN voorstelt, namelijk een deel van de kosten te laten financieren door de ouders, is volgens haar ook geen goed idee. Een deel van de ouders is, om verschillende redenen, hiertoe namelijk niet in staat. Het beperkte budget van het MEN heeft ook gevolgen voor de werking van de administratie en de bibliotheek in haar school. Anderzijds is er in het nieuwe programma geen ruimte voor religie of wiskunde, en ook dat stuit Bożena Rogolińska tegen de borst.

Het MEN wil met de nieuwe hervormingen de volledige verantwoordelijkheid overdragen aan de ouders, maar de Poolse ouders in het buitenland hebben vaak niet de tijd, noch de energie om zich met het Poolse onderwijs van hun kinderen bezig te houden. Hoe dan ook, zo zegt

Bożena Rogolińska, heeft Polen niet het recht de kinderen van deze ouders het recht op gratis onderwijs te ontzeggen.

Echte hulp in haar ogen zijn bijvoorbeeld onderwijsplannen, cursussen voor leerkrachten, handboeken op maat, tijdschriften enzovoort. Er zijn voorstellen voor verbouwingen of het dekken van de energiekosten, maar dat over de hele wereld verdelen is volgens haar geen optie. Degelijke controle ontbreekt en het geld zou verloren gaan.

In haar visie op de Poolse scholen in het buitenland maakt zij het onderscheid tussen Poolse scholen en *Polonia*-scholen. Deze laatsten hebben als doel het contact met de Poolse taal en tradities te onderhouden. De Poolse scholen daarentegen vertegenwoordigen het onderwijsniveau in Polen. Dat de Poolse regering niet wil blijven betalen voor Poolse leerlingen die toch niet terugkeren begrijpt ze, maar men dient terdege de Poolse scholen te blijven financieren.

5.5 Conferentie naar aanleiding van de hervormingen

Aangezien 2009 niet alleen een breekpunt was voor het Poolse onderwijs in Polen maar ook in het buitenland werd er van 25 tot en met 28 maart 2010 de conferentie *Polskość poza granicami Rzeczypospolitej (de "Poolsheid" buiten de Poolse grenzen)* georganiseerd in Ostróda, Polen. Op deze conferentie werden niet alleen de makers van het nieuwe kerncurriculum aan het woord gelaten, maar tevens leerkrachten uit de verschillende windrichtingen. Het programma van de conferentie vindt u in de bijlage *Polskość poza granicami Rzeczypospolitej ("Poolsheid" buiten de grenzen van de republiek)*.³⁵

Deze conferentie werd georganiseerd om het onderwerp in de actualiteit te brengen en er belangstelling voor op te wekken. Buiten de eerste inhoudelijke sessies waarbij ook vertegenwoordigers van het Poolse Ministerie van Onderwijs aan bod kwamen werd er amper op het thema van de hervormingen zelf ingegaan. Anderzijds kwamen er interessante kwesties aan bod, bijvoorbeeld over een nieuwe weg in het Poolse taalonderwijs die zich tussen het aanleren van het Pools *jako język ojczysty (als moedertaal)* en het Pools *jako język obcy (als vreemde taal)* situeert.

---

³⁵ Zie bijlage 4.

6. De Poolse Scholen

In dit hoofdstuk krijgt u een gedetailleerdere kijk op de huidige situatie van het Poolse onderwijs in België.³⁶ Zoals aangegeven in vorig hoofdstuk is er niet één type “Poolse school”, maar verschillen zij onderling sterk. Ook in België kent men deze verschillen. Zo zijn er twee scholen, een in Brussel en een in Antwerpen, die verbonden zijn aan de Poolse ambassade in Brussel. In Brussel is er daarnaast een Poolse school die opgericht werd door de Poolse Katholieke Missie, maar nu sedert enkele jaren ook verbonden is met de Poolse ambassade. Nog in Brussel is er een goed georganiseerde Poolse privé-school. In Mons bevindt er zich op de basis SHAPE ook een Poolse school, en ook deze school is sinds enkele jaren gelieerd aan de Poolse ambassade in Brussel. Daarnaast zijn er over het hele land verspreid tal van andere, eerder kleine schooltjes of zelfs klasjes, al dan niet verbonden met de organisatie *Polska Macierz Szkolna (Poolse Educatieve Vereniging)*. Ook een Europese school met Poolse afdeling is in België aanwezig.

6.1 Poolse scholen in België verbonden aan de ambassade

6.1.1 De Poolse school in Brussel, verbonden aan de ambassade³⁷

a) Voorstelling van de school

De naam van deze school luidt *Zespół Szkół im. Joachima Lelewela przy Ambasadzie RP w Brukseli (Scholengemeenschap, genoemd naar Joachim Lelewel en verbonden met de Poolse ambassade in Brussel)*. Ze is in Brussel gelegen, en meer bepaald op de Boulevard de la

---

³⁶ De informatie die hier geboekstaafd is, is gebaseerd op informatie uit internetbronnen, Poolse tijdschriften en kranten (van dit alles werd natuurlijk de correctheid nagekeken), interviews afgelegd door Edith Piqueray (doctoraatsstudente, verbonden aan CeMIS, het Centrum voor Migratie en Interculturele Studies, aan de Universiteit van Antwerpen, die in het kader van haar doctoraat eveneens onderzoek doet naar de Poolse scholen in België), de interviews met de directrices van deze scholen die u in de bijlage vindt en extra vragen die zij via e-mail of telefonisch hebben beantwoord.

³⁷ De informatie over de *Zespół Szkół im. Joachima Lelewela przy Ambasadzie RP w Brukseli* (Scholengemeenschap, genoemd naar Joachim Lelewel en verbonden met de Poolse ambassade in Brussel) is afkomstig uit verschillende bronnen. Ten eerste van het interview met Bożena Rogolińska, de directrice van deze school, door Edith Piqueray. Vervolgens uit de interviews die u in bijlage 5 en 6 vindt. De Poolse site *Polska Szkoła* (Poolse school) is een initiatief van het Poolse Ministerie van Onderwijs en verzamelt informatie over de Poolse scholen in het buitenland. Daarnaast is er tevens de site van de school zelf die een ruime bron aan informatie bleek te zijn.

De Poolse scholen in België

Woluwé 22-24 in Sint-Pieters-Woluwe. De school vond haar intrek in de daar gesitueerde school Collège Jean XXIII. De directrice is Bożena Rogolińska. Zij werkt voor het Poolse Ministerie van Onderwijs. Daarnaast zorgt ze ook voor het toezicht op de twee andere Poolse scholen in Brussel die aan de *Zespół Szkół im. Joachima Lelewela przy Ambasadzie RP w Brukseli* gelinkt zijn, met name de *Zespół przy Ambasadzie RP w Brukseli, Filia Im. Jana Pawła II z siebzibą przy Polskiej Misji Katolickiej* (<Scholen>gemeenschap aan de Poolse ambassade in Brussel, de tak genoemd naar Johannes Paulus II met een zetel bij de Poolse Katholieke Missie) en de *Filia Zespołu Szkół im. J. Lelewela przy Ambasadzie RP w Mons* (de tak van de scholengemeenschap genoemd naar Joachim Lelewel, verbonden aan de Poolse ambassade, in Mons).

b) Historiek

Deze school werd in 1971 opgericht als een onderwijspunt verbonden aan het toenmalige Poolse consulaat. Ze werd opgericht als school voor de kinderen van Poolse gedelegeerden in België en telde in haar startjaar negentien leerlingen. Tijdens het schooljaar 1993-1994 werden twee gelieerde scholen geopend: een eerste in Antwerpen, de tweede in Luxemburg. Samen telden de drie scholen toen zo'n honderd twintig leerlingen. In 1998 werd het onderwijspunt omgevormd tot *Zespół Szkół Ogólnokształcących* (Gemeenschap van Algemeenvormende Scholen), met als eerste directrice (via wedstrijd benoemd) Bożena Rogolińska.

In de eerste twee jaar van haar bestaan in huidige vorm was de school gehuisvest in het Saint-Stanislas Instituut in Etterbeek. Het aantal Poolse leerlingen nam in een sneltempo toe en werd op den duur zelfs groter dan het aantal leerlingen van het instituut zelf. De snelle stijging van het aantal leerlingen joeg de directeur van het Belgische instituut schrik aan, en de Poolse school moest een ander onderkomen zoeken. Dat onderkomen vonden ze in het Koninklijk Atheneum Jean Absil, eveneens in Etterbeek. Ook hier is men maar twee jaar gebleven om gelijkaardige redenen. Tenslotte vond de Poolse school zijn onderkomen in het Collège Jean XXIII in Sint-Pieters-Woluwe waar ze zich nog steeds bevindt.

In juni 2001 kreeg de school de naam van Joachim Lelewel toebedeeld. Tijdens het schooljaar 2002-2003 werd de tak *Zespół Szkół przy Narodowym Przedstawicielstwie Wojskowym* (Scholengemeenschap bij de Nationale Militaire Vertegenwoordigers) op de NAVO-basis SHAPE in Mons in het leven geroepen. Vier jaar later gebeurde hetzelfde met de

De Poolse scholen in België

Brusselse tak *im. Jana Pawła II przy Polskiej Misji Katolickiej* (genoemd naar Johannes Paulus II bij de Poolse Katholieke Missie) van de Benelux-landen. In 2006 ten slotte opende ook de nieuwe schoolbibliotheek haar deuren op de Rue du Bémel 29 in Sint-Pieters-Woluwe.

c) Organisatie en structuur van de school

Locatie en voorzieningen

De Poolse school is, zoals reeds vermeld, gehuisvest in het Collège Jean XXIII in Sint-Pieters-Woluwe. Ze werkt nauw samen met deze school, daar hier in het Belgisch regulier onderwijs ook veel Polen school lopen, samen met leerlingen van verschillende andere nationaliteiten. Men kan hier gebruik maken van audiovisueel materiaal en er is een amfitheater waar ceremonies gehouden worden. Een elektronisch internetplatform is in gebruik en er is een fototoestel van de school voorhanden dat voor verscheidene doeleinden aangewend kan worden.

Onderwijsstructuur

Wat structuur betreft bestaat deze school uit zes jaar *szkola podstawowa* (lager onderwijs) en zes jaar *szkola średnia* (middelbaar onderwijs). Het middelbaar onderwijs is, net zoals in Polen, opgesplitst in twee delen: het gymnasium met daaropvolgend het lyceum. Net zoals in Polen loopt men hier dus school vanaf zeven (eerste leerjaar) tot en met achttien (derde jaar lyceum). Het Poolse lager onderwijs vangt een jaar later aan dan het Belgische, wat soms tot moeilijkheden leidt bij nieuwkomers. De meeste leerlingen van de Poolse school volgen een richting in het ASO in het Belgische reguliere onderwijs. Slechts een minderheid volgt TSO of BSO. Een leerling die KSO volgt komt maar zelden voor. Het niveau in de Poolse school is vergelijkbaar met dat van de Belgische ASO-scholen.

In deze school haken de meeste leerlingen af wanneer ze in het gymnasium zitten. Dit is vaak het gevolg van een té hoge werklast door de combinatie van de twee (Belgische en Poolse) scholen en/of de puberteit, waarin ze op zoek gaan naar hun identiteit en andere interesses ontwikkelen.

De Poolse scholen in België

Lesuren

De standaardlessen vinden twee maal per week plaats, op woensdagnamiddag en zaterdag. *Kształcenie na odległość* (afstandsonderwijs) dat hier ook georganiseerd wordt, vindt minder frequent plaats: slechts één keer per maand. Gemiddeld heeft een klas zo'n vier uur en een half les per week, voor het afstandsonderwijs is dit tevens vier uur en een half, maar dit één keer per maand. Het aantal lesuren en de vakken die leerlingen volgen, zijn afhankelijk van het leerjaar waarin ze zitten.

Vakken

De volgende vakken worden op deze school gegeven: het vak *Język Polski* (Poolse Taal) dat taal, literatuur en grammatica omvat, *Historia* (Geschiedenis <van Polen>), *Geografia* (<Poolse> Aardrijkskunde) en WOS, *Wiedza o Społeczeństwie* (<Poolse> Maatschappijkennis), een sociaal-politiek getint vak. Voor wie wil worden er ook godsdienstlessen georganiseerd. Alle vakken worden in het Pools onderwezen.

Certificaat

Wat getuigschriften betreft kan men hier het *Świadectwo Ministerstwa Edukacji Narodowej* (getuigschrift van het Ministerie van Onderwijs) behalen. Dit is in Polen echter enkel geldig in combinatie met, in ons geval, een getuigschrift van het Belgische reguliere onderwijs. Zo kan een leerling die zowel in het Belgische reguliere onderwijs als in deze Poolse school het eerste jaar van het middelbaar onderwijs met vrucht beëindigd heeft, zonder problemen in het tweede jaar gymnasium in Polen ingeschreven worden. Een leerling die in het Poolse onderwijs in Polen wenst in te stappen, maar geen dergelijk certificaat heeft, zal een test moeten afleggen en, indien nodig, bijlessen volgen. Leerlingen die wel in het bezit zijn van een dergelijk certificaat, moeten deze test uiteraard niet meer afleggen.

In de ogen van Bożena Rogolińska³⁸ verloopt de omgekeerde overstap, namelijk van het Poolse naar het Belgische regulier onderwijs niet zo vlot. Zij vindt dat de systemen wel grote verschillen kennen, wat deze overstap moeilijker maakt. Volgens haar is het Poolse schoolsysteem veel homogener dan het Belgische. Het kent één centraal programma dat overal in Polen gevolgd moet worden. Ondanks het feit dat België maar een klein land is, kent

---

³⁸ Interviews met Rogolińska, B., 24 februari 2010 en 11 maart 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Brussel) [Bijlage 5 en 6]

De Poolse scholen in België

---

het vele verschillen in onderwijs. Ook de examens die bij ons reeds in de lagere school plaatsvinden, ziet Bożena Rogolińska als een “traumatische” ervaring voor de kinderen.

d) Financiële bronnen

Deze school is gratis. Alles wordt door het Poolse Ministerie van Onderwijs gefinancierd. Enkel de handboeken dienen door de ouders aangekocht te worden. Men kan ook jaarlijks € 30,00 bijdragen voor het oudercomité. Deze bijdrage is niet verplicht.

e) Ouders en leerlingen

Ongeveer vijftwintig procent van de leerlingen zijn kinderen van diplomaten. Veel ouders van leerlingen werken aan de Poolse ambassade, voor de EU of zijn afgevaardigden. Zij komen meestal uit Warschau³⁹. Anderzijds zijn er ook veel kinderen uit arbeidersgezinnen. Zij komen dan weer uit de eerder armere streken van Polen. De mix van kinderen van verschillende milieus op deze school zorgt regelmatig voor problemen. Bożena Rogolińska⁴⁰ legt uit dat de minder gegoede kinderen soms een slechte invloed hebben op de kinderen uit rijkere milieus en dan samen stomiteiten begaan. Het is natuurlijk ook eigen aan pubers dat ze op zoek zijn naar hun identiteit en vaak beïnvloedbaar zijn, voegt ze eraan toe.

De meeste leerlingen spreken thuis Pools en leren Frans of Nederlands in het Belgische reguliere onderwijs. Vele van hun ouders spreken slecht tot zeer slecht Frans of Nederlands. Kinderen uit gemengde huwelijken worden meestal tweetalig opgevoed. Zij haken vaker af tijdens het secundair onderwijs. Volgens een leerkracht die lesgeeft in de *szkola podstawowa* (lagere school) op deze school is één derde van de leerlingen uit de eerste drie jaar van het lager onderwijs afkomstig uit een gemengd huwelijk.

In deze school is er tevens een oudercomité aanwezig. Het oudercomité is goed georganiseerd: ze heeft een reglement dat haar activiteiten in goede banen moet leiden, voorziet hulp en richtlijnen voor de ouders om hun kinderen bij huiswerk en dergelijke bij te staan en komt ook tegemoet in financiële behoeften. Het oudercomité wordt verkozen door de ouders: deze kiezen elk drie vertegenwoordigers (meestal per klas) én een driekoppig presidium.

---

³⁹ Het Ministerie van Buitenlandse Zaken is in Warschau gevestigd.

⁴⁰ Interview met Rogolińska, B., 16 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)

f) Hervorming van het programma

Zoals reeds aangehaald in vorig hoofdstuk is men bezig het programma van de Poolse scholen in het buitenland aan te passen. Volgens Bożena Rogolińska⁴¹ liggen er vooral administratieve problemen aan de basis van de hervormingen en zijn er geen problemen wat het curriculum betreft. Ze is er dan ook geen voorstander van om de curricula te wijzigen, want ze wil aan haar leerlingen een zo kwalitatief mogelijke opleiding aanbieden en indien er geschrapt wordt in het curriculum zal de kwaliteit van het onderwijs volgens haar dalen. Ze denkt dat de voorstanders van de hervormingen die veranderingen willen doorvoeren omdat een deel van de leerlingen van de Poolse scholen niet meer het verwachte niveau van Pools behaalt (omdat ze bijvoorbeeld afkomstig zijn uit gemengde gezinnen) en omdat ook steeds minder leerlingen naar Polen terugkeren. Bożena Rogolińska daarentegen stelt dat het aantal leerlingen dat de Poolse taal minder machtig is, te klein is om zulke hervormingen door te voeren. Ze vindt het té riskant deze kinderen de kans te ontnemen om zonder problemen in het onderwijs in Polen te kunnen instappen door de programma's te hervormen. Zij vindt het curriculum goed zoals het nu is.

Daarnaast uit ze⁴² haar twijfels over de daadwerkelijke realisatie van de hervormingen. In dit interview vertelt ze over de drie mogelijke wegen van hervorming (de derde weg kon ze zich echter op dat moment niet voor de geest halen) die het MEN voorstelt.

Een eerste weg houdt in dat het Ministerie van Onderwijs in Polen de Poolse scholen in het buitenland liever zou zien veranderen in privé-scholen. Dit betekent dat ze geen financiering meer zouden krijgen vanuit Polen wat het onderwijs tot nu toe zo goed als kosteloos maakte. Ouders zouden op die manier inschrijvingsgeld moeten betalen. Bożena Rogolińska is hiertegen, daar ze van mening is dat onderwijs kosteloos moet zijn.

Een tweede weg beslaat de zogenaamde *sekcje (secties)*. Dit in navolging van het Franse *immersion*-systeem, waarbinnen de leerlingen les volgen in een Franse school, maar binnen die school ook een bepaalde sectie Pools kunnen volgen. Deze sectie houdt dan vakken in het Pools én Poolse taal in. Deze lessen dienen wel onderwezen te worden door een Poolse leerkracht, maar men dient dus slechts één school te frequenteren in plaats van twee. Monika

---

⁴¹ Interview met Rogolińska, B., 16 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)

⁴² Interviews met Rogolińska, B., 24 februari 2010 en 11 maart 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Brussel) [Bijlage 5 en 6]

De Poolse scholen in België

Pruska, de directrice van de Poolse school in Antwerpen, is reeds onderhandelingen met de Vlaamse Minister van Onderwijs Pascal Smet gestart in de hoop deze secties ingang te doen vinden in het Vlaamse onderwijs.

Maar Bożena Rogolińska benadrukt nogmaals dat ze niet weet of deze hervormingen doorgevoerd zullen worden, aangezien er nog veel discussie rond is.

g) Het Poolse taalonderwijs

Het Poolse taalonderwijs is van groot belang op deze school. Bożena Rogolińska⁴³ onderstreept dit belang door de grote aanwezigheid van Polen in België. Zij trekken voornamelijk uit Polen weg uit economische overwegingen. Vooral in de jaren '90 waren velen onder hen hier niet legaal, maar daar vroeg men ook niet naar. Men probeerde zoveel mogelijk leerlingen Pools onderwijs te verschaffen, ongeacht hun (il)legale status. Wat hun kinderen betreft zijn de Poolse immigranten zeer duidelijk: ze willen dat hun kinderen het beter zullen hebben dan zij. Om die reden werken ze dan ook zeer hard, en omdat zij zo weinig tijd hebben om met hun kinderen door te brengen, verwachten zij van de Poolse scholen dat ze tegemoet komen aan hun noden en verwachtingen. Omdat zij vaak niet weten of ze al dan niet naar Polen zullen terugkeren is het getuigschrift van de Poolse scholen voor hun van groot belang. Bożena Rogolińska benadrukt haar grote respect voor de Poolse ouders die streven naar een betere toekomst voor hun kinderen.

Ze wijst er wel nadrukkelijk op⁴⁴ dat men de Poolse taal op de Poolse school niet aanleert maar verder ontwikkelt. Er zijn wel kinderen die thuis (doordat een van de ouders geen Pools spreekt) niet veel kansen krijgen om Pools te spreken en waarvoor een individuele aanpak aangewezen is. Het vak Poolse Taal houdt literatuur, schoonschrift, grammatica en dergelijke in. Het wordt onderwezen aan de hand van handboeken die bij het kerncurriculum horen. Zij vormen de basis en worden aangevuld door bijkomende oefeningen, de syllabus van de leerkracht enzovoort.

De meeste leerlingen spreken buiten Pools ook Frans, en maken vaak (voornamelijk bij kinderen uit gemengde huwelijken en kinderen die hier al lang wonen) *kalki* ("calques") uit

---

⁴³ Interviews met Rogolińska, B., 24 februari 2010 en 11 maart 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Brussel) [Bijlage 5 en 6]

⁴⁴ (43) Ibidem

De Poolse scholen in België

---

het Frans. Een andere fout is het verkeerd gebruik van woorden die in beide talen voorkomen, maar waarvan de betekenis verschillend is, bijvoorbeeld het woord *sentymment* (*sentiment*, maar ook *genegenheid in het Nederlands*). Ook een verkeerde zinsbouw komt soms voor. Of dit ook het geval is met het Nederlands weet ze niet⁴⁵, daar ze zelf pas in het beginstadium zit van het aanleren van de Nederlandse taal.

h) Bijzonderheden

Naam van de school

De Poolse school verbonden aan de ambassade in Brussel is genoemd naar Joachim Lelewel. Deze Poolse geleerde en politicus moest na de Novemberopstand van 1830-1831 uitwijken, eerst naar Frankrijk en later naar Brussel waar hij in 1861 overleed.

Projecten verbonden aan de Poolse school

Wat naschoolse activiteiten betreft: er is een theatergroep opgericht door een van de leerkrachten. Een schoolkrantje en de website van de school (onder toezicht van de leerkrachten) worden door leerlingen onderhouden. Het schoolkrantje *BaBelgia* verschijnt op maandelijkse basis, maar de laatste tijd verschijnt het iets minder frequent, om verscheidene redenen.

In deze school zijn tevens twee psychologen, een logopedist en bewaking voorzien. Deze worden door het oudercomité gefinancierd. De psychologen zijn aangesteld voor ouders en leerlingen met psycho-sociale problemen. Mogelijke oorzaken hiervoor zijn onder andere de nieuwkomerpositie, de lange werkuren van de ouders waardoor ze weinig tijd en aandacht aan hun kinderen kunnen besteden, beperkte taalkennis, frustraties omtrent de werkproblemen, adolescentie en dergelijke meer.

Bibliotheek

Er is tevens een schoolbibliotheek. Deze opende in 2006 haar deuren en bevindt zich op de Rue du Bémel 29 in Sint-Pieters Woluwe. Deze bibliotheek beschikt ook over een computer met internettoegang en omvat ongeveer 6.000 volumes.

---

⁴⁵ Interviews met Rogolińska, B., 24 februari 2010 en 11 maart 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Brussel) [Bijlage 5 en 6]

De Poolse scholen in België

Communautaire verschillen

Bożena Rogolińska⁴⁶ benadrukt dat het beleid en onderwijssysteem voor de Poolse gemeenschap in Vlaanderen beter is dan in het Franstalig landsgedeelte. In tegenstelling tot het Franstalige landsgedeelte worden er in Vlaanderen OKAN-klassen⁴⁷ georganiseerd voor de nieuwkomers. Ook het Vlaamse beleid staat meer open voor de Poolse gemeenschap. Een ander voorbeeld hiervan is dat de school reeds tweemaal van locatie is moeten verhuizen, doordat de scholen die hen onderdak boden afgeschrikt werden door het groeiende aantal Poolse leerlingen.

Database

Er wordt zeer weinig informatie over de individuele gegevens en de achtergrond van de ouders bijgehouden. Dit is een bewuste keuze en is een overblijfsel uit de jaren '90 toen veel ouders van leerlingen illegaal in België verbleven en hier in het zwart werkten. Op die manier werden de ouders beschermd en voelden ze zich veilig genoeg om hun kinderen aan de Poolse school in te schrijven.

Afstandsonderwijs

Wat opmerkelijk is bij deze school, is dat hier ook afstandsonderwijs aangeboden wordt. In dit systeem vinden de lessen slechts één maal per maand plaats. Leerlingen die dit type onderwijs volgen, dienen controletesten af te leggen en te slagen voor een eindexamen⁴⁸. Een gedeelte van de taken en toetsen dienen zij op de school zelf af te leggen, een ander gedeelte wordt geregeld met het moederinstituut, de *Polska Macierz Szkolna* in Warschau. Op dit ogenblik volgen ongeveer dertig leerlingen dit systeem. De meeste onder hen kiezen voor dit systeem omdat ze andere belangrijke activiteiten hebben op woensdagnamiddag of zaterdag, of omdat de afstand tot de dichtstbijzijnde Poolse school te groot is.

---

⁴⁶ Interview met Rogolińska, B., 16 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)

⁴⁷ Onthaalklas voor Anderstalige Nieuwkomers

⁴⁸ Naar analogie met §7 in de verordening van het Pools Ministerie van Onderwijs, afgelegd op 2 september 2004 met betrekking tot de georganiseerde vorming van kinderen van Poolse burgers die zich tijdelijk in het buitenland bevinden, oftewel de richtlijnen van de Scholengroep in Warschau.

Terugkeer naar Polen

Bożena Rogolińska⁴⁹ merkt op dat zowel de kinderen uit arbeidersmilieus als kinderen van diplomaten de laatste vijf jaren steeds vaker in België blijven wonen en steeds minder naar Polen terugkeren. Veel ouders met kinderen blijven in België tot de kinderen hun studies beëindigd hebben, om hun onderwijsloopbaan zo weinig mogelijk te onderbreken en hun kinderen op die manier meer toekomstmogelijkheden te geven.

Reglementaire grondbeginselen

Men ziet ook duidelijk dat deze school verbonden is aan de ambassade, daar verscheidene zaken zeer duidelijk worden aangebracht op de schoolsite⁵⁰ en via reglementen vaststaan. Zo heeft de school haar eigen beoordelingscriteria die in een reglement vastgelegd zijn, er is tevens een reglement voor schooluitstappen en ook het schoolstatuut ontbreekt niet. Daarenboven wordt ook een duidelijk informatief overzicht gegeven over het inschrijven van de leerlingen in Belgische scholen.

Verdere informatie over deze school in bijlagen 5, 6 en 9.

6.1.2 De Poolse school in Brussel, verbonden aan de Poolse Katholieke Missie⁵¹

a) Voorstelling van de school

Deze school draagt als naam *Zespół przy Ambasadzie RP w Brukseli, Filia Im. Jana Pawła II z siedzibą przy Polskiej Misji Katolickiej* (<Scholen>gemeenschap verbonden aan de Poolse ambassade in Brussel, de tak genoemd naar Johannes Paulus II met een zetel bij de Poolse Katholieke Missie) en werd opgericht door de Poolse Katholieke Missie.⁵² De school bevindt

---

⁴⁹ Interview met Rogolińska, B., 16 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)

⁵⁰ *What's new at the Polish school in Brussels*. Geraadpleegd op 13 mei, 2010, van <http://www.szkoła-lelewela-bruksela.be>

⁵¹ Dit deel is wat de informatie betreft gestaafd op verschillende bronnen. Ten eerste is er de informatie verkregen via Edith Piqueray. Zij voerde een interview uit met onderdirectrice Jagoda Agacka en later een telefonisch interview omwille van extra vragen. De directeur noch onder-directrice waren bereikbaar voor een extra interview in het Pools. Verdere informatie komt van de site van de Poolse Katholieke Missie in Brussel.

⁵² Poolse gemeenschap van de Rooms-katholieke Kerk die religieuze en culturele activiteiten uitvoert onder de Poolssprekende katholieken in Brussel en België.

De Poolse scholen in België

---

zich in de Rue d'Angleterre 43 nabij het Brusselse Zuid-Station. De directeur van deze school is priester Władysław Walaszczyk. De onderdirectrice⁵³ is Jagoda Agacka.

b) Historiek

De school ontstond in 1978 onder de naam *Ośrodek Szkolny (Schoolcentrum)*. Van in het begin werd er Poolse taal, geschiedenis en godsdienst aan de kinderen van Poolse afkomst onderwezen. Elk jaar steeg het aantal leerlingen. Eerst was de Poolse school gehuisvest bij de Poolse Katholieke Missie in de Rue Jordan 80, maar later verhuisde ze naar de Rue d'Angleterre 43, waar ze in het vroegere instituut Sainte-Marie gehuisvest is. Over de datum van deze verhuis lopen de bronnen uiteen. Op de site⁵⁴ van de Poolse Katholieke Missie heeft men het over de verhuis in 2001, terwijl in het interview⁵⁵ Mevr. Agacka over 1997 of 1998 sprak. Vandaag de dag ontfermt men zich niet enkel over de kinderen van de Poolse migranten die permanent in Brussel verblijven, maar ook over de kinderen die hier maar tijdelijk zijn.

c) Organisatie en structuur van de school

Locatie en voorzieningen

De school is gehuisvest in het Ancien Institut de Filles de Marie in de Rue d'Angleterre 43 in Sint-Gillis, Brussel.

Onderwijsstructuur

Deze Poolse school bestaat uit zes jaren lager onderwijs en drie jaren middelbaar onderwijs of gymnasium (in concreto dus van 7 tot en met 15 jaar). Men volgt met andere woorden de onderwijsstructuur in Polen. Op deze school is geen lyceum aanwezig. De leerlingen die het lyceum wensen te volgen worden doorverwezen naar de *Zespół Szkół im. Joachima Lelewela przy Ambasadzie RP w Brukseli*. Net zoals in Polen (hoewel dit nu aan het veranderen is) vangt het eerste leerjaar pas op zevenjarige leeftijd aan en niet op zes jaar, zoals in het Belgische regulier onderwijs. Dit zorgt soms voor complicaties bij nieuwkomers.

---

⁵³ Er is onvoldoende geld om haar ook officieel deze titel toe te kennen. In se verricht zij wel het werk van een onderdirectrice.

⁵⁴ *Polska Misja Katolicka – Bruksela*. Geraadpleegd op 15 mei, 2010, van <http://www.szkolapmk.pl>

⁵⁵ Interview met Agacka, J., 20 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)

De Poolse scholen in België

De lessen worden op een algemeen niveau gegeven, vergelijkbaar met het ASO in Vlaanderen. Mevr. Agacka⁵⁶ vertelt dat de leerlingen het in de Poolse school meestal voor bekeken houden bij de overgang van de lagere naar de middelbare school.

Voor leerlingen van zes jaar organiseren ze voorbereidingsklasjes (vergelijkbaar met de zogenaamde *klasy zerowe* in Polen). Deze klasjes zijn niet officieel, maar bieden wel onderwijs aan ongeveer tweehonderd leerlingen.

Lessuren

De lessen vinden ook hier plaats op woensdagnamiddag, op zaterdag maar ook op vrijdagavond. Hier vindt eveneens afstandsonderwijs plaats, en wel op zaterdag. Gemiddeld hebben de leerlingen zo'n drie à vier uur les. Vanaf het derde leerjaar heeft men meer les.

Vakken

De verschillende vakken zijn Poolse taal, geschiedenis, aardrijkskunde, biologie en religie. In het lesrooster worden biologie en aardrijkskunde samen onder de noemer 'aardrijkskunde' gezet. De beide subvakken worden beurtelings gegeven. Bijvoorbeeld in het eerste jaar aardrijkskunde, in het tweede jaar biologie, vervolgens weer aardrijkskunde enzovoort. Ook hier zijn deze vakken een aanvulling op het Belgische onderwijs, alles wordt in het Pools onderwezen en handelt hoofdzakelijk over Polen. Het doel van deze school is dan ook de leerlingen een kans te geven om bij een terugkeer naar Polen in het juiste jaar op school in te stappen.

De godsdienstlessen zijn in deze school wel min of meer verplicht. Moest een leerling hier nu absoluut tegen gekant zijn, hoeft hij of zij geen godsdienstonderwijs te volgen, maar in de praktijk komt dit bitter weinig voor. Godsdienst is in deze school van veel groter belang dan in de andere Poolse scholen in België.

---

⁵⁶ Interview met Agacka, J., 20 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)

De Poolse scholen in België

Certificaat

Sinds oktober 2006 behoort deze school tot de scholengemeenschap verbonden aan de Poolse ambassade in Brussel. Via dit verband kan deze school sindsdien ook getuigschriften uitgeven die, in combinatie met een getuigschrift van het Belgisch regulier onderwijs, een leerling zonder problemen toegang verlenen tot het juiste leerjaar van het Poolse onderwijs in Polen.

d) Financiële bronnen

Deze school wordt gefinancierd door het Poolse Ministerie van Onderwijs. Hier betalen de ouders (zo'n acht euro per maand) de lokalen van deze Poolse school. Dit in tegenstelling tot de *Zespół Szkół im. Joachima Lelewela przy Ambasadzie RP w Brukseli*, waarbij de lokalen door het Poolse Ministerie bekostigd worden. Voor de rest neemt het MEN de overige kosten voor haar rekening. De handboeken moeten de ouders, net zoals in bovenstaande school, zelf bekostigen. Na een bevraging bij Bożena Rogolińska (die de Poolse scholen verbonden aan de ambassade superviseert) blijkt dat zij daarnaast ook financiële middelen krijgen van de *VZW Mission Oblate Belgo-Polonaise*. Daarmee worden de zogenaamde *wydatki pozapłacowe* (niet-loongerelateerde uitgaven) gefinancierd.

e) Ouders en leerlingen

De Polen die hun kinderen naar deze school sturen zijn van een lagere socio-economische klasse dan die van de andere twee Poolse scholen verbonden aan de ambassade. De ouders van deze leerlingen hebben meer problemen van allerlei aard: sociale problemen, alcoholisme, geldproblemen enzovoort. De meeste leerlingen wonen met hun ouders in Brussel, maar sommigen komen ook van verder, bijvoorbeeld uit Alsemberg of Lot.

In het telefonisch interview⁵⁷ vertelde Mevr. Agacka dat er een zeer actief oudercomité is dat feesten, schoolreizen en dergelijke organiseert.

f) Hervorming van het programma

Deze school is aangesloten bij de scholengemeenschap aan de ambassade. Deze scholen volgen normaal gezien dezelfde richtlijnen. Voorlopig zijn er nog geen hervormingen in het programma van deze school doorgevoerd.

---

⁵⁷ Telefonisch interview met Agacka, J., 1 mei 2010. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans)

De Poolse scholen in België

---

g) Het Poolse taalonderwijs

In de enquête die werd uitgevoerd door Jagoda Agacka (zie infra), werden ook vragen gesteld omtrent het taalgebruik van de leerlingen. Aan de hand van deze enquête probeert men het onderwijs in deze Poolse school beter af te stemmen op de leerlingen. Daarnaast volgt deze school in grote mate het Poolse onderwijs in Polen en loopt het parallel met de andere twee Poolse scholen in België verbonden aan de Poolse ambassade in Brussel.

h) Bijzonderheden

Naam

Deze school is vernoemd naar de Poolse Paus Johannes Paulus II.

Projecten verbonden aan de Poolse school

Naast de gewone lessen organiseert de Poolse school ook feesten om de Poolse mensen te verenigen zoals *Mikolajki* (Sinterklaas), *Wielkanoc* (Pasen), *karnawał* (carnaval) enzovoort. Deze feesten worden niet alleen georganiseerd voor de leerlingen van de Poolse school, maar voor de hele Poolse gemeenschap.

Sinds november 2008 heeft de raad van de Poolse gemeenschap van België een consultatiebureau voor Poolse kinderen (en hun ouders) met problemen opgericht. De meest voorkomende problemen zijn verbonden met hun nieuwkomerpositie: taalproblemen, aanpassingsproblemen enzovoort. De Poolse kinderen worden plotsklaps uit hun milieu in Polen gerukt en komen in België aan zonder enige houvast. Zij voelen zich vaak erg geïsoleerd. Elke dinsdag zijn er gratis consultaties van 18u tot 20u. Een consultatie duurt ongeveer een half uur en is gratis, omdat ze ook veel arme mensen bereiken. Het consultatiebureau bestaat uit de pedagogische coördinator van het project, een neuropediater, een psycholoog, een logopedist, een secretaresse en een sociaal helpster. Het consultatiebureau krijgt onderdak binnen de Poolse school.

Bibliotheek

Mevr. Agacka stelt in het telefonisch interview⁵⁸ dat er een bibliotheek aanwezig is (weliswaar zonder internet). Bożena Rogolińska, directrice van de Poolse school verbonden aan de ambassade, spreekt dit tegen en stelt dat de leerkrachten en leerlingen van de Poolse

---

⁵⁸ Telefonisch interview met Agacka, J., 1 mei 2010. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans)

De Poolse scholen in België

---

school verbonden aan de Poolse Katholieke Missie geen bibliotheek hebben, maar wel de werken van hun bibliotheek kunnen gebruiken.

Communautaire verschillen

Mevr. Agacka vertelt in het interview met Edith Piqueray⁵⁹ dat de meeste leerlingen Franstalig zijn, maar dat er tevens Nederlandstalige leerlingen zijn die uit Brussel of Vlaanderen komen.

Enquête

Men heeft op deze Poolse school een enquête uitgevoerd bij twaalf leerlingen die ze uit een honderdtal leerlingen hadden geselecteerd. Het zijn leerlingen van de Poolse school in Brussel, maar ook enkele van de Poolse school in Heverlee (zie infra). De interviews vonden plaats in de maanden april en mei van het jaar 2009. Bij de selectie heeft men rekening gehouden met de volgende criteria: hoe lang men reeds in België verblijft, of men afkomstig is uit twee Poolse ouders en of men in België geboren is. De enquête werd zowel in het Frans als in het Pools uitgevoerd, maar de resultaten werden in het Pools uitgeschreven. Het interview bestond uit een individueel interview (met Mevr. Agacka) met zo'n 7 tot 10 vragen. Aan de hand van de resultaten ervan wil men het Poolse onderwijs verbeteren en tot nieuwe initiatieven komen, zoals het oprichten van een derde kleuterklas.

De gestelde vragen gingen over de volgende thema's: kennis van de Belgische en Poolse cultuur en tradities, contact met de Poolse cultuur via literatuur en televisie, verschillen tussen Belg en Pool, het leven in België, Poolse of Belgische opvoeding, (etno-culturele) vriendschappen, het Poolse en Belgische onderwijssysteem, taal en meertaligheid.

Poolse school in Heverlee

Mevr. Agacka, zo vertelde ze zelf⁶⁰ heeft nog lesgegeven in de Sint-Lambertusschool in Heverlee. Ze onderwees er Poolse taal en godsdienst aan leerlingen van zeven tot en met tien jaar. Deze Poolse leerlingen kwamen allemaal uit gemengde huwelijken. Er waren twee klassen en in totaal waren er 12 à 13 leerlingen. Daarvan zijn er twee leerlingen teruggekeerd naar Polen, en enkele zijn gestopt, waardoor er vorig schooljaar (2008-2009) nog slechts zes

---

⁵⁹ Interview met Agacka, J., 20 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)

⁶⁰ Telefonisch interview met Agacka, J., 1 mei 2010. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans)

De Poolse scholen in België

---

leerlingen overbleven. Ze kregen alleen les in de Poolse taal en godsdienst (ter voorbereiding op de eerste communie).

De ouders van deze leerlingen hadden zich verenigd en gevraagd om een lokaal binnen de Sint-Lambertusschool te huren. Het zijn vooral hoogopgeleiden. Mevr. Agacka heeft twee jaar in deze school lesgegeven. Ook dit jaar worden er nog lessen gegeven door twee leerkrachten die ook in de Poolse school van de Poolse Katholieke Missie in Brussel werken. Zij worden betaald door het Poolse Ministerie van Onderwijs. Er zijn drie leerjaren ingericht, namelijk het eerste, tweede en derde leerjaar van de lagere school.

Meer informatie in bijlage 9

6.1.3 Poolse school op de basis SHAPE in Mons⁶¹

a) Voorstelling van de school

De Poolse school in Mons draagt als volledige naam: *Zespół Szkół przy Ambasadzie RP w Brukseli z siedzibą w Mons (scholengroep verbonden aan de ambassade in Brussel met een zetel in Mons)*. Zoals de naam het reeds uitwijst is deze tevens verbonden met de Poolse ambassade in Brussel. Ze is gehuisvest op de Rue Soleil 1D/5 binnen de internationale school van SHAPE op de militaire basis in Mons. Omtrent de directrice is er onduidelijkheid: op de site van SHAPE staat vermeld dat dit Mevr. Mariola Konopka zou zijn maar Mevr. Rogolińska schuift Małgorzata Białas naar voren als directrice. Op de schoolsite staat Joanna Lewicki aangeduid als directrice.

b) Historiek

De school werd in het schooljaar 2002-2003 opgericht op de militaire basis SHAPE.

---

⁶¹ Wat deze school betreft zijn er weinig bronnen voorhanden. Edith Piqueray heeft hier geen interviews uitgevoerd daar zij zich voorlopig op de Poolse scholen in Vlaanderen concentreert. De informatie in dit deel is dus in grote mate gebaseerd op de informatie op de schoolsite. Verder werd Mevr. Rogolińska ook omtrent bepaalde zaken bevraagd, zowel door Edith Piqueray als door ondergetekende. Ter bevestiging werd ook de site van SHAPE zelf bekeken. Ondanks talloze pogingen is het ook hier niet gelukt contact te leggen met de school zelf.

De Poolse scholen in België

---

c) Organisatie en structuur van de school

Locatie en voorzieningen

De school deelt op de militaire basis een gebouw met de Canadese en de Griekse school. Het gebouw dat ter hunne beschikking staat is, in tegenstelling tot de andere Poolse scholen in België, een geschenk. Men moet daar dus geen huur betalen. Dit was een geste naar de Polen toe.

Onderwijsstructuur

Alle niveaus van het Poolse onderwijs zijn hier voorzien: zowel de lagere school, het gymnasium als het lyceum. Ook deze school is verbonden aan de ambassade en volgt de algemene richtlijnen van het Poolse aanvullend onderwijs in het buitenland. Bijna alle leerlingen die in deze Poolse school ingeschreven zijn, zijn kinderen van militairen en volgen daarnaast het Amerikaans of Canadees voltijds onderwijs.

Aantal lesuren

Het lesrooster hier verschilt van dat van de andere scholen. Op zondag na wordt er elke dag lesgegeven, aan de verschillende leerjaren weliswaar. Dit is mogelijk doordat de ouders en leerlingen zo dicht bij de school woonachtig zijn.

Vakken

In deze school worden volgende vakken onderwezen: Pools, aardrijkskunde, geschiedenis en zelfs wiskunde.

Certificaat

Men zou kunnen verwachten dat ook hier de certificaten door het Ministerie van Onderwijs worden uitgereikt. Immers, deze school is net als de twee voorgaande aan de Poolse ambassade in Brussel verbonden. In voorgaande scholen wordt aan de leerlingen die met vrucht het Poolse onderwijs hebben gevolgd een certificaat uitgereikt dat hen, samen met een certificaat van het Belgische regulier onderwijs, zonder problemen toegang verschaft tot het juiste leerjaar in het Poolse onderwijs in Polen. Hier wordt er echter in geen van de bronnen expliciet iets over de certificaten gezegd, ook niet bij navraag.

De Poolse scholen in België

---

d) Financiële bronnen

De Poolse school in Mons wordt op dezelfde manier gefinancierd als de Poolse school verbonden aan de ambassade met directrice Bożena Rogolińska aan het hoofd. Buiten de huur van de lokalen (die zij gratis mogen benutten) staat het Poolse Ministerie van onderwijs in voor alle kosten. Dit onderwijs is dus zo goed als kosteloos. Enkel de handboeken dienen de ouders zelf aan te schaffen.

e) Ouders en leerlingen

De meeste leerlingen zijn kinderen van Poolse militairen die tewerk worden gesteld binnen de structuren van de NAVO.

Er is een ouderraad aanwezig.

f) Hervorming van het programma

Deze school is aangesloten bij de scholengemeenschap verbonden aan de ambassade. Deze scholen volgen normaal gezien dezelfde richtlijnen. Voorlopig zijn er nog geen van deze hervormingen in het programma van deze school doorgevoerd.

g) Het Poolse taalonderwijs

De Poolse school in Mons volgt in grote mate het Poolse onderwijs in Polen en het onderwijs hier loopt parallel met de andere twee Poolse scholen in België verbonden aan de Poolse ambassade in Brussel.

h) Bijzonderheden

Leerlingenaantal

Het leerlingenaantal bedraagt zo'n 50 à 60 leerlingen. In tegenstelling tot andere vestigingsplaatsen doen zich hier minder problemen voor en draait deze school heel goed. Het is niet duidelijk of dit verband houdt met het beperktere leerlingenaantal.

Zie ook bijlage 9 voor meer informatie.

6.1.4 De Poolse school in Antwerpen⁶²

a) Voorstelling van de school

De volledige naam ervan is de *Zespół Szkół Im. Gen. Stanisława Maczka dla dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą przy Ambasadzie RP w Brukseli z siedziba w Antwerpii* (Scholengroep genoemd naar generaal Stanisław Maczek voor kinderen van Poolse burgers die tijdelijk in het buitenland verblijven aan de Poolse ambassade in Brussel met zetel in Antwerpen). Ze bevindt zich in de Jodenstraat 15 te Antwerpen, in het gebouw van de Belgische reguliere school, namelijk het Sint-Jan Berchmanscollege. Als directrice is Monika Pruska aangesteld. Zij is sinds 1999 directrice van deze school en wordt door het Poolse Ministerie van Onderwijs tewerkgesteld. Sinds haar aanstelling als directrice leeft ze in België.

b) Historiek

De school ontstond in 1996-1997 als een *Szkolny Punkt Konsultacyjny przy Konsulacie RP w Antwerpii* (Consulair schoolpunt verbonden aan het consulaat van de Poolse Republiek in Antwerpen). Er werd voor Antwerpen als locatie gekozen daar deze stad, naast Brussel, op dat moment de stad was met het grootste aantal Polen. Door het snelstijgend aantal leerlingen en de hoge waarde die aan de activiteiten ervan werd gehecht werd het schoolpunt omgevormd tot de *Zespół Szkół przy Konsulacie Gen. w Brukseli z siedziba w Antwerpii* (Scholengroep onder toezicht van het Consulaat-Generaal te Brussel met zetel in Antwerpen).

c) Organisatie en structuur van de school

Locatie en voorzieningen

Wat de locatie betreft is de school gehuisvest in het Sint-Jan Berchmanscollege te Antwerpen. Hier heeft zij toegang tot alle nodige media die vereist zijn bij een degelijke studie. Zo heeft ze computers met internettoegang tot haar beschikking en twee ingesloten speelplaatsen. Ook audiovisueel materiaal is voorzien.

---

⁶² De informatie die u in dit gedeelte terugvindt berust op meerdere bronnen. Vooreerst is er het interview van Edith Piqueray met Mevr. Monika Pruska, de directrice van deze school. Daarnaast werd er een Pools interview afgenomen en later nog een telefonisch interview omtrent extra vragen. Verder is er nog de database met Poolse scholen in het buitenland (initiatief van het Poolse Ministerie van Onderwijs) waarop deze school een sectie heeft. Tenslotte is er tevens de schoolsite van de school die de nodige informatie verschaft.

De Poolse scholen in België

Onderwijsstructuur

Deze Poolse school omvat zes jaren lager onderwijs en zes jaren middelbaar onderwijs (van zeven tot en met achttien jaar). Het middelbaar onderwijs bestaat uit drie jaren gymnasium, gevolgd door drie jaren lyceum. Met andere woorden, ook op deze school wordt het Poolse onderwijssysteem gevolgd. Net zoals in Polen vangt de lagere school hier (voorlopig) slechts aan op zevenjarige leeftijd, en niet op zesjarige leeftijd zoals in België. Dit leidt soms tot complicaties voor nieuwkomers.

In de eerste leerjaren zijn zestig tot zelfs zeventig procent van de leerlingen in België geboren. Slecht een klein percentage van de leerlingen tussen de veertien en zestien jaar oud daarentegen is in België geboren.

De leerlingen volgen in het Belgische regulier onderwijs verscheidene onderwijsvormen: zowel ASO, BSO als TSO. Enkele leerlingen volgen zelfs het kunstonderwijs.

Aantal lesuren

De lessen vinden plaats op woensdagnamiddag en op zaterdag. Elke klas heeft zo'n vier à vijf uur les. Het aantal lesuren en de vakken hangen af van het leerjaar waarin ze zitten.

Vakken

Er worden Poolse taallessen gegeven, Poolse geschiedenis en aardrijkskunde en WOS. De overige algemene vakken dienen de leerlingen te volgen in het Belgische regulier onderwijs. Men kan op deze school ook godsdienst volgen, maar dat wordt door de Poolse kerk verzorgd, niet door de school zelf. De school voorziet enkel een zaaltje dat ter beschikking staat van de priester en zorgt ervoor dat de kinderen de mogelijkheid hebben deze lessen te volgen.

Certificaat

De school reikt Poolse getuigschriften uit met betrekking tot het beëindigen van de desbetreffende klas of school aanvullend onderwijs aan de leerlingen. Met dit certificaat kan men in Polen zonder problemen in het juiste jaar inschakelen. Wanneer men zo geen certificaat heeft dient men in Polen een test af te leggen. Leerlingen met het certificaat van de Poolse school dienen deze test uiteraard niet meer af te leggen.

De Poolse scholen in België

Monika Pruska⁶³ vindt dat de overstap van het Belgische reguliere onderwijs naar het Poolse onderwijs in Polen vrij gemakkelijk gaat. Het hele jaar door is er in de Poolse school een rotatie van leerlingen wat het er voor de leerkrachten niet gemakkelijker op maakt. Wel onderscheidt ze geen al te grote verschillen tussen het Poolse en het Vlaamse algemeen onderwijs. Volgens haar lopen ze in grote lijnen gelijk, buiten misschien de beginleeftijd die verschilt.

d) Financiële bronnen

Het onderwijs is gratis, de ouders dragen enkel de kost van de aankoop van handboeken, educatieve bijstand en de bewaking van de kinderen. De overige kosten worden allen gedragen door het MEN.

e) Ouders en leerlingen

Er is een oudercomité actief dat probeert in te staan voor de kosten van de naschoolse lessen en activiteiten. Bij deze activiteiten poogt men ouders, leerkrachten en leerlingen samen te brengen. Zo organiseren zij bijvoorbeeld een kerstfeest in december, een paasfeest in maart en een Poolse picknick in mei. De ouderraad komt enkele keren per jaar samen. In elke klas worden enkele ouders verkozen om de klas te vertegenwoordigen. Uit deze verkozen ouders wordt vervolgens de ouderraad samengesteld (met een beperkt aantal leden).

f) Hervorming van het programma

Monika Pruska⁶⁴ stelt dat de leerlingen onder te verdelen zijn in drie groepen. Ten eerste zijn er de nieuwkomers die pas uit Polen komen en waarvan de ouders meestal naar België migreren omwille van economische redenen. Zij weten vaak niet of ze zullen terugkeren naar Polen of hier blijven. De kinderen lopen school in de Poolse school, opdat ze in het Pools onderwijs zouden kunnen inschakelen, moesten ze naar Polen terugkeren. Een tweede groep wordt gevormd door die leerlingen die vele jaren geleden met hun ouders naar België gemigreerd zijn en naar alle waarschijnlijkheid hier ook zullen blijven. Hun ouders willen echter dat hun kinderen kennis meekrijgen betreffende de Poolse taal, cultuur, geschiedenis enzovoort. Tot slot zijn er de kinderen die in België geboren zijn uit gemengde huwelijken. Zij hebben meestal een Poolse moeder en Belgische vader. De ouders ijveren ervoor dat hun

---

⁶³ Interview met Pruska, M., 27 februari 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Antwerpen)
[Bijlage 7]

⁶⁴ Interview met Pruska, M., 6 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Engels, te Antwerpen)

De Poolse scholen in België

---

kinderen in de Poolse school les volgen, omdat ze van mening zijn dat het uiterst interessant is kennis te hebben van de beide culturen.

De reden tot hervorming is volgens Monika Pruska⁶⁵ te wijten aan de grote heterogeniteit binnen de groep leerlingen. Het is namelijk zeer moeilijk om een programma tot stand te brengen dat tegemoet komt aan de noden en behoeften van deze drie groepen. Momenteel volgt deze school het onderwijsprogramma van het Poolse Ministerie van Onderwijs zodat de kinderen, wanneer ze eenmaal terug in Polen zijn, in het programma daar kunnen inpikken. Voor de meeste kinderen echter die in België geboren zijn, is dit programma te moeilijk, omdat Pools vaak niet hun eerste, maar hun tweede taal is. Ook de huidige hervormingen binnen het Poolse onderwijs zelf spelen een rol. Verder in het interview haalt ze ook aan dat de hele financiering van het Poolse onderwijs in het buitenland een te grote financiële kost is voor het Poolse Ministerie van Onderwijs. “Ze kunnen niet blijven betalen voor Poolse migranten die uiteindelijk in België blijven”.

Daarom denkt men erover na het onderwijssysteem te veranderen en te verruimen. Diegenen die terugkeren moeten nog steeds de mogelijkheid krijgen om het uitgebreide cursusaanbod, dat aansluit op het Poolse onderwijs, te volgen. Voor hen zou de Poolse school blijven bestaan, maar dan met een kleiner aantal leerlingen. De overigen, die van plan zijn in België te blijven, hebben echter geen nood aan zo'n uitgebreid pakket. Zij willen slechts basiskennis vergaren over de Poolse taal, cultuur en geschiedenis, maar hoeven daarvoor niet twaalf jaar lang de Poolse school te volgen.

Tevens wordt het idee geopperd om de Poolse lessen in het Belgische onderwijssysteem te integreren. Er zijn daarvoor reeds gesprekken gevoerd tussen de Poolse ambassadeur en de Vlaamse Minister van Onderwijs Pascal Smet. Of deze weldegelijk gerealiseerd zullen worden is nog maar de vraag, daar er voorheen al tegenstand was tegen dit soort initiatieven

In haar school werkt men aan de hand van een kerncurriculum. Dit kerncurriculum is gebaseerd op het Poolse programma, maar dan gericht op de Poolse kinderen hier en beperkt door het kleine aantal uren les. Op dit moment is er één breed programma voor alle Poolse

---

⁶⁵ (64) Ibidem

De Poolse scholen in België

---

scholen in het buitenland, zo stelt ze⁶⁶. Men kampt echter met verschillende niveaus bij de leerlingen, en de leerkrachten kunnen delen naar keuze uit het kerncurriculum selecteren. De scholen worden echter ook te groot om in hun huidige vorm te kunnen blijven functioneren. Er moet volgens haar een onderscheid komen tussen de leerlingen die plannen naar Polen terug te keren (met de Poolse scholen als kleine consulaire schoolpunten) en leerlingen die met de Poolse taal en cultuur in contact willen blijven (en die dat zouden kunnen doen in Poolse privé-scholen in het buitenland).

Een andere maatregel die momenteel getroffen wordt is het vervroegen van de instapleeftijd tot de lagere school van zeven naar zes jaar. Deze maatregel wordt in Polen reeds geleidelijk aan in voege gebracht (pas verplicht vanaf 2011). Men is zich in deze school van deze maatregel bewust, maar de invoering ervan hangt af van het budget van het Poolse Ministerie van Onderwijs.

g) Het Poolse taalonderwijs

Sommige kinderen die in deze school onderwijs volgen zijn in België geboren en spreken het Pools slechts als tweede taal, anderen zijn hier slechts enkele weken. Logischerwijs kampt men deze school met grote niveauverschillen wat taal betreft en daarom is een eerder individueel gerichte aanpak door de leerkrachten aangewezen.

Het Pools is waar het allemaal eigenlijk om draait. Er wordt ook geschiedenis, aardrijkskunde en maatschappijkennis onderwezen (in het Pools), maar het Poolse taalonderwijs blijft de prioriteit. Men doet alle moeite om de leerlingen een degelijke basis in de Poolse taal te verschaffen, maar dit blijft bijzonder moeilijk. Men heeft slechts enkele uren per week om dit te bewerkstelligen, in tegenstelling tot de tientallen uren die er in Polen aan besteed worden, en het feit dat het daar tevens de landstaal is. In België zijn de leerlingen omringd door het Nederlands, en later komt daar ook nog het Frans en het Engels bij.

---

⁶⁶ Interview met Pruska, M., 27 februari 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Antwerpen)

[Bijlage 7]

De Poolse scholen in België

De invloed van het Nederlands is volgens Monika Pruska⁶⁷ ook duidelijk zichtbaar bij de Poolse leerlingen. Ze maken vaak *kalki językowe* (“calques” van de taal), zo geven ze bijvoorbeeld een Poolse betekenis aan een Nederlandstalige uitdrukking. Men kan bij de leerlingen hun “tekorten” in het Pools ook merken aan hun beperkte kennis van geschreven uitdrukkingen en literaire analyses. Maar deze verschillen worden snel weggewerkt (eventueel met extra cursussen) bij de terugkeer naar Polen. In het Pools schrijft men tevens de ‘r’ op een andere manier, en daar kunnen ze in het begin wat moeilijkheden mee hebben. Kinderen die ook nog maar net in België zijn hebben vaak problemen met het Nederlands, dat, volgens haar, een veel moeilijkere taal is dan het Pools. Het is ook een feit, zo stelt ze, dat kinderen die goed zijn in Pools ook vrij snel het Nederlands aanleren.

h) Bijzonderheden

Naam

De school is vernoemd naar Generaal Stanisław Maczek. Deze generaal heeft met zijn eerste pantserdivisie in september 1944 heel wat steden in België, Nederland en Frankrijk bevrijd.

Projecten verbonden aan de school

Naast de Poolse lessen vinden er ook talloze naschoolse activiteiten plaats, zoals: sport, theater, journalistiek en het onderhouden van de schoolwebsite. Zo hebben de leerlingen een schoolkrantje opgericht, namelijk *Gazetka Szkolna*. Dit komt normaal gezien op maandelijkse basis uit, al is dat tevens afhankelijk van het budget. Ook via het schooltoneel onder leiding van Mevr. Jolanta Ratajczak⁶⁸ probeert men de leerlingen ook buitenschools en op een amusante manier met de Poolse taal in contact te brengen. Het schooltoneel bestaat al zo’n tien jaar en telt ongeveer vijftientig leden. Ze heeft tevens een koorgroep opgericht die vooral uit ouderen bestaat. Op sportief vlak is er onder meer een voetbalploeg. Ook de ouders probeert men te betrekken: er worden voor hen integratiecursussen georganiseerd.

---

⁶⁷ Interview met Pruska, M., 27 februari 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Antwerpen)
[Bijlage 7]

⁶⁸ Interview met J. Ratajczak, 8 juni 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray)

Bibliotheek

Er is een bibliotheek aanwezig die bestaat uit zo'n 2.600 volumes en ze is uitgerust met het informaticasysteem genaamd "Moll".

Steun bij moeilijkheden

Ze proberen de leerlingen zoveel mogelijk bij te staan, maar dit is niet gemakkelijk, daar ze de kinderen slechts eenmaal per week zien. Indien er zich ernstige problemen voordoen contacteren ze de lokale school en het CLB. De meest voorkomende problemen zijn echter geen taalproblemen, maar psychische, sociale en emotionele problemen. Men roept dan vaak de hulp in van een psycholoog.

Voor verdere informatie, zie bijlagen 7 en 9.

6.2 Poolse privé-scholen in België

6.2.1 Poolse onafhankelijke school in Brussel⁶⁹

a) Voorstelling van de school

Deze school draagt de naam *Polskie Centrum Kształcenia im. Jana Pawła II w Brukseli* (Pools onderwijscentrum, genoemd naar Johannes Paulus II, in Brussel). Ze bevindt zich op de Rue du Radium 5 te Schaarbeek. Hier bevindt zich de Ecole Nôtre-Dame de la Paix waarbinnen de Poolse school gehuisvest is. Directrice van de school (en tevens oprichtster ervan) is Teresa Arszagi vel Harszagi. Zij woont sinds 1992 in België en heeft in 1996 deze Poolse school opgericht.

b) Historiek

De school ontstond in 1996 als schoolpunt onder toezicht van de Poolse ambassade in Brussel op initiatief van Teresa Arszagi, de Poolse Katholieke Missie in Schaarbeek en het Poolse consulaat-generaal in Brussel. In 2000 werd deze school "geliquideerd" en werden de leerlingen verhuisd naar de hoofdzetel van de school, zijnde de Poolse school in Brussel

---

⁶⁹ De informatie waarop dit deel steunt is afkomstig van: een interview van Edith Piqueray, een Poolstalig interview en een Poolstalig telefonisch interview. Verder nog uit een artikel in het tweewekelijkse tijdschrift PoPolsku en een artikel in Polonianet. Daarnaast is er een infoblad dat door directrice Teresa Arszagi vel Harszagi ter onzer beschikking werd gesteld. Wat internetmateriaal betreft ten slotte is er nog de informatie over deze school op Polska Szkoła en de schoolsite.

De Poolse scholen in België

---

verbonden aan de ambassade. In 2001 opende de school opnieuw haar deuren op vraag van de ouders. Tot juli 2006 maakte de school deel uit van de *Polska Macierz Szkolna w Belgii* (Poolse Educatieve Vereniging in België). Sinds juli 2006 functioneert ze als *Stowarzyszenie* (vereniging) *Centre d'Enseignement Polonais Jean- Paul II ASBL*.

c) Organisatie en structuur van de school

Locatie en voorzieningen

De lessen vinden plaats in de gehuurde lokalen van de Belgische reguliere school Ecole Nôtre – Dame de la Paix, oftewel het Collège Roi Baudouin, Rue du Radium 5 te Schaarbeek. De Poolse school heeft een goed samenwerkingsverband met deze school. Dit is een ruim gebouw met bijhorende speelplaats. Een casetterecorder, TV en DVD-speler zijn voorzien.

Onderwijsstructuur

In deze school zijn zes jaren lager onderwijs en drie jaren gymnasium (middelbaar onderwijs) aanwezig. Het lyceum (de drie laatste jaren van het middelbaar onderwijs) ontbreekt. Ook in deze school is het een trend dat de leerlingen bij de overgang naar en in het gymnasium grotendeel beginnen af te haken.

Aantal lesuren

De lessen vinden twee maal per week plaats, namelijk op woensdagnamiddag en zaterdag. Iedere leerling volgt gemiddeld zo'n 4u les per week. Naast de traditionele Poolse vakken verschaft deze school bijvoorbeeld ook Engels en Frans voor beginners en Frans voor gevorderden. Deze lessen vinden op dinsdag- en donderdagavond plaats.

Vakken

Men volgt in deze school het programma opgesteld door het Poolse Ministerie van Onderwijs voor Pools onderwijs in het buitenland. Deze school is echter niet verplicht dit te doen (daar ze ook niet afhankelijk is van de ambassade) en daarom geniet ze ook meer vrijheid om van het programma af te wijken. Teresa Arzagivel Harszagi⁷⁰ benadrukt wel dat wanneer men van het programma afwijkt, dit gebeurt om het curriculum nog beter af te stemmen op de

---

⁷⁰ Interview met Arzagivel Harszagi, T., 24 juni 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)

De Poolse scholen in België

---

behoefte van de doelgroep. De vakken Poolse taal, geschiedenis en aardrijkskunde van Polen worden op deze school aangeboden. Daarnaast wordt er in de eerste drie leerjaren van de lagere school ook godsdienst aangeboden met het oog op de eerste communie.

Certificaat

Er wordt door deze scholen een certificaat uitgereikt dat stelt dat de leerling de vakken Poolse taal, geschiedenis, aardrijkskunde en godsdienst gevolgd heeft en deze ook met vrucht beëindigd hebben naar analogie van de richtlijnen van het Poolse Ministerie van onderwijs met betrekking tot aanvullend onderwijs in het buitenland. Bij terugkeer naar Polen immers dienen de leerlingen zowel het diploma van het Belgische regulier onderwijs voor te leggen, als dat van de Poolse school. Dit certificaat is geen officieel certificaat zoals dat van de scholen aan de ambassade. Het is dus geen garantie tot onmiddellijke doorstroming naar het juiste leerjaar binnen het Poolse onderwijs. De directie in Polen kan vrij beslissen welke waarde hij aan dit certificaat hecht, en of hij de leerlingen bijkomende testen of examens laat afleggen.

Volgens Teresa Arszagi vel Harszagi⁷¹ is het Poolse onderwijssysteem gelijkaardig aan dat in België. Als grote verschil ziet zij de beginleeftijd die in Polen zeven jaar bedraagt en in België zes. Maar dat verschil wordt in 2011 genivelleerd, al wordt in haar school nu al de mogelijkheid aangeboden om de zesjarige leerlingen te laten instappen in het eerste leerjaar.

d) Financiële bronnen

Deze school verwerft inkomsten op basis van inschrijvingsgeld. De kosten bedragen gemiddeld zo'n 200 euro per jaar voor het eerste kind en 150 euro voor het tweede. Het derde en/of vierde kind kan gratis school lopen. Daarnaast haalt men ook inkomsten uit feesten die door de school georganiseerd worden, wordt de school gesteund door sponsoring en is er ook financiële ondersteuning *ad hoc* van het Generaal Consulaat in Brussel. Directrice Teresa Arszagi⁷² erkent wel dat deze inkomsten niet voldoende zijn en dat er bijkomende financiële steun nodig is.

---

⁷¹ Interview met Arszagi vel Harszagi, T., 20 maart 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Brussel) [Bijlage 9]

⁷² *Szkoły Polskie w Belgii – Polonianet*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010 van <http://www.polonianet.be/site/index.php?q=pl/polonia/teresa-arszagi-vel-harszagi>

De Poolse scholen in België

---

e) Ouders en leerlingen

Vele ouders zijn naar België gemigreerd in de jaren '90. De meesten wonen in Brussel, maar er zijn ook leerlingen die binnen een straal van 30 tot 40km rond Brussel wonen. Volgens Teresa Arszagi vel Harszagi⁷³ sturen ouders hun kinderen naar de Poolse school omwille van het belang dat ze hechten aan het bewaren van de Poolse taal, cultuur en een goede opvoeding.

Er is een ouderraad aanwezig die goed functioneert. In elke klas worden drie vertegenwoordigers gekozen en zij vormen de *rada klasowa (klasraad)*. Uit deze ouders wordt dan de ouderraad verkozen. Deze wordt één keer in de twee jaar verkozen. De ouders komen verscheidene keren per jaar samen en er is een goede samenwerking met de *rada pedagogiczna (pedagogische raad)*.

f) Hervorming van het programma

Teresa Arszagi heeft zelf deelgenomen aan het opstellen van de nieuwe *Podstawa programowa dla dzieci polskich uczących się za granicą (kerncurriculum voor Poolse kinderen die studeren in het buitenland)*⁷⁴. Dit kerncurriculum werd gebaseerd op het kerncurriculum voor Poolse scholen in Polen. Onder de deelnemers aan het congres hieromtrent bevonden zich Poolse leerkrachten die lesgeven in het buitenland, waaronder dus ook Teresa Arszagi vel Harszagi. Het kerncurriculum omvat delen betreffende de taal- en cultuurvorming. Zo probeert men aan te tonen wat de leerlingen moeten kunnen en weten op het einde van de verschillende onderwijsetappes.

Men verwacht, zo stelt Teresa Arszagi vel Harszagi⁷⁵, een reorganisatie van de Poolse scholen verbonden aan de ambassades. Hieropvolgend citeert ze viceminister Krzysztof Stanowski wanneer deze zegt: “Staramy się przygotować system, który nie będzie dyskryminował żadnego dziecka, który w takim samym stopniu będzie wspierał naukę języka polskiego, historii i geografii i innych przedmiotów, niezależnie od tego, czy dziecko uczy się w szkole

---

⁷³ Interview met Arszagi vel Harszagi, T., 24 juni 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)

⁷⁴ Hilarowicz M. (2009) Przyszłość szkół za granicą, czyli konflikt światopoglądowy, in *PoPolsku*, 03/07/2009. Geraadpleegd op 1 juni, 2010, van http://www.popolsku.eu/files/doc/5/PoPolsku_56_BE.pdf

⁷⁵ *Szkoły Polskie w Belgii – Polonianet*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010 van <http://www.polonianet.be/site/index.php?q=pl/polonianet/teresa-arszagi-vel-harszagi>

De Poolse scholen in België

---

przy ambasadzie, przy parafii, czy przy stowarzyszeniu, bo jeśli dziecko się uczy, to my nie widzimy żadnej różnicy”.⁷⁶

(“Wij proberen een systeem voor te bereiden, dat geen enkel kind zal discrimineren, dat in dezelfde mate het onderwijs in Poolse taal, geschiedenis, aardrijkskunde en andere vakken zal ondersteunen, of het kind nu studeert in een school verbonden aan de ambassade, aan een parochie of aan een vereniging, want als dat kind studeert, dan zien wij <daarin> geen enkel verschil”)

In deze school wordt tevens de vervroeging van de instapleeftijd van het lager onderwijs reeds toegepast. Zo zijn er sinds september 2009 reeds twee klassen in het eerste leerjaar met kinderen van zesjarige leeftijd. Dit jaar hebben de ouders echter nog de keuze om hun kind te doen instappen op zesjarige of zevenjarige leeftijd. Vanaf volgend jaar begint deze lagere school voor iedereen vanaf zes jaar.

g) Het Poolse taalonderwijs

Wat het Poolse taalonderwijs betreft probeert men zoveel mogelijk de richtlijnen van het MEN te volgen. Deze school is daartoe echter niet verplicht en kan het onderwijs ook aanpassen aan de noden van de leerlingen.

Teresa Arszagi vel Harszagi ondervindt geen echte verschillen tussen de Franstalige en Nederlandstalige leerlingen in hun Pools taalgebruik. Wel voorziet deze school een aparte *Polonia*-klas voor kinderen die uit gemengde gezinnen komen en waarvan de moedertaal niet het Pools is. Het aanleren van de Poolse taal gebeurt hier dan ook op een andere manier dan in de Poolse lessen in de andere klassen.

---

⁷⁶ *Zapis stenograficzny (471) z 23. posiedzenia. Komisji Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą w dniu 27 października 2008 r.* Geraadpleegd op 3 juni, 2010 van <http://www.senat.gov.pl/k7/kom/ksep/2008/023sep.htm>

h) Bijzonderheden

Projecten verbonden aan de school

Buiten het klassieke curriculum organiseert deze Poolse school ook andere cursussen, zoals Engels en Frans voor beginners en Frans voor gevorderden. Daarnaast hebben zij ook een *klasa polonijna (Polonia-klas)* voor leerlingen die geen of weinig Pools spreken. Verder zijn er ook kleuterklasjes voor kinderen van vier of vijf jaar en een *klasa zerowa* voor leerlingen van zesjarige leeftijd.

In samenwerking met het oudercomité worden de Poolse feestdagen gevierd. Ook wordt er op regelmatige basis een schoolkrantje uitgegeven. Naast de directrice en de leerkrachten zijn er tevens een schoolpedagoog en een logopedist aangesteld.

Bibliotheek

Er is een kleine bibliotheek voorzien die zo'n vierhonderd voornamelijk literaire volumes omvat.

Publiciteit

Teresa Arszagi vel Harszagi⁷⁷ stelt dat het niet nodig is expliciet reclame te maken voor deze school, omdat de ouders binnen de Poolse gemeenschap mond op mond reclame maken. Ook via de kerk worden mensen op de hoogte gesteld van het bestaan van deze school.

Zie ook bijlagen 8 en 9 voor meer informatie.

6.2.2 Kleine Poolse “schooltjes”

Naast de grote goed georganiseerde scholen die hierboven werden opgenoemd, zijn er ook talloze kleine schooltjes en klasjes, over het hele land verspreid. Het is niet echt duidelijk hoe talrijk deze zijn, waar ze zich bevinden en of ze daadwerkelijk nog bestaan. Sommige worden op initiatief van ouders opgericht, andere zijn verbonden aan een parochie, nog andere aan Poolse socio-culturele organisaties. Ze blijven meestal op kleine schaal opereren, daar de Polen die in de omgeving van deze ‘schooltjes’ wonen, meestal niet in dergelijke mate

---

⁷⁷ Interview met Arszagi vel Harszagi, T., 24 juni 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)

De Poolse scholen in België

---

geconcentreerd zijn als in Brussel of Antwerpen. Ook financiële problemen spelen hier zeker mee.

Hierbij krijgt u een overzicht van de kleine Poolse ‘schooltjes’ die verbonden zijn aan de organisatie *Polska Macierz Szkolna* (Poolse Educatieve Vereniging) die op de Poolse ambassade in Brussel bekend zijn.⁷⁸ Deze lijst is waarschijnlijk niet volledig, daar deze “schooltjes” niet verplicht zijn zich te registreren. De lijst is ook gedateerd: de Poolse school verbonden aan de Poolse Katholieke Missie stond er nog tussen, en deze is reeds enkele jaren verbonden aan de Poolse ambassade in Brussel.

- *Cercle Belgo-Polonais* – Poolse school in Retinne
- Poolse school in Maasmechelen (tien leerlingen van 9 tot 13 jaar)
- *Ecole du Centre Polonais de la Culture et de l’Education de la Region de Mons* (Hautrage-Etat)
- Poolse school in Charleroi
- Poolse school in Luik (onderwijs door priester)
- Poolse school in Luik (verbonden aan het Pools Huis)
- Poolse school in Flémalle
- Poolse school in Amay
- Poolse school in Ressaix
- Poolse school in Heusden-Zolder

Twee andere kleine Poolse ‘schooltjes’ die op de site van de Poolse ambassade in Brussel vernoemd worden, maar niet gelieerd zijn aan de *Polska Macierz Szkolna* (Poolse Educatieve Vereniging) zijn de volgende:

- Poolse school in Luxemburg
- *Enseignement de la langue polonaise aux enfants belges* in Charleroi.

---

⁷⁸ La Section Consulaire de l’Ambassade de Pologne à Bruxelles. *Organisations de la Communauté Polonaise*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010, van <http://www.brukselakg.polemb.net/index.php?document=209>

6.3 Europese scholen⁷⁹

Een andere manier om in ons land Pools te volgen is op de Europese school. Er zijn slechts twee Europese scholen waar er Poolse secties aanwezig zijn: in Luxemburg en in België (Brussel I – Ukkel). De Europese scholen bestaan bijna vijftig jaar en hebben zich twee belangrijke doelen gesteld: enerzijds onderwijs verschaffen in de moedertaal en inzake nationale tradities, anderzijds een actieve rol spelen in het opbouwen van een verenigd Europa. De Europese scholen bestaan uit 5 jaar lagere school en 7 jaar middelbare school. De eerste taal is, in de Europese scholen waar er aparte taalsecties voorzien zijn, meestal de moedertaal en deze beslaat het hoogste aantal lessen gedurende de opleiding. Doorheen de verschillende jaren komen daar nog drie andere talen bij. Zoals u kan zien is het onderwijs hier, in tegenstelling tot de vorige scholen, voltijds onderwijs. Dit werk concentreert zich op het aanvullende onderwijs en daarom wordt er hier niet verder op het Poolse voltijds onderwijs aan de Europese scholen ingegaan.

---

⁷⁹ *Schola Europaea*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010, van <http://www.eursec.eu/index.php?l=2>

7. Besluit

Het thema van de Poolse scholen in België is een vrij onontgonnen terrein. Er is nog niet veel rond gewerkt, hoewel het een zeer actueel fenomeen is. Vandaar ook deze Masterproef, in de hoop het pad tot verder onderzoek te effenen.

Wat de situering betreft zijn we vanuit een breed perspectief vertrokken, namelijk de Poolse migratie naar België. Zo proberen we ons een beeld te vormen van wie de Poolse migranten zijn in België, waar ze precies vandaan komen en om welke redenen ze hierheen trekken. De economische redenen om weg te trekken uit Polen en zijn heil te zoeken elders staan voorop. Dit zorgt ook voor een grote onzekerheid in het leven van de Polen hier, daar zij niet weten of zij naar Polen zullen terugkeren of niet. Anderzijds is, onder andere in Brussel, hierdoor wel een actief sociaal netwerk ontstaan dat tot de oprichting heeft geleid van talloze Poolse winkels, verenigingen, evenementen, maar ook scholen.

De Poolse scholen in ons land zijn geen recent fenomeen, de Poolse scholingstraditie leeft al bijna een eeuw lang in ons land. Het was echter een proces van vallen en opstaan: in het begin waren het onafhankelijke scholen, later werden zij in de Belgische geïntegreerd. Vandaag de dag zijn het weerom onafhankelijke scholen maar met een onzekere toekomst in het vooruitzicht door de huidige hervormingen in het onderwijs. Ook de opsplitsing in twee netten (enerzijds het consulaire, anderzijds het katholieke/vrije net) na WOII levert een chaotisch beeld op dat bestendig wordt door de beperktheid aan informatiebronnen over het latere verloop van de Poolse scholen in België.

Om de structuur en de onderwijsmethoden zowel in Vlaanderen als in Polen te leren kennen en de huidige hervormingen in het Poolse onderwijs te kunnen plaatsen was het nodig een vergelijking te maken van beider onderwijssystemen. We krijgen het beeld van twee degelijk gestructureerde systemen, al krijgt men de indruk dat het Poolse onderwijssysteem zich in een strakker kader bevindt dan het Vlaamse. Het Vlaamse onderwijs biedt aan de leerlingen meer keuzemogelijkheden in een vroeger stadium, terwijl het Poolse onderwijs strak vastgesnoerd lijkt te zitten in een korset van externe examens. Financieel geeft het Vlaamse onderwijssysteem de indruk beter de bestaande noden te bevredigen. In het beslissingsproces

De Poolse scholen in België

---

worden in Vlaanderen de beslissingen vooral door de overkoepelende organisaties genomen, terwijl in Polen veel verantwoordelijkheden overgedragen werden aan de lokale autoriteiten.

De Poolse scholen in België zijn nog van een ander kaliber. We onderscheiden in België drie grote groepen: de Poolse scholen verbonden aan de ambassade, de Poolse privé-scholen en de Poolse secties binnen de Europese school in Brussel.

Tot de eerste groep rekenen we vier scholen: twee in Brussel, een in Antwerpen en een op de basis SHAPE in Mons. Alle vier worden zij gefinancierd door het Ministerie van Onderwijs in Polen, waardoor ze bijna volledig kosteloos zijn. Ze kennen een degelijke organisatie en volgen de richtlijnen van het Poolse onderwijs in Polen. Daar ze met de Poolse ambassade verbonden zijn en het Poolse onderwijs nauwgezet volgen, kunnen zij ook certificaten afleveren die leerlingen toestaan in het juiste leerjaar in te stappen in Polen. De hervorming van het basisprogramma vormt voor hen echter een bedreiging. Indien het MEN ophoudt deze scholen (gedeeltelijk) te financieren, komt hun voortbestaan mogelijk in gevaar.

De tweede groep wordt gevormd door de Poolse privé-scholen. Er is in Brussel één grote, goed georganiseerde privé-school gevestigd, daarnaast zijn er allerlei kleine schooltjes, klasjes en centra die op verschillende plaatsen in België bevinden. Deze scholen vragen meestal inschrijvingsgeld om in hun onderhoud te voorzien. Het staat hen vrij de richtlijnen van het Poolse onderwijs in Polen te volgen, waardoor zij op bepaalde punten er ook van kunnen afwijken om zo beter aan de heersende noden tegemoet te komen. Zij kunnen certificaten afleveren, maar de erkenning ervan in Polen is niet verzekerd. Deze scholen staan in het algemeen positief tegenover de nakende hervormingen, omdat deze hen meer mogelijkheden tot ontwikkeling bieden.

Een derde type Poolse school die in België voorkomt is de Poolse sectie binnen de Europese school. Poolse leerlingen die hier school lopen kunnen ervoor opteren als basistaal het Pools te kiezen.

De recente hervormingen vormen een zeker zwaartepunt in deze Masterproef. Dit is een zeer belangrijk, doch delicaat en onduidelijk aspect van het hedendaagse Poolse onderwijs, zowel in Polen als in het buitenland. Tevens een zeer actueel element, wat valt op te merken door het

De Poolse scholen in België

---

feit dat het MEN zelfs een site heeft opgericht om de bevolking en *Polonia* op de hoogte te houden van de op handen zijnde veranderingen.

Uit interviews met de directrices bleek nogmaals dat het een teer punt is. Bij de scholen verbonden aan de ambassade komen de hervormingen als het ware roet in het eten gooien, en zorgen ervoor dat deze scholen een onzekere toekomst voor ogen hebben, vooral financieel. De hele brok betreffende de hervormingen levert een nogal chaotische indruk op, het manifesteert zich in verschillende wegen, mogelijkheden en toekomstplannen. Het enige wat ontbreekt zijn zekerheden in de vooruitzichten.

De privé-scholen staan hier lijnrecht tegenover. Zo is directrice van de privé-school Teresa Arszagi vel Harszagi bijzonder trots dat ze aan de *Podstawa programowa* (kerncurriculum) heeft meegewerkt en zij vindt dit dan ook een goede zaak voor het Poolse onderwijs in het buitenland. De hervormingen zijn er met een reden, zo stelt ze. En het klopt inderdaad dat de Poolse scholen bijna uit hun voegen barsten, dat vele Polen permanent in België blijven en niet langer terugkeren naar Polen. Vanuit dat oogpunt kan men het standpunt van het MEN beamen, wanneer zij niet langer financieel wil instaan voor het onderwijs van Polen die toch niet terugkeren naar hun vaderland.

Er zijn plannen om de Poolse scholen, zoals deze in Antwerpen, in het Vlaamse onderwijs te integreren. Maar hier stelt zich de vraag naar de haalbaarheid van een dergelijk voorstel. Zowel in Gent als in Antwerpen zijn reeds stemmen opgegaan om lessen in andere talen en culturen aan anderstalige leerlingen aan te bieden, maar zonder veel succes. Indien het tot deze Poolse secties zou komen, wel, dan komt het waarschijnlijk ook tot Arabische, Turkse, Russische secties en ga zo maar door. Is Vlaanderen hier klaar voor?

Een andere oplossing is de scholen (gedeeltelijk) betalend maken. En terecht reist dan de vraag naar het Universele Recht op Onderwijs. Zou dit niet kosteloos moeten zijn? Het voostel tot onderscheid tussen de kosteloze Poolse scholen (gericht op Poolse leerlingen die wensen terug te keren en in dewelke het onderwijs parallel loopt met het onderwijs in Polen) en betalende *Polonia*-scholen (die zich ten doel stellen de leerlingen in contact te brengen met de Poolse taal, tradities en cultuur) lijkt dan misschien nog het meest haalbare.

Deze masterproef omvat 166.270 tekens.

8. Bibliografie

8.1 Publicaties

- Bafekr, S. (1999) Schools and Their Undocumented Polish and “Roman Gypsy” Pupils, in *International Journal of Educational Research*, Vol. 31, p. 295-302.
- Caestecker, F. (1990) Le multiculturalisme de la Belgique: une analyse de la politique de scolarisation des enfants polonais en Belgique 1923-1940, in *Belgisch tijdschrift voor nieuwste geschiedenis*, jrg 21 (1990), nr 3/4, p. 535-573.
- Caestecker, F. (2003) Polish Migrant’s children in Interwar Belgium and the Netherlands: the choice for Ethnic Education, in *Polish and Irish migration in Comparative Perspective*. Essen, Klartext, p. 169-182.
- Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding. (2006). *Analyserapport. Migratiestromen uit de nieuwe lidstaten van de Europese Unie naar België. Trends en vooruitzichten*. Brussel, 24 februari 2006.
- Galent, M., Goddeeris, I., Niedzwiedzki, D. (2009) *Migration and europeanisation. Changing identities and values among Polish pendulum migrants and their Belgian employers*. Krakow, Nomos, p. 36-39.
- Goddeeris, I. (2003). De Poolse schoolstrijd in België (1945-ca. 1955): een schoolvoorbeeld van de strijd tussen Poolse communisten en Londenaren, in *Broed en rozen: tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 8(1), p. 27-47.
- Grzymała-Kazłowska, A. (2005). From Ethnic Cooperation to In-Group Competition: Undocumented Polish Workers in Brussels, in *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 31, nr. 4, p 675-697.
- Kuroczko, I. (1977). Szkolnictwo polskie w Belgii. In *Chowanna. Czasopismo pedagogiczne*, 6, 1, p. 550-563.
- Kuzma, E., Rea, A. (2003). *Les immigrés à Bruxelles*, ULB: Bruxelles (Rapport de recherche réalisé pour la Région de Bruxelles-Capitale)
- Mazurkiewicz G. (2004). Strategy and quality in Education: Poland, in Radó, P.(red.). *Decentralization and the governance of education : the state of education systems in Bosnia and Herzegovina, Poland and Romania* (p. 41-65). Budapest : Local government and public service reform initiative. (LGI fellowship series)
- Ministerstwo Edukacji Narodowej. (1998). *Reforma systemu edukacji projekt: kształcenie w nowym ustroju szkolnym*, Warschau, WSP.

De Poolse scholen in België

- Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu. (2004). Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 2 września 2004 r. w sprawie organizacji kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, in *Dziennik Ustaw*, 2004, nr 194, pozycja 1986
- Paspalanova, M. (2006). *Undocumented and legal Eastern European immigrants in Brussels* (Proefschrift Katholieke Universiteit Leuven). Katholieke Universiteit Leuven, Faculteit Sociale Wetenschappen, p. 63-84.
- Tomiak, J.(2000). Polish Education Facing the Twenty-first Century: dilemmas and difficulties, *Comparative Education*, 36, 2, p. 177 -186.
- Żmigrodzki, M. (1978). Szkolnictwo polonijne w Belgii, in W. Kucharski (red.), *Stan i kierunki rozwoju oświaty polonijnej. Materiały z seminarium naukowego, Lublin, 28-29 maja 1977 r.*, Lublin, p. 19-41.

8.2 Websites en online-publicaties

- Arszagi vel Harszagi, T. (2002). *Krótki zarys historii szkolnictwa polskiego w Belgii. Powstanie i działalność Polskiej Macierzy Szkolnej*. Geraadpleegd op 20 mei, 2010, van http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=o_IVfor31
- Eurydice. *Onderwijsstructuren en trainingsystemen in Europa - België - Vlaamse Gemeenschap – 2009*. Geraadpleegd op 21 mei, 2010, van http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php
- Eurydice. *Structures of Education and Training Systems in Europe – Poland - 2009/10 Edition*. Geraadpleegd op 21 mei, 2010, van http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php
- Eurydice. *National summary sheets on education systems in Europe and ongoing reforms: Poland: 2009*. Geraadpleegd op 10 mei, 2010, van http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php
- *Extra Pools, Arabisch is geen opdracht voor het onderwijs*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010, van <http://www.belg.be/leesmeer.php?x=3128>
- Hilarowicz M. (2009). *Przyszłość szkół za granicą, czyli konflikt światopoglądowy*, in *PoPolsku*, 03/07/2009. Geraadpleegd op 1 juni, 2010, van http://www.popolsku.eu/files/doc/5/PoPolsku_56_BE.pdf

De Poolse scholen in België

- Katolicki Uniwersytet Lubelski.(2010). *Międzynarodowa konferencja naukowa. Polskość poza granicami Rzeczypospolitej. Ostróda 25-28.03.2010*. Geraadpleegd op 21 mei, 2010, van http://www.kul.pl/art_19668.html
- Kość, Wojciech.(2009). Education Reform: Polish Schools At Sixes and Sevens, in *Transitions Online*, 06/30/2009. Geraadpleegd op 10 mei, 2010, van www.ceeol.com
- La Section Consulaire de l’Ambassade de Pologne à Bruxelles. *Organisations de la Communauté Polonaise*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010, van <http://www.brukselakg.polemb.net/index.php?document=209>
- Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2009). *Podstawa Programowa dla uczniów polskich uczących się za granicą (wersja do konsultacji)*. Geraadpleegd op 10 mei, 2010, van www.polska-szkola.pl
- Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2009). *Program rozwoju oświaty polskiej za granicą i oświaty polonijnej na lata 2009-2011: materiał do dyskusji*. Geraadpleegd op 10 mei, 2010, van www.polska-szkola.pl
- *News – Szkoła Polska w Antwerpii*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010, van <http://www.szkolapolska.eu/news.php>
- *Polska Misja Katolicka – Bruksela*. Geraadpleegd op 15 mei, 2010, van <http://www.szkolapmk.pl>
- *Polska Szkoła : Baza Danych Szkół*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010, van <http://www.polska-szkola.pl/mod/data/view.php?id=87>
- *Polskie Centrum Kształcenia im. Jana Pawła II w Brukseli*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010, van <http://www.szkola.be>
- *Radosna szkoła - MEN*. Geraadpleegd op 31 mei, 2010, van http://www.radosnaszkola.men.gov.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=793&Itemid=205
- *Schola Europaea*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010, van <http://www.eurasc.eu/index.php?l=2>
- *Shape 2Day - Polish section*. Geraadpleegd op 16 mei, 2010, van <http://www.shape2day.com/page19764157.aspx>
- *Słownik Języka Polskiego*. Geraadpleegd op 10 mei, 2010, van <http://sjp.pwn.pl>
- *Szkoły Polskie w Belgii – Polonianet*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010 van <http://www.polonianet.be/site/index.php?q=pl/polonia/teresa-arszagi-vel-harszagi>
- *Taalschrift - Discussie – “Meertalig onderwijs is een verrijking!”*. Geraadpleegd op 3 juni, 2010, van <http://taalschrift.org/discussie/000926.html>

De Poolse scholen in België

- United Nations Human Rights.(1948) *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Preambule. Artikel 26.* Geraadpleegd op 21 mei, 2010, van <http://www.ohchr.org/en/udhr/pages/Language.aspx?LangID=dut>
- *What's new at the Polish school in Brussels.* Geraadpleegd op 13 mei, 2010, van <http://www.szkola-lelewela-bruksela.be>
- *What's new at the Polish school in Brussels. Filia w Mons.* Geraadpleegd op 16 mei, 2010, van http://www.szkola-lelewela-bruksela.be/branch/branch_01.shtml
- *Zapis stenograficzny (471) z 23. posiedzenia. Komisji Spraw Emigracji i Łączności z Polakami za Granicą w dniu 27 października 2008 r.* Geraadpleegd op 3 juni, 2010 van <http://www.senat.gov.pl/k7/kom/ksep/2008/023sep.htm>

8.3 Interviews

- Interview met Agacka, J., 20 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)
- Interview met Arszagi vel Harszagi, T., 24 juni 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)
- Interview met Arszagi vel Harszagi, T., 20 maart 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Brussel) [Bijlage 9]
- Interview met Pruska, M., 6 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Engels, te Antwerpen)
- Interview met Pruska, M., 27 februari 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Antwerpen) [Bijlage 7]
- Interview met J. Ratajczak, 8 juni 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray)
- Interview met Rogolińska, B., 16 oktober 2009. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans, te Brussel)
- Interview met Rogolińska, B., 24 februari 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Brussel) [Bijlage 5]
- Interview met Rogolińska, B., 11 maart 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools, te Brussel) [Bijlage 6]
- Telefonisch interview met Agacka, J., 1 mei 2010. (Afgenomen door Edith Piqueray, in het Frans)
- Telefonisch interview met Arszagi vel Harszagi, T., 15 mei 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools)

De Poolse scholen in België

- Telefonisch interview met Pruska, M., 14 mei 2010. (Afgenomen door Annelies Stalpaert, in het Pools)

8.4 Momentane literatuur

- ‘Informacje o szkole – Polskie Centrum Kształcenia im. Jana Pawła II w Brukseli’, Arszagi vel Harszagi, T. (Infoblad met onder meer een kort historiek, activiteiten van de school en organisaties waarmee ze samenwerken, de punten waarop deze school zich onderscheidt en de tijdstippen waarop de lessen plaatsvinden)

9. Poolse samenvatting

W Belgii można spotkać wielu Polaków, którzy znaleźli się tutaj w wyniku licznych fal emigracyjnych, i stali się na przestrzeni lat ważną grupą imigrantów w naszym kraju. Są oni bardzo podobni do stereotypowych wyobrażeń krążących na ich temat : kobiety to zazwyczaj sprzątaczkę a mężczyźni budowlańcy. W związku z tak liczną polonią, w Belgii istnieje wiele organizacji o charakterze społecznym i kulturalnym – jest też coraz więcej polskich sklepów, organizacji zawodowych i co najważniejsze, placówek edukacyjnych.

Największy rozwój szkół polskich w Belgii przypadł w ubiegłym stuleciu. Szczególnie ważny zaś okres rozkwitu to lata trzydzieste, co związane było w dużej mierze z masową imigracją polskich górników, którzy przyjeżdżali do Belgii żeby pracować w tutejszych kopalniach. W okresie bezpośrednio po Drugiej Wojnie Światowej wyłoniły się dwa zasadnicze typy działalności oświatowej, a mianowicie szkolnictwo polonijne, pozostające pod wpływami kleru i przedstawicielstw konsularnych polskich rządów sanacyjnych, oraz szkolnictwo polonijne pod zarządem polskich komunistów. Swoją świetność szkolnictwo polonijne osiągnęło w latach pięćdziesiątych dwudziestego wieku – w latach późniejszych natomiast nastąpił znaczny regres.

O ile istnieją pewne różnice pomiędzy polskim a flamandzkim systemem edukacji, nie są one na tyle poważne, żeby uniemożliwić uczniom poruszanie się pomiędzy nimi. Pod warunkiem spełnienia niektórych wymogów, uczniowie mogą bez większych problemów przeskakiwać z jednego systemu do drugiego, co jest niezwykle ważne dla rozwoju polskich szkół w Belgii.

Obecnie, zarówno w Polsce jak i w szkołach polonijnych, przeprowadzane są liczne reformy, których głównym celem jest ujednoczenie programu edukacji oraz wyjście na przeciw oczekiwaniom uczniów mieszkających poza granicami kraju. Choć reformy te mają bardzo istotny wpływ na system edukacji już w chwili obecnej, będzie on widoczny jeszcze wyraźniej za kilka lat.

De Poolse scholen in België

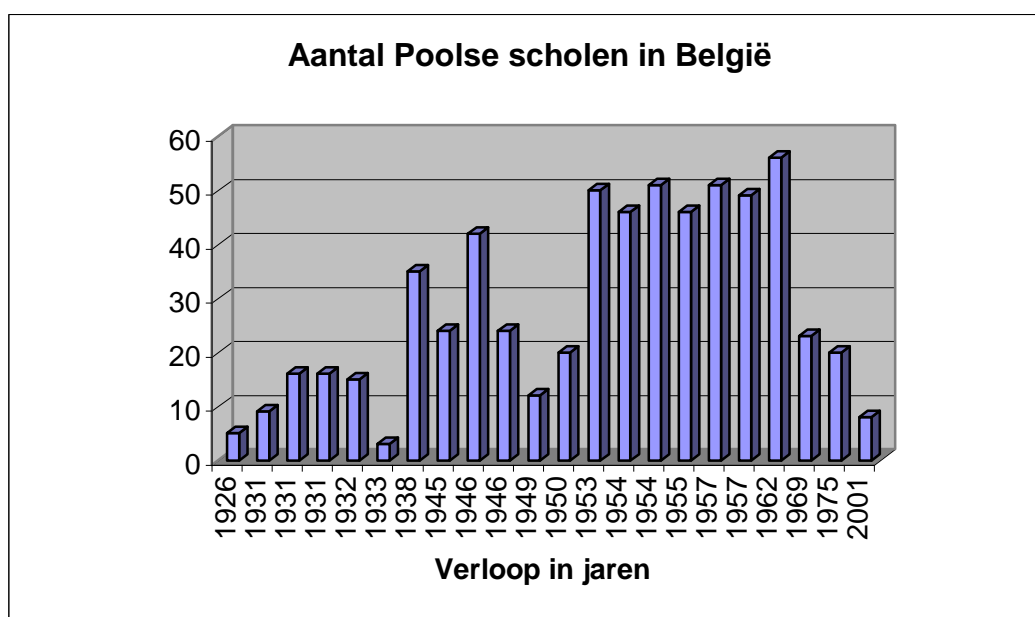
Na koniec poruszona została kwestia poszczególnych szkół polskich w Belgii. Wyróżnić tutaj można przede wszystkim polskie szkoły afiliowane przy Ambasadach RP na obczyźnie, które działają na takich samych zasadach, jak szkoły w Polsce. I tak na przykład w Brukseli znajdują się dwie polskie szkoły przy ambasadzie (szkoła główna i szkoła przy Polskiej Misji Katolickiej), w Mons działa szkoła na terenie SHAPE, natomiast w Antwerpii ostatnia szkoła przy ambasadzie. Oprócz tego, istnieją także liczne szkoły o charakterze prywatnym, a najważniejszą z nich jest Polskie Centrum Kształcenia w Brukseli. Ponadto działając również małe szkółki, które są szerzone w kraju. Nadmienić tu warto także szkołę europejską w Brukseli, z prężnie działającą sekcją polską.

10. Bijlagen

Bijlage 1: Visuele historiek

Deze bijlage hoort bij punt 3.3.

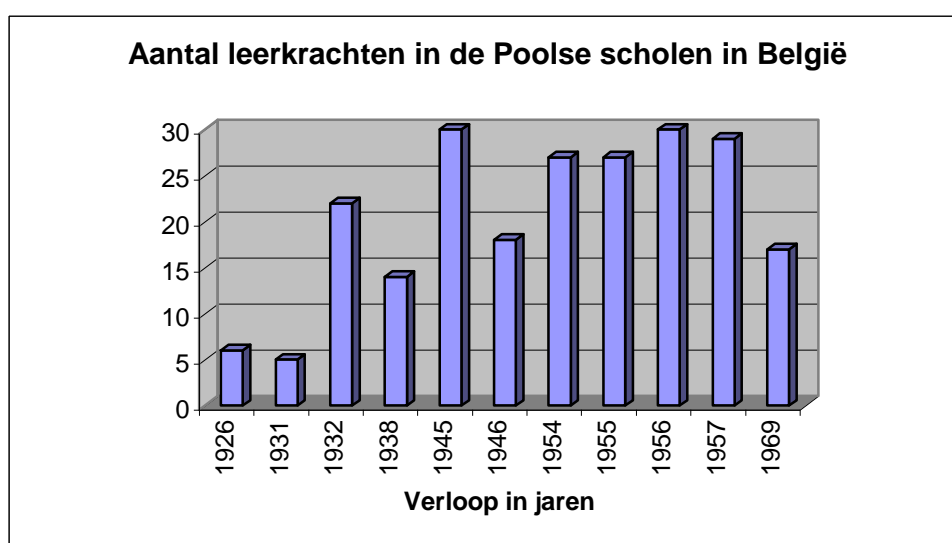
In de hieronder afgebeelde grafieken werd het cijfermateriaal uit de verscheidene bronnen die verhalen over de historische ontwikkeling van de Poolse scholen in België samengebracht. Er dienen echter enkele aanmerkingen te worden gemaakt. Het cijfermateriaal uit de verschillende bronnen loopt namelijk sterk uiteen. Over bepaalde jaren is er in meerdere bronnen informatie terug te vinden, terwijl andere tijdstippen of periodes zonder verdere details blijven. Ook andere factoren spelen een belangrijke rol, waar men anders, indien men deze niet in aanmerking neemt, zware fouten zou kunnen maken wanneer men zich op onderstaande grafieken zou baseren.

Vooreerst dient men op te merken dat er niet van elk jaar gegevens zijn en er dus heuse sprongen gedaan worden op dat vlak. Een ander voorbeeld van foutieve inschatting van deze gegevens is bijvoorbeeld het volgende: in 1938 waren er plotseling 35 Poolse scholen, waar er in 1933 nog maar drie waren. Dit komt omdat in 1934 alle Poolse scholen werden afgeschaft. De scholen die zo plotseling en in grote getale vermeld worden in 1938 zijn Belgische scholen met geïntegreerd Pools onderwijs, en dus geen op zichzelf bestaande Poolse scholen. Nog een

De Poolse scholen in België

ander voorbeeld is dat van het jaar 1946. Voor dit jaar is er de waarde 42, en tevens 24. Hier wordt namelijk het onderscheid gemaakt tussen de twee onderwijsnetten: het consulaire en het vrije/katholieke. Goddeeris⁸⁰ stelt namelijk dat er 42 scholen waren in het consulaire net. Het cijfer 24 slaat op het aantal scholen in het vrije/katholieke net en is hetzelfde als een jaar eerder. Het is hier echter vermeldt om aandacht te trekken op het volgende feit: het consulaire net schatte in 1946 het aantal katholieke/vrij schooltjes op een bepaald moment vrij hoog in (60) en later vrij laag (12) in. Daarom werd hier 24 als waarde gezet, daar deze waarde veel waarschijnlijker in de buurt komt van het eigenlijke aantal scholen op dat moment dan 60 of 12. Met andere woorden: bepaalde instanties spraken zichzelf tegen.

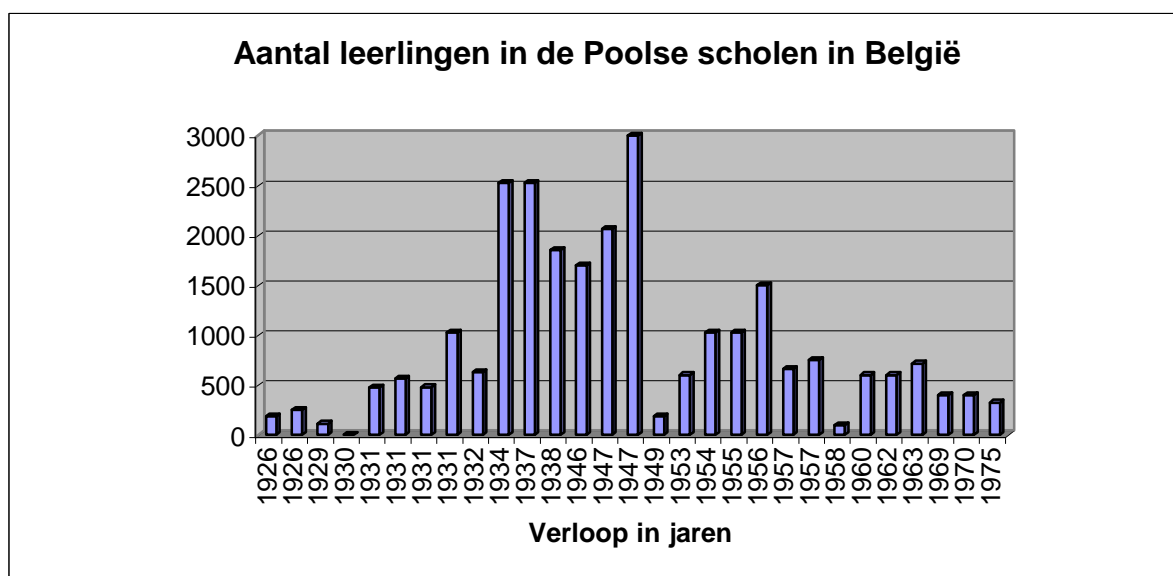

Ook hier dient voorzichtigheid te worden aangewend bij de interpretatie van deze cijfers. Net zoals bij de vorige grafiek is deze grafiek gebaseerd op de voorhanden zijnde, doch beperkte informatie. Een voorbeeld van een foutieve interpretatie is de plotse daling van het aantal leerkrachten in 1945 (30) naar 1946 (18). Dit is echter te wijten aan het bestaan van de twee onderwijsnetten. De dertig leerkrachten uit 1945 maakten deel uit van het katholieke/vrije net, terwijl de achttien leerkrachten van 1946 deel uitmaakten van het consulaire net. Wanneer men bijgevolg bij elk getal geen duidelijke situering zou geven, kan men heel makkelijk verkeerde conclusies trekken. Hetzelfde geldt voor het aantal leerkrachten in 1955 en 1956.

⁸⁰ Goddeeris, I. (2003). De Poolse schoolstrijd in België (1945-ca. 1955): een schoolvoorbeeld van de strijd tussen Poolse communisten en Londenaren, in *Brood en rozen: tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 8(1), p. 29,34

De Poolse scholen in België

Het eerste cijfer slaat op het aantal leerkrachten van het katholieke net, het tweede op de leerkrachten van het consulaire net.

Bij de laatste grafiek dient men eveneens de onvolledige broninformatie niet uit het oog te verliezen. Men merkt vrijwel meteen dat er voor het jaar 1931 vier waarden zijn. Deze zien eruit als volgt:

- 1) 476, dat zijn volgens Goddeeris⁸¹ het aantal leerlingen die toen naschoolse Poolse lessen volgden;
- 2) 564 leerlingen (dit aantal komt zowel bij Goddeeris⁸² als bij Caestecker⁸³ terug);
- 3) 479 leerlingen is het tweede aantal leerlingen dat we bij Caestecker⁸⁴ terugvinden;
- 4) en het laatste aantal leerlingen voor 1931 vinden we bij Arszagi vel Harszagi⁸⁵, al steekt zij met 1027 enorm boven de vorige twee uit.

⁸¹ Goddeeris, I. (2003). De Poolse schoolstrijd in België (1945-ca. 1955): een schoolvoorbeeld van de strijd tussen Poolse communisten en Londenaren, in *Brood en rozen: tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 8(1), p. 29

⁸² (81) Ibidem

⁸³ Caestecker, F. (1990) Le multiculturalisme de la Belgique: une analyse de la politique de scolarisation des enfants polonais en Belgique 1923-1940, in *Belgisch tijdschrift voor nieuwste geschiedenis*, jrg 21 (1990), nr 3/4, p. 548

⁸⁴ (83) Ibidem

⁸⁵ Arszagi vel Harszagi, T. (2002). *Krótki zarys historii szkolnictwa polskiego w Belgii. Powstanie i działalność Polskiej Macierzy Szkolnej*. Geraadpleegd op 20 mei, 2010, van http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=o_IVfor31

De Poolse scholen in België

Een ander voorbeeld is het aantal leerlingen in het jaar 1957. Het katholieke net schatte haar aantal leerlingen zelf op een duizendtal, maar 750 (zoals aangegeven) is meer waarschijnlijk. Zo zien we dat de bronnen elkaar soms tegenspreken, de instanties zichzelf soms tegenspreken, maar de bronnen kunnen (al dan niet opzettelijk) zelf ook oncorrecte gegevens verspreiden.

Met voorgaande cijfers te verduidelijken probeert men een duidelijker beeld te scheppen inzake de grote voorzichtigheid waarmee moet worden omgegaan bij het gebruiken van deze informatie, en dat verder onderzoek aangewezen is.

Bijlage 2: Een vergelijking van het onderwijssysteem in Polen met het onderwijssysteem van de Vlaamse Gemeenschap

Bij punt 4

1. Inleiding

In dit deel worden de gelijkenissen en verschillen van beide systemen nader onder de loep genomen. Eerst worden de opeenvolgende onderwijsniveaus belicht, namelijk het kleuteronderwijs, het lager onderwijs en het middelbaar onderwijs. Daar er in deze Masterproef telkens op deze drie niveaus (kleuter-, lager en middelbaar onderwijs) van het onderwijs wordt toegespitst en het tertiaire onderwijs buiten beschouwing wordt gelaten in de rest van het werk, is ook hier deze lijn doorgetrokken. Wat het middelbaar onderwijs betreft wordt enkel het algemeen middelbaar onderwijs bekeken, omdat het enkel deze vorm is die in de Poolse scholen in het buitenland voorkomt.

De informatie in deze bijlage is integraal afkomstig van het Eurydice netwerk^{86 87} Dit is een informatiewerk voor onderwijs in Europa dat sinds 2007 opgenomen is in het EU-actieprogramma voor een 'leven lang leren' van de Europese Commissie. Eurydice is een geïnstitutionaliseerd netwerk voor de verzameling, verwerking, analyse en verspreiding van betrouwbare en eenvoudig toegankelijke informatie over onderwijssystemen en –beleid in Europa. Zo verzorgt het publicaties, op papier en op Internet, die te verdelen zijn als:

- beschrijvingen van nationale onderwijssystemen;
- vergelijkende studies gewijd aan specifieke onderwijsonderwerpen;
- verzamelingen indicatoren en statistieken met kwalitatieve beschrijvingen.

De verschillen tussen beide systemen zijn in grote mate ook verbonden met de eigenheid van Polen, evenals die van Vlaanderen.

---

⁸⁶ Eurydice. *Onderwijsstructuren en trainingssystemen in Europa - België - Vlaamse Gemeenschap – 2009*. Geraadpleegd op 21 mei, 2010, van Eurydice – Network on education systems and policies in Europe http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php

⁸⁷ Eurydice. *Structures of Education and Training Systems in Europe – Poland - 2009/10 Edition*. Geraadpleegd op 21 mei, 2010, van Eurydice – Network on education systems and policies in Europe http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/index_en.php

De Poolse scholen in België

Polen is een zeer homogeen land met een migrantenpopulatie van rond de drie procent. Minderhedenrechten worden in de grondwet bevestigd. De officiële taal is het Pools, maar de (in de grondwet gespecificeerde) minderheden hebben wel het recht om les te volgen in eigen taal en over de eigen geschiedenis en cultuur te leren. In de basisprincipes van het Poolse onderwijssysteem stelt men dat de christelijke waarden worden gerespecteerd.

België daarentegen is een dubbele federatie van drie gemeenschappen (de Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap) en de drie gewesten (het Vlaamse, Waalse en Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Er zijn eveneens vier taalgebieden: het Nederlandse, Franse, Duitse en het tweetalige gebied Brussel-hoofdstad. In België zijn de gemeenschappen verantwoordelijk voor het onderwijs. Een beschrijving van de drie onderwijsvormen van de gemeenschappen en het onderwijssysteem in Polen zou het desbetreffende werk veel te omvangrijk maken. Daarom werd gekozen voor een beschrijving van het onderwijssysteem van Polen en dat van de Vlaamse Gemeenschap.

De enige officiële taal van de Vlaamse Gemeenschap is het Nederlands, dat bijgevolg ook de onderwijstaal is. Frans wordt aangeleerd als tweede (vreemde) taal vanaf het vijfde jaar lager onderwijs (soms vrijblijvend vanaf het derde jaar lager onderwijs). Engels wordt aangeleerd vanaf het secundair onderwijs. Afhankelijk van de genomen onderwijskundige opties kunnen andere talen (bijvoorbeeld het Duits) op school worden geleerd. De Belgische grondwet garandeert de scheiding van Kerk en Staat. De ‘erkende’ godsdiensten zijn de katholieke, protestantse, joodse, anglicaanse, islamitische en orthodoxe godsdienst.

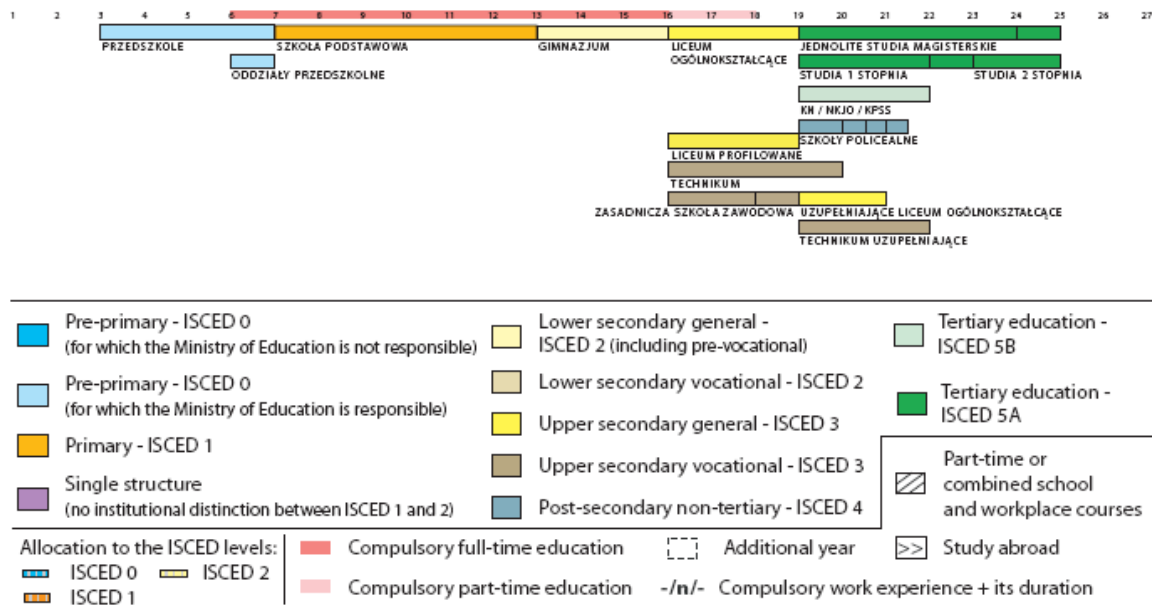
Hierop volgend wordt er meer in detail ingegaan op het kleuteronderwijs van de twee doelgebieden. Vervolgens wordt het lager onderwijs nader bekeken. Daarna komt het middelbaar onderwijs aan bod. Dit gebeurt slechts in beperkte mate, om de relevantie met betrekking tot de rest van het werk niet te verliezen.

De Poolse scholen in België

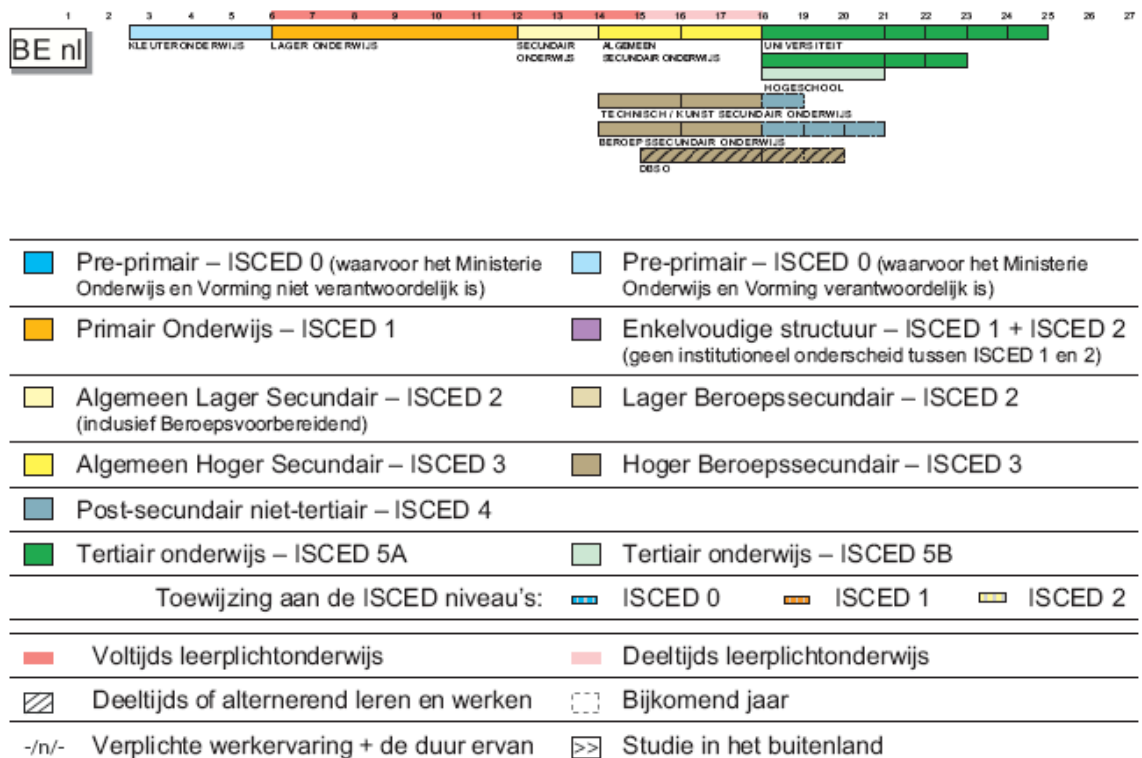
Ter illustratie twee schema's die elk het onderwijssysteem van, ten eerste Polen, en ten tweede de Vlaamse Gemeenschap, visualiseren, om meer duidelijkheid te scheppen betreffende de hierop volgende materie.

ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJSSYSTEEM IN POLEN

Bron: Eurydice

ORGANISATIE VAN HET ONDERWIJSSYSTEEM IN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

Bron: Eurydice

2. Kleuteronderwijs

2.1 Algemeen

In Polen kan men een kind inschrijven aan de kleuterschool op driejarige leeftijd. Het kleuteronderwijs moet een bijdrage vormen tot de ontwikkeling van het kind en is de eerste stap in zijn of haar onderwijsloopbaan. Van drie- tot vijfjarige leeftijd kan een kind deelnemen aan het kleuteronderwijs zonder daartoe verplicht te worden. Op zesjarige leeftijd is het kind echter verplicht om zich in te schrijven, of in een *przedszkola* (kleuterschool), of in een van de *oddziały przedszkolne* (speciale kleuterklassen verbonden aan en georganiseerd door de lagere scholen). Men kan natuurlijk ook thuis onderwezen worden, maar dit komt niet zo frequent voor.

Deze verplichting trad in voege in het schooljaar 2004-2005, en daardoor werd de leerplicht dus verlaagd van zeven naar zes jaar oud. Sinds 1 september 2009 hebben vijfjarigen het recht om dit verplichte jaar kleuteronderwijs al te volgen en dus een jaar te winnen. Vanaf 1 september 2011 zal deze maatregel ingevoerd worden als verplichting.

In het schooljaar 2007-2008 ging 47,3% van de kinderen tussen de drie en de vijf jaar oud naar de kleuterschool. Op dat moment zat 57,7% van alle vijfjarigen op de kleuterschool. De verhoging van de participatie aan het kleuteronderwijs is een van de hoofdobjectieven van de regering.

De Poolse ouders betalen voor het kleuteronderwijs. Op die manier worden de maaltijden en de lessen bekostigd. Voor bewaking dient extra betaald te worden. Het inschrijvingsgeld voor de kleuterscholen wordt door de gemeenten bepaald. Zij kunnen tevens financiële hulpmiddelen voorzien voor de minder goeude gezinnen.

In Vlaanderen kunnen kleuters vanaf 2,5 jaar ingeschreven worden in een kleuterschool, telkens de dag na de eerstvolgende schoolvakantie. Vanaf drie jaar kan de kleuter elke dag worden ingeschreven en in de school worden toegelaten. Het kleuteronderwijs duurt in principe tot zes jaar.

Van alle vijfjarigen gaat 99 % naar het kleuteronderwijs. Er wordt in Vlaanderen een actief beleid gevoerd om alle kleuters kleuteronderwijs te laten volgen. Het kleuteronderwijs is

De Poolse scholen in België

---

gemengd en kosteloos. Naast het gewone kleuteronderwijs bestaat een apart buitengewoon kleuteronderwijs voor kleuters met leermoeilijkheden.

2.2 Organisatie en curriculum

In Polen zijn de kleuterscholen gemiddeld negen uur per dag open en dat vijf dagen in de week. Ze zijn het hele jaar door geopend, behalve tijdens de vastgelegde schoolvakanties. De kleuterklassen bestaan uit niet meer dan 25 leerlingen en deze zijn opgedeeld volgens leeftijd. De meeste kleuterscholen zijn verdeeld in vier groepen: drie-, vier-, vijf- en zesjarigen.

De activiteiten van de kleuters duren ongeveer 15 à 30 minuten, afhankelijk van hun leeftijd. Meestal werken twee leerkrachten afwisselend voor eenzelfde groep kleuters. Het nieuwe curriculum vereist een duidelijke indeling van het tijdsverloop. Zo is één vijfde van de tijd voorzien voor spelactiviteit, één vijfde voor buitenactiviteiten, nog één vijfde voor onderwijsactiviteiten en de resterende twee vijfde is voor zorg en organisatiedoelinden.

Sinds 23 december 2008 is er een kerncurriculum dat gevolgd moet worden. Onderwijs wordt op het niveau van de kleuterschool zeer algemeen beschouwd, maar de belangrijkste activiteit blijft het spel. Wel dient men aan de zesjarigen de basis van het lezen en schrijven aan te leren. De ouders kunnen ook extra betalen als ze hun kleuters taallessen willen laten volgen. In de steden volgt een groot deel van de vijf- en zesjarigen Engelse lessen. Speciale richtlijnen voor de onderwijsmethodes ontbreken.

In Vlaanderen telt het kleuteronderwijs drie jaren en zitten de kleuters gegroepeerd per leeftijd: 2,5 tot 4 jaar, 4 tot 5 jaar en 5 tot 6 jaar. Het schooljaar begint op 1 september en eindigt op 30 juni en de lessen vinden plaats van maandag tot vrijdag. Een school mag ten vroegste aanvangen om 8u en ten vroegste afgelopen zijn om 15u, en ten laatste om 17u. De woensdagnamiddag is vrij. De voor- en naschoolse opvang wordt door de school georganiseerd.

In 1997 werden voor het kleuteronderwijs ontwikkelingsdoelen geformuleerd. Dat zijn minimumdoelen op gebied van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes die de onderwijsoverheid wenselijk acht voor een bepaalde leerlingenpopulatie. Ze zijn sinds 1 september 1998 verplicht voor alle scholen en geformuleerd voor vijf leergebieden die het

De Poolse scholen in België

---

kerncurriculum vormen. Deze leergebieden zijn: lichamelijke opvoeding, muzische opvoeding, Nederlands, wereldoriëntatie en wiskundige initiatie.

Alle scholen moeten activiteiten in al deze leergebieden aan de leerlingen aanbieden. De onderwijsinspectie controleert of de ontwikkelingsdoelen worden nagestreefd. Op basis van de ontwikkelingsdoelen maken de schoolbesturen of de onderwijskoepels een ontwikkelingsplan. Doelen en activiteiten worden uitgezet voor alle leeftijdsgroepen in een doorgaande leerlijn naar het lager onderwijs. De lesrooster wordt door het schoolbestuur opgesteld. In het basisonderwijs wordt ICT beschouwd als middel ter ondersteuning van het leerproces. Daarom werden de kleuters vanaf vier jaar opgenomen bij de doelgroepen van het ICT-infrastructuurprogramma.

2.3 Evaluatie en beoordelingscriteria

Wat de beoordeling van de kinderen betreft zijn er in Polen geen formele principes voor de evaluatie van kleuters maar door een permanente opvolging kan de leerkracht op een adequate wijze tegemoet komen aan de noden van zijn leerlingen. De ouders ontvangen wel voor de zesjarigen een document dat verbonden is met de rekrutering van kinderen voor de lagere school.

In Vlaanderen is de beoordeling in het kleuteronderwijs hoofdzakelijk gebaseerd op observatie en peilt ze naar de bereikte ontwikkeling, perspectieven voor een vlotte verdere schoolloopbaan en diagnosticeert zonodig naar oorzaken van achterstand. Het kleuteronderwijs eindigt meestal in de maand juni van het jaar waarin het kind 6 jaar wordt. De ouders kunnen beslissen dat hun kind een jaar langer in het kleuteronderwijs blijft of dat hun kind een jaar vroeger overstapt naar het lager onderwijs. De klassenraad van de betrokken kleuterschool en het hoofd van het CLB, Centrum voor leerlingenbegeleiding brengen hierbij advies uit, maar de ouders nemen de eindbeslissing. In geval dat het kind een jaar langer in het kleuteronderwijs blijft, is het leerplichtig.

2.4 Onderwijzend personeel

De leerkrachten in de Poolse kleuterscholen hebben dezelfde rechten, plichten en salarissen als de leerkrachten in het eerste, tweede en derde leerjaar op de lagere school. Er zijn verschillende opleidingsmogelijkheden: een drie jaar durende lerarenopleiding in een

De Poolse scholen in België

trainingscollege voor leerkrachten, een lerarenopleiding aan de hogeschool of een lerarenopleiding aan de universiteit.

In Vlaanderen kan men een lerarenopleiding volgen aan een hogeschool. Leerkrachten hebben hier ook een specifiek statuut. Vanaf het schooljaar 2001-2002 is er in het gewone kleuteronderwijs een afzonderlijk urenpakket voor kinderverzorgers. Sinds 1 september 2002 zijn er tevens aanvullende lestijden bewegingsopvoeding. Er zijn eveneens middelen voor zorgcoördinatie, zodat zorgcoördinatoren kunnen worden aangesteld. Vanaf 2007-2008 is het aantal extra instaplestijden voor de begeleiding van kleuters verhoogd en kunnen scholen wanneer ze daarvoor geen kleuteronderwijzers zouden vinden de twee volgende schooljaren uitzonderlijk kinderverzorgers aanstellen.

2.5 Statistieken

POLEN

Table 1. Pre-school enrolment rate by age (2007/08)

Age of children	Population	Children in pre-school institutions	% of total
3 -6 years	1 416 015	871 918	59.4
3 -5 years	1 054 142	528 488	47.3
5 years	351 867	203 196	57.7
6 years	361 873	343 430	94.9

Table 2. Kindergartens and pre-school classes in primary schools in 2007/08

	Pre-school institutions	Kindergartens	Pre-school classes attached to primary schools
Total	16 902	7 844	9 058
Towns	7 088	5 246	1 822
Rural areas	9 834	2 598	7 236

Bron: GUS, *Główny Urząd Statystyczny* (Centraal Bureau voor de Statistiek)

VLAANDEREN

Schooljaar 2007-2008 (Statistisch Jaarboek van het Vlaams Onderwijs)

Het aantal leerlingen in het gewoon kleuteronderwijs 14,2% in het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, 22,9% in het gesubsidieerd openbaar onderwijs, 62,9% in het gesubsidieerd vrij onderwijs	237 530
Scholen met kleuteronderwijs	2 130
Autonome kleuterscholen	169
Bestuurs- en onderwijzend personeel in het basisonderwijs (kleuter- en lager)	53 778
Leerkrachten-leerlingen ratio in het gewoon kleuteronderwijs (2002-2003)	17

Bron: Statistisch jaarboek van het Vlaams Onderwijs 2007-2008

3. Lager onderwijs

3.1 Algemeen

De *szkola podstawowa* (*lagere school*) duurt sinds 1999-2000 nog maar zes jaar (voorheen acht) en vangt aan op zevenjarige leeftijd. Het lager onderwijs in Polen is verplicht en op het einde ervan dient men een verplichte externe test af te leggen. In 2004 werd de leerplicht verlaagd naar zes jaar, wanneer de kinderen in de laatste kleuterklas zitten. Sinds september 2009 kunnen ouders ervoor kiezen om hun kind reeds op zesjarige leeftijd naar de lagere school te sturen. In september 2011 zal ieder zesjarig kind aan het eerste leerjaar beginnen.

De lagere school is in twee delen opgesplitst: een eerste deel van het eerste tot en met het derde leerjaar, een tweede deel vanaf het vierde tot en met het zesde leerjaar. Het nieuwe kerncurriculum, dat ingang vond in 2008, stelt de volgende doelstellingen: de kinderen een basiskennis laten verwerven van feiten, theorie en praktijk die verband houden met de naaste leefomgeving van de kinderen. Ten tweede dient een kind op de lagere school zich de bekwaamheid eigen te maken om zijn of haar eigen kennis en de gegeven informatie te gebruiken en aldus problemen op te lossen. Tenslotte dient zich bij het kind een houding te ontwikkelen zodat men efficiënt en verantwoordelijk zal kunnen functioneren.

De publieke lagere scholen zijn gratis. De school kan wel een beroep doen op de door ouders gedoneerde fondsen om bijvoorbeeld bij te springen in het financieren van bepaalde activiteiten. Er worden ook verschillende financiële tegemoetkomingen voorzien voor minder gegoede families.

In België bestaat geen schoolplicht maar leerplicht voor een periode van twaalf jaar, startend vanaf het schooljaar waarin het kind zes jaar wordt en eindigend ten laatste zodra een jongere achttien jaar wordt. Ze omvat dus in principe zowel (zes jaar) lager als (zes jaar) secundair onderwijs. De leerplicht is voltijds voor de studenten die opteren voor algemeen, technisch of kunstsecundair onderwijs. De voltijdse leerplicht in het beroepssecundair onderwijs duurt tot zestien jaar. Wie de 1e graad secundair onderwijs succesvol doorlopen heeft kan al vanaf vijftien jaar opteren voor de deeltijdse leerplicht. De leerplicht omvat volgende fasen:

De Poolse scholen in België

Lager onderwijs	Van 6 tot 12 jaar
Secundair onderwijs	Van 12 tot 18 jaar
1 ^e graad – 1 ^e leerjaar A – 1 ^e leerjaar B - 2 ^e leerjaar – 2 ^e Beroepsvoorbereidend leerjaar	Van 12 tot 14 jaar
2 ^e graad – algemeen – technisch – kunst – beroepssecundair onderwijs	Van 14 tot 16 jaar
3 ^e graad – algemeen – technisch – kunst – beroepssecundair onderwijs (of deeltijds beroepssecundair onderwijs)	Van 16 tot 18 jaar

Bron: Eurydice

In Vlaanderen is het lager onderwijs (lessen, schoolbenodigdheden) kosteloos; daar de overheid de schoolkosten voor de ouders zo laag mogelijk wil houden voor de buitenschoolse activiteiten, is een maximum factuur vastgelegd.

3.2 Organisatie en curriculum

De Poolse lagere scholen voorzien lessen van maandag tot vrijdag en dit vanaf acht uur 's ochtends tot drie à vier uur in de namiddag. Elke les duurt 45 minuten, gevolgd door 5 à 10 minuten pauze. Het schooljaar is verdeeld in twee semesters. Net zoals de kleuterscholen zijn de lagere scholen gedurende het hele jaar geopend, behalve tijdens de vastgelegde schoolvakanties.

De klassen worden onderverdeeld op basis van leeftijd, vakken en niveau. Het curriculum van de lagere scholen wordt bepaald door drie elementen, zijnde het kerncurriculum, het raamwerk van het lessenrooster en de vereiste standaarden. De lagere school is opgedeeld in twee niveaus. Het eerste niveau omvat de eerste drie leerjaren en betreft het geïntegreerd lesgeven. Het tweede niveau omvat het vierde, vijfde en zesde leerjaar. De lessen in beide niveaus zijn als volgt verdeeld:

Stage 1 (grades 1-3, primary school)	
Compulsory educational activities	Number of teaching hours per week in a period of 3 years
Integrated teaching	54
Religion/Ethics	6
Hours left to the school head's discretion	12*
Total	72

De Poolse scholen in België

Stage 2 (grades 4-6, primary school)		
No.	Compulsory educational activities	Number of teaching hours per week in a period of 3 years
1.	Polish language	16
2.	History and civics	4
3.	Modern Foreign Languages	8
4.	Mathematics	12
5.	Natural science	9
6.	Music*	2
7.	Art*	2
8.	Technology	2
9.	Computer science	2
10.	Physical education	9 + 3
11.	Lessons with Class Tutor	3
Total		72
Religion/Ethics		6
Hours left to the School Head's discretion		9
Total		87

Bron: Eurydice

De Poolse leerkrachten kiezen zelf hun lesmethodes. Deze zijn vaak afhankelijk van het aantal leerlingen en het voor handen zijnde schoolmateriaal. Voor sommige vakken, zoals vreemde talen of computerlessen, worden de klassen in kleinere groepen opgesplitst.

Het Vlaamse schooljaar vangt aan op 1 september en duurt in theorie tot en met 31 augustus, maar in de praktijk is dit 30 juni. Per week krijgen de leerlingen van de lagere school 28 à 29 lestijden voorgeschoteld van 50 minuten elk. Deze dienen voor onderwijs- en opvoedingsactiviteiten. De lessen zijn gelijkmatig over de week verspreid, van maandag tot vrijdag met iedere woensdagnamiddag vrij. De lessen vinden meestal plaats vanaf acht uur 's ochtends tot drie à vijf uur in de namiddag. De middagpauze duurt minimum 50 minuten. De leerlingen worden meestal per leeftijd gegroepeerd. Er is geen maximum of minimum opgelegd voor het aantal leerlingen in een klas. Elke klas heeft een klasleraar, maar er zijn aparte leerkrachten aangesteld voor sport en levensbeschouwelijke vakken.

De vooropgestelde eindtermen zijn de minimumdoelen. Zij vereisen een minimum aan kennis, inzicht en vaardigheden die noodzakelijk zijn en bereikbaar voor een bepaalde leerlingenpopulatie. Het kerncurriculum bestaat uit de leergebieden lichamelijke opvoeding, muzische opvoeding, Nederlands, Frans, wereldoriëntatie, wiskunde en de leergebiedoverschrijdende thema's "leren leren", sociale vaardigheden en ICT. Daarnaast zijn twee lesperiodes levensbeschouwelijke vorming grondwettelijk verplicht binnen het kerncurriculum. Het officieel onderwijs moet de keuze tussen niet-confessionele zedenleer en

godsdienst waarborgen. Op basis van de eindtermen maken de schoolbesturen zelf hun leerplan, evenals de lesroosters.

3.3 Evaluatie en beoordelingscriteria

Wat de evaluatie in Polen betreft maken we een onderscheid tussen interne en externe evaluatie.

De interne evaluatie gebeurt op basis van de vereisten die de leerlingen moeten vervullen. Er is een aparte evaluatie voor elk vak en deze is volledig afhankelijk van de leerkracht. De evaluatie kan partieel, periodiek (per semester) of jaarlijks zijn. Op het eerste niveau van de lagere school is deze evaluatie een beschrijvende en vindt eenmaal per jaar plaats. Op niveau twee, en dus vanaf het vierde leerjaar werkt men aan de hand van de volgende puntenschaal: 6 – uitstekend, 5 – zeer goed, 4 – goed, 3 – voldoende, 2 – aanvaardbaar, 1- onvoldoende. De kinderen krijgen ook punten op hun gedrag naar analogie van voorgaande schaal: uitstekend, zeer goed, goed, voldoende, aanvaardbaar en onvoldoende.

De externe evaluatie gebeurt door externe instellingen, namelijk door centrale en regionale examencommissies. Deze baseren zich op de nationale examenstandaarden. De externe examens vinden meestal plaats op het einde van elk onderwijsniveau. Zo moeten de leerlingen van de lagere school voor het beëindigen van het zesde leerjaar een extern examen afleggen. Dit examen is verplicht en hiervoor slagen is een van de voorwaarden om de lagere school te beëindigen. Volgende bekwaamheden worden hierbij beoordeeld: lezen, schrijven, redeneren, het gebruiken van informatie en de praktische toepassing van opgedane kennis.

In het Vlaamse lager onderwijs toetst de leerkracht zeer regelmatig kleine en grotere leerstofonderdelen. Een schoolrapport informeert elke leerling en zijn/haar ouders op regelmatige tijdstippen over de bereikte resultaten, de vooruitgang die is gemaakt, het leergedrag en de persoonlijke ontwikkeling van het kind. Samen met de formatieve toetsen kunnen ook de resultaten worden gebruikt van de summatieve toetsen die in december of juni worden afgenomen. In het basisonderwijs wordt de overgang naar het volgende leerjaar bepaald door de klasleraar, vaak in overleg met de directeur en eventueel andere leden van het onderwijsteam. Met het getuigschrift basisonderwijs kan men het 1e leerjaar A (algemeen onderwijs) van het secundair onderwijs aanvangen; zonder dat, het 1e leerjaar B

(beroepsonderwijs) van het secundair onderwijs, behalve wanneer de leerling een gunstig advies krijgt van de toelatingsklassenraad en het verantwoordelijke CLB.

3.4 Begeleiding

In Polen zijn er verschillende instellingen die speciale hulp bieden aan de leerlingen. Zo stellen zij belangrijke diagnoses, zoals het herkennen van psychosomatische stoornissen, en zorgen voor therapeutische begeleiding. In Polen zijn er 559 centra voor psychologische en pedagogische hulp. Zij helpen kinderen en jongeren met leer en/of gedragsproblemen al dan niet verbonden met drugs en alcohol. Daarnaast proberen ze allerhande verslavingen te voorkomen en verschaffen therapie bij ontwikkelingsproblemen. Sommige grote scholen hebben speciale leraren, psychologen of logopedisten in dienst die speciale klassen organiseren om zo individuele of interne schoolproblemen op te lossen.

Voor Vlaamse leerlingen met speciale educatieve noden zijn verschillende projecten georganiseerd. Zo is er het GON, het geïntegreerd onderwijs, dat een samenwerking is tussen het gewoon onderwijs en het buitengewoon onderwijs. Het is bedoeld om jongeren met een handicap en/of leer- en opvoedingsmoeilijkheden tijdelijk of permanent, gedeeltelijk of volledig de lessen of activiteiten te laten volgen in een school voor gewoon onderwijs. Dan is er ook het ION, het Inclusief onderwijs, dat een project is gericht op de begeleide opname in het gewoon lager en secundair onderwijs van kinderen met een matige of ernstige verstandelijke handicap. Door het GOK beleid (het gelijke-onderwijskansenbeleid) kunnen scholen met relatief veel kansarme leerlingen voor een periode van telkens drie opeenvolgende schooljaren bijkomende ondersteuning krijgen. Daarmee kunnen ze dan werken aan preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerachterstanden, taalvaardigheidsonderwijs, intercultureel onderwijs, doorstroming en oriëntering, sociaal-emotionele ontwikkeling, leerlingen- en ouderparticipatie. Ze kunnen daarmee ook GOK-leraren aanstellen.

Bovendien kunnen alle gewone basisscholen rekenen op een geïntegreerde zorgenvelophe met extra zorguren te verdelen via de scholengemeenschappen. Ze kunnen daarmee een zorgcoördinator aanstellen, verantwoordelijk voor de coördinatie van het beleid, de begeleiding van leerlingen en leerkrachten en de communicatie en samenwerking tussen alle betrokken instanties. Leerlingen kunnen begeleid worden vanuit de netgebonden CLB's. Deze

De Poolse scholen in België

---

geven ook informatie over de structuur en de organisatie van het Vlaamse onderwijssysteem, de mogelijke studierichtingen, de relatie tussen onderwijs en de arbeidsmarkt, de welzijns- en gezondheidsvoorzieningen. Andere aandachtspunten zijn gezondheid, het verbeteren van de slaagcijfers, de vermindering en preventie van risicovol gedrag en het spijsbelen.

3.5 Onderwijzend personeel

Op het eerste niveau in de Poolse lagere school geeft één leerkracht alle vakken aan eenzelfde klas. Op het tweede niveau daarentegen krijgt een klas elk vak van een andere leerkracht en verandert daarvoor ook telkens van klaslokaal. Vroeger werden de leerkrachten slechts voor één vak opgeleid, sinds de hervormingen van 2004 zijn dit er twee. Ze moeten ook PC-vaardig zijn en tenminste één vreemde taal goed beheersen.

Hoewel er drie opleidingswegen zijn om leerkracht te worden is een masterdiploma behalen veruit de populairste. Na het beëindigen van zijn of haar studie dient een leerkracht eerst één jaar *staż* (stage) te lopen, waarna hij of zij gepromoveerd kan worden tot contractleraar. Nadien vangt men dan een nieuwe *staż* aan van twee jaar en negen maand, waarna men vast aangesteld kan worden.

De Vlaamse leerkrachten kleuter en lager onderwijs zijn generalisten en klasleraren. Tijdens de loopbaan volgen de leerkrachten nascholing, maar die is niet structureel georganiseerd. Leraren zijn geen overheidsambtenaren, maar hebben een specifiek statuut. De onderwijsloopbaan van leerkrachten in het basis- en secundair onderwijs bestaat uit drie belangrijke stappen: 1) de tijdelijke aanstelling van bepaalde duur, 2) de tijdelijke aanstelling van onbepaalde duur, 3) de vaste benoeming. Ze kunnen zowel voltijds als deeltijds werken.

De Poolse scholen in België

3.6 Statistieken

POLEN

Table 1. Number of schools and pupils, 2007/08

Type of school	Schools	Pupils
Primary school	14 330	2 375 205

Special education included.

Table 2. Enrolment rates, 2007/08

Type of school	Age group	% of youth population	
		Gross	Net
Primary school	7-12	98.2	98.8

Bron: GUS, *Główny Urząd Statystyczny* (Centraal Bureau voor de Statistiek)

VLAANDEREN

Aantal leerlingen in het gewoon lager onderwijs	384 557
Aantal leerlingen in het buitengewoon lager onderwijs	27 140
Bestuurs- en onderwijzend personeel in het gewoon basisonderwijs (aantal budgettaire full-time equivalenten)	53 778
Bestuurs- en onderwijzend personeel in het buitengewoon basisonderwijs (aantal budgettaire full-time equivalenten)	6 493
Leerkrachten-leerlingen ratio gewoon basisonderwijs	13,48
Leerkrachten-leerlingen ratio buitengewoon basisonderwijs	5,04
Kostprijs per leerling gewoon basisonderwijs	4 239,40 €
Kostprijs per leerling buitengewoon basisonderwijs	12 411,39 €
Aantal scholen gewoon lager onderwijs	2 140
Autonome lagere scholen	179
Onderwijsbegroting gewoon basisonderwijs (2008)	2 536 274 000 €

Bron: Schooljaar 2007-2008 (Statistisch Jaarboek van het Vlaams Onderwijs)

4. Middelbaar onderwijs in Polen

Sinds 1999 kent het middelbaar onderwijs in Polen zijn huidige vorm. Deze ziet eruit als volgt:

- *Gimnazjum* (gymnasium): de eerste drie jaar van het middelbaar onderwijs.

Na het gymnasium zijn er vier onderwijsvormen:

- *Liceum ogólnokształcące* (4^e tot 6^e jaar algemeen middelbaar onderwijs)
- *Liceum profilowane* (4^e tot 6^e jaar specifiek middelbaar onderwijs)
- *Technikum* (4^e tot 7^e jaar technisch middelbaar onderwijs)
- *Zasadnicza szkoła podstawowa* (twee tot drie jaar beroepsonderwijs)

De Poolse scholen in België

Nadien vinden we tevens nog het niveau van het postsecundaire, non-tertiaire onderwijs. Hierin hebben we twee types instellingen:

- *Uzupelniające liceum ogólnokształcące* (twee jaar aanvullend algemeen middelbaar onderwijs)
- *Technikum uzupelniające* (drie jaar aanvullend technisch middelbaar onderwijs)

Zoals reeds vermeld wordt in dit werk enkel dieper ingegaan op het algemeen middelbaar onderwijs in Polen om een te extensief werk te vermijden en niet aan relevantie in te boeten. Met andere woorden worden dus enkel de volgende types verder behandeld: het *gimnazjum*, het *liceum ogólnokształcące* en het *liceum profilowane*.

4.1 Gimnazjum (Gymnasium)

4.1.1 Algemeen

De instelling *gimnazjum* (*gymnasium*) werd geïntroduceerd in 1999-2000. Het omvat driejarig voltijds algemeen lager middelbaar onderwijs voor leerlingen die de lagere school hebben doorlopen. Dit onderwijs is verplicht. Het gymnasium kent drie graden en schoolt bijgevolg de leerlingen van 13 tot 16 jaar oud. Op het einde van het gymnasium vindt er een extern examen plaats dat toegang verschaft tot verder middelbaar onderwijs. Gymnasia kunnen publiek of privé zijn. De publieke instellingen vragen geen inschrijvingsgeld, de privé-instellingen vragen dit wel, maar krijgen daarnaast ook de steun van associaties, fondsen, religieuze organisaties of individuen. De gymnasia kunnen apart voorkomen of in clusters met andere types scholen (bijvoorbeeld lagere scholen). Financiële hulp kan aan de behoevende leerlingen verstrekt worden. Om zich in te schrijven in een gymnasium dient men een getuigschrift van de lagere school te bezitten en een certificaat van de regionale externe examencommissie (van het slagen op het extern examen na de lagere school).

4.1.2 Organisatie en curriculum

Wat de organisatie betreft, deze is vergelijkbaar met deze van de lagere school (zie supra).

Het kerncurriculum moet overal gerespecteerd worden, maar de leerkrachten zijn wel vrij in hun keuze één van de geselecteerde curricula te volgen, evenals in de keuze van hun

De Poolse scholen in België

handboeken. De vakken worden gegeven door verschillende leerkrachten die gespecialiseerd zijn in hun vak. Naast de afzonderlijke vakken worden de volgende “onderwijspaden” in het gymnasium geïntroduceerd: filosofie, media, gezondheid, ecologie, regionale cultuur en geschiedenis, burgerbescherming, Europa en de plaats van Polen in Europa.

Hier volgt een overzicht van het aantal uren dat per week gedurende drie jaar door de leerlingen gevolgd wordt. De twee laatste vakken op de lijst, met name “Religie/Ethiek” en “Uren die ter beschikking staan van het schoolhoofd” zijn niet verplicht, de andere wel.

Stage 3 (grades 1-3 of the gymnasium)		
No.	Compulsory educational activities	Number of teaching hours per week in a period of 3 years
	Polish language	14
	History	6
	Civic education	3
	Modern Foreign Language	9
	Mathematics	12
	Physics and astronomy	4
	Chemistry	4
	Biology	4
	Geography	4
	Fine art/Music*	3
	Technology	2
	Computer studies	2
	Physical education	9 + 3
	Lessons with Class Tutor	3
	Total	82
	Religion/Ethics	6
	Hours left to the School Head's discretion	6
	Total	94

Bron: Eurydice

4.1.3 Evaluatie en beoordelingscriteria

De interne evaluatie in het gymnasium verloopt naar analogie met die in de lagere school (zie supra).

Een leerling mag overgaan als hij een 2 (aanvaardbaar) of meer heeft behaald op alle verplichte vakken. Zoniet kan hij een herexamen afleggen, en indien hij in dat examen niet slaagt dient hij zijn jaar over te doen. Op het einde van het derde jaar gymnasium dienen de leerlingen een extern standaard examen af te leggen. Dit examen test hun kennis en bekwaamheid van zowel de humane als de wetenschappelijke vakken. Sinds 2009 wordt ook de taalvaardigheid van een vreemde taal getest. Dit examen is verplicht.

De Poolse scholen in België

4.1.4 Begeleiding

Het gymnasium is verplicht en het onderwijs is van een basisniveau. Men probeert de kundigheid en de interesses van de leerlingen te definiëren en hen op die manier te helpen een rationele keuze te maken in de richting van hun toekomstige schoolloopbaan.

Psychologische en pedagogische hulp is voorhanden (zie supra). Sinds 2003 bestaat tevens de SZOK, de *Szkolny Ośrodek Kariery* (Schoolcentrum voor Carrière). Dit zijn centra met raadgevers die informatie verstrekken en de leerlingen helpen bij hun toekomstkeuzes. Beroepsbegeleiding maakt tevens deel uit van het kerncurriculum: het vak “burgerbescherming” wordt onderverdeeld in de thema’s Familie, Burgerschap en Onderwijs in de Participatie in het Economische Leven.

4.1.5 Onderwijzend personeel

Een leerkracht in het gymnasium dient minimum een *licencjat*-diploma te bezitten (*diploma na minimum drie jaar lerarenopleiding in een trainingscollege*). De meesten bezitten echter een masterdiploma. Zie ook leerkrachten lager onderwijs (supra)

4.1.6 Statistieken

Table 1. Number of schools and pupils, 2007/08

Type of school	Schools	Pupils
Gymnasium	7 142	1 453 203

Special education included.

Table 2. Enrolment rates, 2007/08

Type of school	Age group	% of youth population	
		Gross	Net
Gymnasium	13-15	101.0	95.3

Bron: GUS, *Główny Urząd Statystyczny* (Centraal Bureau voor de Statistiek)

4.2 Lyceum

4.2.1 Algemeen

Na het afstuderen van het gymnasium heeft men toegang tot twee types algemeen hoger middelbaar onderwijs:

De Poolse scholen in België

- *liceum ogólnokształcące* (drie jaar algemeen hoger middelbaar onderwijs): onderwijs voor leerlingen van 16 tot 19 jaar oud en verschaft toegang tot het *matura*-examen.
- *liceum profilowane* (drie jaar specifiek hoger middelbaar onderwijs): algemeen of specifiek onderwijs voor leerlingen van 16 tot 19 jaar oud en verschaft toegang tot het *matura*-examen.

Op het niveau van het post-secundair, non-tertiair is er ook het *uzupełniające liceum ogólnokształcące* (twee jaar aanvullend algemeen hoger middelbaar onderwijs). Dit is bedoeld voor 18 tot 20 jarigen die van de beroepsschool komen en een voorbereiding willen op het *matura*-examen.

Het lyceum is niet verplicht. Het bereidt de leerling voor op hogere studies. In publieke scholen is dit onderwijs gratis, in niet-publieke scholen betalen de ouders inschrijvingsgeld. Er is financiële hulp voorzien voor minder goeie families. Om tot deze scholen toegelaten te worden dient men een bepaald percentage (door de scholen bepaald) behaald te hebben op het gymnasium, wat vermeld wordt op het certificaat en een bepaald percentage op het externe examen. Er zijn tevens een aantal regionale competities waarvan elke winnaar toegang krijgt tot het lyceum van zijn keuze.

4.2.2 Organisatie en curriculum

De organisatie is vergelijkbaar met deze van de lagere scholen en gymnasia.

Op het lyceum worden vakken allerhande gegeven, zoals daar zijn: Poolse taal, een moderne vreemde taal, Latijn en klassieke cultuur, wiskunde, geschiedenis, burgerschap, aardrijkskunde, biologie, fysica en astronomie, chemie, technologie, informatica, kunst, muziek, zelfverdediging, lichamelijke opvoeding, ethiek (optie), filosofie (optie), voorbereiding op het gezinsleven, culturele studies, ondernemingszin en een minderheidstaal.

Daarnaast komen in beide types lycea als in het *technikum* de volgende thema's aan bod: media, ecologie, filosofie, gezondheid, regionale cultuur en geschiedenis, voorbereiding op het gezinsleven. Alle vakken worden op basisniveau gegeven, maar in het *liceum ogólnokształcące* worden twee tot vier vakken op een gevorderd niveau gegeven. Het

De Poolse scholen in België

kerncurriculum moet gerespecteerd worden, maar leerkrachten kunnen wel vrij kiezen te midden de geselecteerde curricula, evenals tussen de handboeken.

Het aantal uren per week gedurende drie jaar op het *liceum ogólnokształcące* (waar nog 6u “Religie/Ethiek” en 4u ter beschikking van het schoolhoofd, allen niet verplicht, bijgeteld worden).

Compulsory subjects	Number of lessons per week in a period of 3 years	
Polish language	14	
2 foreign languages	15	
History	5	
Civic education	2	
Culture studies	1	
Mathematics	9	
Physics and Astronomy	3	+2
Chemistry	3	
Biology	3	
Geography	3	
Introduction to management	2	
Information technology	2	
Physical Education	9	
Defence Training	2	
Lessons for Class Tutor	3	
Lessons for additional subject teaching envisaged in the curriculum	10	
Total	88	

Bron: Eurydice

Het aantal uren per week gedurende drie jaar op het *liceum profilowane* (waar nog 6u “Religie/Ethiek” en 5u ter beschikking van het schoolhoofd, allen niet verplicht, bijgeteld worden).

Compulsory subjects	Number of lessons per week in a period of 3 years	
Polish language	14	
2 foreign languages	15	
History	5	
Civic education	2	
Culture studies	1	
Mathematics	9	
Physics and Astronomy	3	+2
Chemistry	3	
Biology	3	

De Poolse scholen in België

Geography	3
Introduction to management	2
Information technology	2
Physical education	9
Defence training	2
Lessons for Class Tutor	3
Lessons for profile teaching	13
Total	91

Bron: Eurydice

4.2.3 Evaluatie en beoordelingscriteria

De interne evaluatie is vergelijkbaar met deze in het gymnasium (zie supra)

Na het beëindigen van het *liceum ogólnokształcące* ontvangt men een getuigschrift, namelijk het *świadcstwo ukończenia liceum ogólnokształcącego* (getuigschrift van het beëindigen van het 4^e tot 6^e jaar algemeen middelbaar onderwijs). Hiermee kan de leerling deelnemen aan het *matura*-examen. Sinds 2004/2005 is het nieuwe *matura*-examen in voege. Men moet slagen op dit examen alvorens het *matura*-diploma te ontvangen en hiermee toegang te krijgen tot het hoger onderwijs. Het *matura*-examen vindt plaats op het einde van beider lycea en van het vierjarige *technikum*. Het omvat een schriftelijk gedeelte (opgesteld en afgenomen door regionale examencommissies) en een mondeling gedeelte (opgesteld en afgenomen door de leerkrachten).

4.2.4 Opvolging en begeleiding

Er zijn, net als in het lager onderwijs en gymnasium psychologen en pedagogen voorzien. (zie supra) Tevens zijn er Centra voor Informatie en Carrièreplanning. Zij geven bijvoorbeeld informatie over de arbeidsmarkt en adviseren hun cliënten bij professionele keuzes.

4.2.5 Onderwijzend personeel

Om op dit niveau les te geven heeft men een masterdiploma nodig. (zie supra)

4.2.6 Statistieken

De Poolse scholen in België

Table 1. Number of schools and pupils, 2007/08

Type of school	Schools	Pupils
General upper secondary and supplementary schools	2 471	715 245
Specialised upper secondary schools	1 184	110 450

Sports and special upper secondary schools have been included.

Table 2. Enrolment rates, 2007/08

Type of school	Age groups	% of youth population	
		Gross	Net
General and specialised upper secondary schools*	16-18	61.7	50.3

* including post-primary general upper secondary schools for adults and post-gymnasium supplementary general upper secondary schools.

Bron: GUS, *Główny Urząd Statystyczny* (Centraal Bureau voor de Statistiek)

5. Middelbaar onderwijs in Vlaanderen

5.1 Leerplichtig secundair onderwijs

5.1.1 Algemeen

Het middelbaar onderwijs in Vlaanderen is onderverdeeld in drie graden van telkens twee leerjaren. De eerste graad omvat gemeenschappelijk onderwijs voor alle leerlingen, behalve voor diegenen die zich voorbereiden op het beroepsonderwijs. In de tweede en derde graad treffen we vier onderwijsvormen aan, die elk zijn onderverdeeld in verschillende studiegebieden met daarbinnen verschillende studierichtingen. De vier onderwijsvormen zijn:

- ASO (Algemeen Secundair Onderwijs): beoogt een brede theoretische vorming en bereidt de leerling voor op hoger onderwijs;
- TSO (Technisch Secundair Onderwijs): heeft vooral aandacht voor algemene en technisch-theoretische vakken, met praktijklessen en bereidt de leerlingen voor op het beroepsleven of het hoger (technisch) onderwijs;
- KSO (Kunstsecundair Onderwijs): combineert een algemene en brede ontwikkeling met een actieve artistieke praktijk en bereidt de leerlingen voor op een professioneel leven of op hoger (kunst)onderwijs;
- BSO (Beroepssecundair Onderwijs): laat de leerlingen specifieke beroepsvaardigheden opdoen in combinatie met een algemene opleiding. De overstap naar hoger onderwijs is mogelijk maar niet gebruikelijk.

Niet alle onderwijsinstellingen bieden alle graden en onderwijsvormen aan. Allerhande verschillende combinaties en types zijn dus mogelijk.

De Poolse scholen in België

Leerlingen kunnen het eerste leerjaar A aanvangen mits een getuigschrift basisonderwijs, of mits akkoord met ouders en op gunstig advies van het CLB én de toelatingsklassenraad. De drempel tot het eerste leerjaar B ligt lager.

Een overstap van de ene onderwijsvorm naar de andere is toegelaten doorheen het secundair onderwijs, op voorwaarde dat het advies van de toelatingsklassenraad en de overgangsvoorwaarden tussen de studierichtingen worden gerespecteerd. In de derde graad van het algemeen, technisch en kunstonderwijs zijn overgangen beperkter.

Op de leeftijd van 16 jaar kan een leerling het derde jaar van het beroepsonderwijs aanvangen, wat ook zijn voorafgaande schoolcarrière mag zijn, indien de toelatingsklassenraad een gunstig advies geeft.

Er mag geen direct of indirect inschrijvingsgeld worden gevraagd. Wel mogen bepaalde kosten voor onderwijsactiviteiten en didactisch materiaal worden doorgerekend, maar enkel mits overleg binnen de schoolraad en schriftelijke mededeling aan de ouders bij aanvang van het schooljaar.

5.1.2 Organisatie en curriculum

Het schooljaar loopt vanaf 1 september tot en met 30 juni. Men heeft op het middelbaar onderwijs gemiddeld ongeveer 36u les per week. De lessen lopen van maandag tot vrijdag en meestal hebben de leerlingen woensdagnamiddag vrij. De lessen vangen ten vroegste om acht uur 's ochtends aan en duren tot drie à vier uur in de namiddag 's Middags is er een pauze voorzien van ongeveer 50 minuten.

Men past in het Vlaamse middelbaar onderwijs het jaarklassensysteem toe. Zo zitten de leerlingen met leeftijdsgenoten in de groep, hoewel er vaak in het beroepsonderwijs (omwille van mislukkingen en zittenblijven) verschillende leeftijden samen zitten en dit voor een grotere heterogeniteit zorgt.

De lessen worden onderwezen door gespecialiseerde vakleerkrachten. De onderwijsbevoegdheid van de leerkracht hangt af van zijn bekwaamheidsbewijs.

De Poolse scholen in België

In de eerste graad SO is er nog geen opdeling in onderwijsvormen. In het eerste leerjaar A en in het eerste leerjaar B onderscheidt men telkens basisvorming en een keuzegedeelte. In het tweede leerjaar A onderscheidt men naast de basisvorming, de basisopties en een keuzegedeelte. In het beroepsvoorbereidende leerjaar onderscheidt men naast de basisvorming, de beroepenvelden en een keuzegedeelte. In de tweede en derde graad SO is er een opdeling in vier onderwijsvormen: algemeen -, technisch -, kunst – en beroepssecundair onderwijs. Per onderwijsvorm is er een gemeenschappelijk gedeelte met naast de basisvorming en het fundamentele gedeelte een complementair gedeelte.

De verplichte vakken in de eerste en tweede graad zijn levenbeschouwelijke vorming, Nederlands, Frans (behalve in de beroepsgerichte leerjaren), Engels (vanaf het 2 leerjaar, behalve in de beroepsgerichte leerjaren), wiskunde, natuurwetenschappen of fysica of biologie, geschiedenis en aardrijkskunde (in de beroepsgerichte leerjaren een keuze tussen een van beide of maatschappelijke vorming), artistieke of plastische of muzikale opvoeding (enkel in de eerste graad), lichamelijke opvoeding en technologische opvoeding (enkel in de eerste graad en niet in het beroepsvoorbereidende leerjaar). Voor de basisvorming zijn er per graad en per onderwijsvorm vakgebonden en vakoverschrijdende eindtermen vastgelegd die door de overheid worden gehanteerd voor kwaliteitsbewaking.

De vakgebonden eindtermen m.b.t. kennis, inzicht en vaardigheden houden voor de school een resultaatsverplichting in. Attitudinale vakgebonden eindtermen, moeten niet bereikt worden, maar nagestreefd. Voor de eerste graad werden vakoverschrijdende eindtermen geformuleerd inzake leren leren, sociale vaardigheden, opvoeden tot burgerzin, gezondheidseducatie, milieueducatie en ICT; voor de tweede en derde graad kwamen daar nog muzisch-creatieve en technisch-technologische vorming bij (dit laatste enkel voor ASO). De vakoverschrijdende eindtermen houden voor de school een inspanningsverplichting in.

5.1.3 Evaluatie en beoordelingscriteria

De evaluatie van de leerlingen gebeurt door testen en examens, georganiseerd door de individuele leerkracht onder de uiteindelijke verantwoordelijkheid van de inrichtende macht van de school. Ook permanente evaluatie is mogelijk.

De Poolse scholen in België

In het secundair onderwijs vormt de klassenraad het centrale beoordelingsorgaan. De begeleidende en de delibererende klassenraad bestaan uit de directeur of zijn afgevaardigde en alle leden van het onderwijzend personeel die in een bepaald leerjaar aan de leerling onderwijs verstrekken. In het secundair onderwijs beslist de delibererende klassenraad gezamenlijk over de overgang van een leerling en de uitreiking van een oriënteringsattest (A - succesvol, B - selectieve voortgang waarbij sommige onderwijsvormen of richtingen uitgesloten worden, C - zittenblijven). Een diploma secundair onderwijs kan worden uitgereikt op het einde van de:

- 3e graad: 2e leerjaar ASO, TSO, KSO en 3e leerjaar BSO ingericht als specialisatiejaar
- 4e graad BSO: het 1e of het laatste leerjaar.

Op het einde van de andere graden kunnen getuigschriften worden afgeleverd.

In een aantal leerjaren en onderwijsvormen moeten de leerlingen slagen in een GIP, een geïntegreerde proef.

5.1.4 Begeleiding

Voor de begeleiding in het kader van het geïntegreerd onderwijs, het inclusief onderwijs en het gelijke-onderwijskansenbeleid, en de begeleiding door de centra voor leerlingenbegeleiding, zie supra (lager onderwijs)

5.1.5 Onderwijzend personeel

Er zijn twee manieren om leerkracht te worden. Enerzijds is er de geïntegreerde lerarenopleiding die georganiseerd worden aan hogescholen en leiden tot de graad van bachelor in onderwijs, respectievelijk kleuteronderwijs, lager onderwijs en secundair onderwijs. De opleiding duurt 3 jaar en omvat 180 studiepunten, inclusief 45 voor de praktijkcomponent. Anderzijds is er de specifieke lerarenopleiding. Dit is voor studenten die reeds een ander diploma hebben van hoger onderwijs of volwassenenonderwijs of relevante beroepservaring hebben en enkel een bijkomende pedagogische/didactische training nodig hebben. Deze programma's worden georganiseerd aan universiteiten, hogescholen en CVO's, Centra voor Volwassenenonderwijs.

5.1.6 Statistieken

De Poolse scholen in België

Aantal leerlingen in het gewoon secundair onderwijs	438 315
Aantal leerlingen in het buitengewoon secundair onderwijs	18 263
Bestuurs- en onderwijzend personeel gewoon secundair onderwijs (aantal budgettaire full-time equivalenten)	62 578
Bestuurs- en onderwijzend personeel buitengewoon secundair onderwijs (aantal budgettaire full-time equivalenten)	6 085
Leerkrachten-leerlingen ratio gewoon secundair onderwijs	7,86
Leerkrachten-leerlingen ratio buitengewoon secundair onderwijs	3,4
Kostprijs per student gewoon secundair onderwijs	7 572,44 €
Kostprijs per student buitengewoon secundair onderwijs	16 658,44 €
Onderwijsbegroting gewoon secundair onderwijs (2008)	3 688.610 000 €

Bron: Schooljaar 2007-2008 (Statistisch Jaarboek van het Vlaams Onderwijs)

Aantal leerlingen in het gewoon secundair onderwijs

Secundair onderwijs	Algemeen	Technisch	Kunst	Beroeps	Totaal
4 ^e graad verpleegkunde modulair ond.				Jongens 598 Meisjes 3 789 Totaal 4 387	4 387
4 ^e graad				301	301
2 ^e en 3 ^e graad modulair ond.				3 156	3 156
3 ^e graad	53 979	47 803	3 294	40 645	145 721
2 ^e graad	64 607	46 138	2 729	31 661	145 135
1 ^e graad	2 ^e leerjaar 56 842			Beroepsvoorbereidend jaar 12 933	137 942
	1 ^e leerjaar A 59 349			1 ^e leerjaar B 8 818	
Onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers					1 673
Totaal gewoon secundair onderwijs					438 315

Bron: Statistisch Jaarboek van het Vlaams onderwijs 2007-2008

5.2 Secundair onderwijs na de leerplicht

De leerplicht in Vlaanderen duurt tot achttien jaar. Vanaf vijftien à zestienjarige leeftijd kan men al kiezen om leren en werken te combineren. Dit kan echter alleen in de vierde graad na de leerplicht van het beroepssecundair onderwijs. Aangezien we ons tot het algemeen middelbaar onderwijs beperkten wijden we hier niet verder over uit.

De Poolse scholen in België

---

6. Beleid en beheer

6.1 De verdeling van de verantwoordelijkheden

In Polen is het MEN voor bijna het gehele onderwijssysteem verantwoordelijk, behalve voor het hoger onderwijs (supervisie door *Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego* (Ministerie voor Wetenschap en Hoger Onderwijs)) en enkele artistieke en correctionele instellingen (supervisie door *Ministerstwo Kultury* (het Ministerie van Cultuur) respectievelijk *Ministerstwo Sprawiedliwości* (het Ministerie van Rechtvaardigheid)).

In het Poolse onderwijssysteem heeft men een decentralisering doorgevoerd. Op het centrale niveau bevindt zich het MEN. Dit is verantwoordelijk voor onder andere het schoolsysteem en de internationale samenwerking. Op het niveau van de *województwo* (regio) (er zijn 16 regio's in Polen) zorgt men voor coördinatie, supervisie op het implementeren van het beleid van het ministerie en is men verantwoordelijk voor de pedagogische supervisie. Het onderliggende niveau is dat van de *powiat* (district) (er zijn 379 districten in Polen). Zij staan in voor het hogere middelbare onderwijs, de artistieke en de speciale scholen. In een verdere onderverdeling is er de *gmina* (gemeente) (er zijn 2478 gemeenten in Polen). Zij zijn verantwoordelijk voor de toelatingen tot de openbare kleuterscholen, lagere scholen en gymnasia. In de schoolinstellingen zelf is er het schoolhoofd, dat aangesteld wordt via openbare competitie en dit voor een termijn van vijf jaar. Het schoolhoofd is onder andere verantwoordelijk voor de aanstelling van leerkrachten, het beheer van de financiële middelen van een school en het toepassen van de resoluties van de schoolraad en de raad van de leerkrachten. Andere organisaties op dit niveau zijn bijvoorbeeld de schoolraad, de ouderraad, de leerlingenraad en de raad van de leerkrachten.

De Belgische grondwetsherziening van 15 juli 1998 hevelde de verantwoordelijkheden betreffende onderwijs over naar de gemeenschappen, met uitzondering van de vastlegging van het begin en het einde van de leerplicht, de minimumvoorwaarden voor het verlenen van diploma's en het pensioenstelsel. Zij blijven de bevoegdheid van België als federale staat. De bevoegdheid voor onderwijs in Vlaanderen ligt bij de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming. Hij is bevoegd voor het onderwijs, de voorschoolse vorming, de post- en parascolaire vorming, de sociale promotie en basiseducatie. Hij is echter niet langer de inrichtende macht van het onderwijs van de Vlaamse gemeenschap. Daarnaast is er ook het Beleidsdomein Onderwijs en Vorming. Dit omvat:

De Poolse scholen in België

- het DOV, Departement Onderwijs en Vorming, dat onder leiding van de secretaris-generaal zorgt voor de beleidsondersteuning;
- 4 interne verzelfstandigde agentschappen die onder leiding van een administrateur-generaal zorgen voor de beleidsuitvoering, bijvoorbeeld AgODi, het Agentschap voor Onderwijsdiensten;
- de Beleidsraad, waarin de minister strategisch overleg pleegt met de 5 leidende ambtenaren;
- de VLOR (Vlaamse Onderwijsraad) die fungeert als strategische adviesraad.

De lokale openbare besturen fungeren enkel als inrichtende macht van het eigen provinciale en stedelijk/gemeentelijke onderwijs. De inrichtende macht heeft bijvoorbeeld het autonome recht leerplannen uit te werken op voorwaarde dat de eindtermen en ontwikkelingsdoelen, wettelijke richtlijnen en democratische beginselen geëerbiedigd blijven. Ze zijn bijvoorbeeld ook verantwoordelijk voor de selectie van leraren. De inrichtende machten hebben koepelorganisaties opgericht teneinde hun scholen te ondersteunen en hen te vertegenwoordigen in overleg- en adviesorganen. Het schoolhoofd, de directeur, is verantwoordelijk voor beheer en beleid op schoolniveau.

6.2 Financiering

In Polen worden sinds 2002 alle onderwijstaken gefinancierd door subsidies van het staatsbudget. Voor de toewijzing van deze fondsen wordt een algoritmische functie gebruikt die gebaseerd is op het aantal leerlingen. De decentralisering van het Poolse onderwijs werd ook doorgevoerd met betrekking tot de financiering ervan. Zo is elk territoriaal bestuur verantwoordelijk voor de eigen kostenraming en investeringen in het onderwijs. Wel kunnen ze van de staat cofinanciering krijgen.

Men onderscheidt in Polen twee groepen scholen wat financiering betreft. Enerzijds zijn er de openbare (staats)scholen die gratis onderwijs verschaffen en het door de staat vooropgestelde curriculum volgen. Anderzijds zijn er de niet-openbare scholen. Dit kunnen burgerscholen, katholieke of privé-scholen zijn. Zij volgen een eigen curriculum en worden gefinancierd door de inschrijvingsgelden, door privé-ondernemingen en –fondsen.

De Poolse scholen in België

In België krijgen de gemeenschappen jaarlijks van de federale staat een vaste financiële dotatie voor onderwijs. Daarnaast heeft de Vlaamse overheid nog andere inkomsten, zoals gewestbelastingen en eigen ontvangsten, waarvan een deel wordt toegewezen aan onderwijs. In het nieuwe financieringsstelsel voor het leerplichtonderwijs is de basisfinanciering van de werkingsmiddelen voortaan voor alle netten gelijk en houdt daarbij rekening met het onderwijsniveau, de onderwijsvorm en het studiegebied. Een deel wordt vooraf verdeeld rekening houdende met de sociale samenstelling van de leerlingenpopulatie van de scholen. Hierbij worden als leerlingenkenmerken gebruikt (het onderwijsniveau van de moeder, de thuistaal, het verkrijgen van een studiebeurs, de buurt waarin de school gelegen is).

6.3 Kwaliteitsgarantie

In Polen is de administratieve supervisie gescheiden van de pedagogische. Deze laatste wordt uitgeoefend door de regionale onderwijsautoriteiten, met name door de *kurator (het hoofd van de schoolinspectiedienst)*. De meer algemene supervisie, de organisatorische, de administratieve en de financiële wordt uitgeoefend door de voor de scholen verantwoordelijke autoriteiten op elk van de territoriale vlakken (gemeente, district en regio).

Het onderwijssucces wordt gecontroleerd door de centrale examencommissie en acht regionale examencommissies. Zij vorderen de volgende standaardtesten en examens uit:

- Na de *szkoła podstawowa* (op 13-jarige leeftijd): een algemene, verplichte test (houdt geen selectie in).
- Na het *gimnazjum* (op 16-jarige leeftijd): een algemeen, verplicht examen.
- Na het *liceum* (op 19/20-jarige leeftijd), na het *uzupełniające liceum ogólnokształcące* (op 20/21-jarige leeftijd) of na het *technikum uzupełniające* (op 21/22 jarige leeftijd): het algemene, verplichte *Matura*-examen.
- Na de *zasadnicza szkoła zawodowa* (op 18-19-jarige leeftijd): extern standaard beroepsexamen.

In Vlaanderen gebeurt de kwaliteitsgarantie als volgt:

- Ten eerste is er een externe evaluatie van de scholen (doorlichtingen) door de onderwijsinspectie van de Vlaamse Gemeenschap;
- er zijn interne evaluaties in de scholen;

De Poolse scholen in België

- er worden eindtermen en ontwikkelingsdoelen ontwikkeld en geïmplementeerd voor alle scholen;
- ten slotte vinden er periodieke onderwijspeilingen plaats waarbij de leerlingen en studenten worden beoordeeld op het bereiken van eindtermen in bepaalde domeinen.

De onderwijsinspectie van de Vlaamse gemeenschap is belast met het toezicht op de kwaliteit van het onderwijs in alle scholen en op alle niveaus (met uitzondering van de universiteiten en programma's van 2-cycli in hogescholen). Ze is onderverdeeld in vijf korpsen, namelijk basisonderwijs, secundair onderwijs, volwassenenonderwijs en basiseducatie, deeltijds kunstonderwijs en CLB. Een inspectieraad zorgt voor de sturing. Daarnaast bestaat een aparte inspectie levensbeschouwelijke vakken. De inspectie gaat door middel van vooraf aangekondigde en met de betrokken scholen voorbereide schooldoorlichtingen (door een team van inspecteurs) na of de scholen hun maatschappelijke opdracht vervullen en de gemeenschapsgelden op verantwoorde wijze gebruiken. In de schooldoorlichting wordt sterk gekeken naar de realisatie van eindtermen en ontwikkelingsdoelen.

De Poolse scholen in België

Bijlage 3 : Harmonogram działań na lata 2009 – 2011 (schema van de activiteiten in de jaren 2009-2011)

Bij punt 5.3

Legenda: ▲ rozpoczęcie przygotowań —→ okres przygotowań ► wdrożenie

Priorytet	Zadanie	Działania	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Okres															
				I kw. 2009	II kw. 2009	III kw. 2009	IV kw. 2009	I kw. 2010	II kw. 2010	III kw. 2010	IV kw. 2010	I kw. 2011	II kw. 2011	III kw. 2011	IV kw. 2011				
1B,3A,4	I. Przygotowanie i wdrożenie specjalnej podstawy programowej dla dzieci Polaków przebywających za granicą	1. Opracowanie podstawy programowej do zintegrowanego bloku kształcenia kulturowego (m.in. historia i geografia polski, literatura, wiedza o kulturze, wiedza o współczesnej Polsce). Opracowanie standardów wymagań znajomości języka polskiego na trzech poziomach wiekowych, zgodnie z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego.	MEN	▲	—	—	—	—	—	→	►								
		2. Przygotowanie we współpracy ze szkołami sobotnimi przykładowych programów nauczania	MEN			▲	—	—	→	►									
		3. Opracowanie modułowych podręczników i materiałów dydaktycznych pozwalających realizować nową specjalną podstawę programową	MEN				▲	—	→	►									
		4. Wydawanie świadectw przez szkoły realizujące nową, specjalną podstawę programową	MEN					▲	—	—	—	—	—	—	—	—	—	→	
		5. Wprowadzenie możliwości zdobywania certyfikatów znajomości języka polskiego uczniom szkół sobotnich na wszystkich poziomach Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego.	MEN/MNiSW					▲	—	—	—	—	—	→	►				
4/3B	II. Stworzenie warunków do nauczania uczniów poza granicami kraju	1. Pilotaż wdrożenia platformy e-learningowej w ZS na Solcu.	ZS na Solcu			▲	—	→	►										
		2. Wdrożenie platformy e-learningowej w ZS na Solcu.	ZS na Solcu		▲	—	—	—	—	—	—	—	—	→	►				

	z wykorzystaniem technologii informatycznych	3. Ulostępienie w internecie nowej specjalnej podstawy programowej, programów nauczania, modułowych podręczników i materiałów dydaktycznych pozwalających realizować nową specjalną podstawę programową (wszystkie w otwartych licencjach)	ZS na Solcu					▲	—	→	▶									
		4. opracowanie systemu konsultacji e-learningowych dla uczniów i rodziców powracających do polskiego systemu edukacji.	ZS na Solcu	▲	—	—	—	—	—	—	—	—	→	▶						
		6. Działania informujące o możliwości nauczania domowego uczniów poza granicami kraju.	MEN	▲	▶															
		7. Pilotażowe objęcie systemem nauczania domowego uczniów poza granicami kraju.	ZS na Solcu		▲	—	—	→	▶											
		8. Uregulowanie zatrudniania nauczycieli uczących w systemie konsultacyjno-korespondencyjnym	ZS na Solcu		▲	—	—	—	—	—	→	▶								
1A	III. Uspołecznienie zagranicznych jednostek organizacyjnych ZS na Solcu	1. Likwidacja placówek ZS na Solcu niespełniających kryteriów liczby uczniów i kwalifikacji nauczycieli określonych w rozporządzeniu	ZS na Solcu		▲	—	—	—	—	—	→	▶								
		2. Realizacja działań wspierających środowiska rodziców uczniów szkół należących do ZS na Solcu w Warszawie w procesie przejmowania szkół realizujących uzupełniający program nauczania, obejmowanie systemem nauczania domowego uczniów realizujących program nauczania uzupełniającego	ZS na Solcu		▲	—	—	—	—	—	→	▶								
		3. Przekazanie wszystkich placówek ZS na Solcu partnerom społecznym. Zamknięcie placówek nieprzejętych przez stowarzyszenia rodziców, zakończenie wydawania świadectw przez ZS na Solcu.	ZS na Solcu	▲	—	—	—	—	—	—	→	▶								
1B	IV. Powołanie doradców oświatowych przy polskich placówkach dyplomatycznych	1. Powołanie zespołu złożonego z przedstawicieli MEN i MSZ w celu określenia obowiązków, zadań i zasad finansowania „doradcy oświatowego”.	MEN/MSZ		▲	—	—	→	▶											
		2. Przeprowadzenie pilotażu	MEN/MSZ						▲	—	→	▶								
		3. Zatrudnienie doradców oświatowych przy polskich placówkach dyplomatycznych.	MEN/MSZ																▶	

De Poolse scholen in België

2	V. Status nauczyciela polonijnego	1. Uzgodnienie katalogu przywilejów i wymogów oraz trybu przyznawania statusu nauczyciela polonijnego	PCN			▲	—	—	→	▶									
		2. Opracowanie przepisów pozwalających na nadawanie statusu	PCN				▲	—	→	▶									
		3. Rozpoczęcie przyznawania statusu nauczyciela polonijnego	PCN								▶								
1C, 1D 5A, 5B, 3B	VI System koordynacji i wsparcia	1. Powołanie zespołu roboczego złożonego z przedstawicieli instytucji zajmujących się działaniami z zakresu promocji języka, kultury i oświaty polskiej poza granicami kraju.	Senat RP/MEN	▲	▶														
		2. Podział zadań dotyczących materialnego wspierania nauczania języka polskiego i w języku polskim pomiędzy Senat RP, MEN i inne organy administracji publicznej.	Senat RP/MEN	▲	—	—	—	—	—	—	→	▶							
		3. Stworzenie systemu ewidencji placówek oraz pomocy przekazywanej placówkom oświaty polonijnej.	Senat RP/MEN			▲	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	→	
		4. Opracowanie jednolitych procedur wsparcia placówek i nauczycieli języka polskiego spoza granicami kraju (delegowanie i kierowanie nauczycieli, pomoce dydaktyczne, opłaty eksploatacyjne, wyposażenie, szkolenie nauczycieli polonijnych).	MEN			▲	—	—	—	—	—	—	—	—	→	▶			
		5. Opracowanie i wdrożenie planu operacyjnego działań mających na celu promowanie nowego modelu nauczania języka polskiego i w języku polskim za granicą oraz informowanie Polaków mieszkających za granicą o prawach do nauki języka ojczystego w kraju zamieszkania.	MEN					▲	—	—	→	▶							
		6. Cykliczne monitorowanie efektów.	MEN									▲	—	—	→	▶			
1A	VII Inicjatywy legislacyjne	1. Wydanie rozporządzeń realizujących delegację ustawową z art. 22 ust.1 pkt 3a i 4 Ustawy z 7 września 1991 o systemie oświaty.	MEN	▲	—	→	▶												
		2. Nowelizacja Ustawy z dnia 7 września 1991 o systemie oświaty w zakresie poprawy warunków nauczania języka polskiego i kształcenia w języku polskim poza granicami kraju.	MEN			▲	—	—	→	▶									

De Poolse scholen in België

---

	3. Ustawa regulująca udzielanie przez państwo polskie pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w podtrzymywaniu tożsamości narodowej poprzez naukę języka polskiego i kształcenie w języku polskim.	Men/MSZ/Senat RP					▲	—	—	—	—	—	→	▶	
--	---	------------------	--	--	--	--	---	---	---	---	---	---	---	---	--

Bron: Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2009). *Program rozwoju oświaty polskiej za granicą i oświaty polonijnej na lata 2009-2011. Materiał do dyskusji*. Geraadpleegd

op 21 mei, 2010, van Polska Szkoła <http://www.polska-szkola.pl>

Bijlage 4: *Polskość poza granicami Rzeczypospolitej* („Poolsheid” buiten de grenzen van de republiek)⁸⁸

Bij punt 5.5

Na de officiële opening vond een eerste sessie plaats die een panelgesprek omvatte rond het thema *szkoła polska ponad granicami* (Poolse school buiten de grenzen) met onder de deelnemers onder andere vertegenwoordigers van Poolse universiteiten, van de vereniging *Wspólnota Polska* (Poolse gemeenschap) en het MEN. In een tweede sessie rond *Koncepcja programowa dla dzieci i młodzieży poza granicami RP* (het programmaconcept voor kinderen en jongeren buiten de grenzen van de Poolse republiek) kwamen verschillende sprekers aan bod, gevolgd door een discussie. Interessante sprekers waren onder meer Joanna Zaremba uit Polen met een uiteenzetting over *Koncepcja programowa dla dzieci i młodzieży poza granicami RP* en Małgorzata Krasuska uit Polen met de uiteenzetting *Formy organiczne nauczania języka polskiego poza granicami Rzeczypospolitej* (Organisatievormen van het onderwijs van de Poolse taal buiten de grenzen van de Republiek).

Een derde sessie behandelde het thema *Różnorodność programów odpowiedzi na zróżnicowane potrzeby edukacyjne uczniów za granicą* (De verscheidenheid van programma's die beantwoorden aan de verschillende noden van de leerlingen in het buitenland). Ook in deze sessie kwamen vier sprekers aan bod, waarvan de interessantste waarschijnlijk Grażyna Czetwertyńska uit Polen was. Zij legde het kernidee achter thema verder uit. De zesde sessie draaide rond *Ułatwiać integrację czy strzec polskiej tożsamości? Zadania polskiej szkoły uzupełniającej* (Integratie vergemakkelijken of de Poolse identiteit bewaken? De taken van de Poolse aanvullende scholen). In deze sessie kwamen verschillende sprekers aan bod uit verscheidene landen die elk de strategie toegepast in hun land toelichtten. Het thema van de vijfde sessie was *Jak promować polską kulturę w szkole poza granicami Rzeczypospolitej?* (Hoe de Poolse cultuur buiten de grenzen van de republiek te promoten?) Deze sessie bestond uit een panelgesprek met drie panelleden van verschillende landen en/of organisaties. De zesde sessie, *Kształcenie i doskonalenie nauczycieli poza granicami*

---

⁸⁸ Międzynarodowa konferencja naukowa. *Polskość poza granicami Rzeczypospolitej*. Ostróda 25-28.03.2010.

Geraadpleegd op 21 mei, 2010, van *Polskość poza granicami Rzeczypospolitej* http://www.kul.pl/art_19668.html

De Poolse scholen in België

Rzeczpospolitej (Het vormen en perfectioneren van leerkrachten buiten de grenzen van de Republiek), werd opgesplitst in een discussiegedeelte en een workshopgedeelte. In het discussiegedeelte, *Skuteczne formy kształcenia i doskonalenia nauczycieli poza granicami Rzeczpospolitej (Efficiënte vorming en perfectionisering van leerkrachten buiten de grenzen van de Republiek)*, kwamen vier sprekers aan bod die elk de aanpak van eigen land naar voren brachten. Het workshopgedeelte met als thema *Skuteczne metody nauczania (Efficiënte onderwijsmethoden)* bracht vier verschillende workshops naar voren, specifiek georiënteerd op de leerkrachten in de Poolse scholen in het buitenland.

Sessie zeven behandelde het onderwerp *Język polski jako język ojczysty – Język polski jako język obcy (De Poolse taal als moedertaal – De Poolse taal als vreemde taal)*. Hier kwamen tevens vier sprekers aan bod. Prof. Dr. Kris van Heuckelom uit België gaf in zijn uiteenzetting *Polish your Polish. Białe plamy w nauczaniu języka polskiego jako obcego (Poets je Pools op. Witte vlekken in het leren van de Poolse taal als vreemde taal)* een overzicht van de vele mogelijkheden die het internet geeft om Pools te leren vandaag de dag. Liliana Mandelska uit Oostenrijk streefde er in haar uiteenzetting *Logopedyzacja rodziców i opiekunów (Ouders en voogden naar de logopedist)* naar zelfs ouders en voogden logopedie te laten volgen, daar hun kinderen hun taalfouten over nemen en op die manier nooit perfect Pools aangeleerd krijgen. Een andere interessante uiteenzetting was die van Halina Koblenzer uit Duitsland met haar presentatie *Język polski jako język ojczysty w organizacjach polonijnych w Niemczech (De Poolse taal als moedertaal in de organisaties van Polonia in Duitsland)*.

Een laatste sessie ging over *Edukacja polonistyczna na odległość (Polonistiek afstandsonderwijs)*. Ook hier kwamen verscheidene sprekers aan bod die, met behulp van het internet en e-learning platforms het Poolse onderwijs naar een hoger niveau proberen te brengen. Zo had Aleksandra Dziak het in haar presentatie over *e-kształcenie na poziomie treści polonistycznych w szkole ponadgimnazjalnej (elektronische vorming op het niveau van polonistieke inhoud in post-gymnasia scholen)*.

Bijlage 5: Wywiad z Bożeną Rogolińską I (Interview met Bożena Rogolińska I)

Wywiad z Panią Bożeną Rogolińską, dyrektorką Zespołu Szkół Im. J. Lelewela Przy Ambasadzie RP w Brukseli, nagrywanym w Brukseli 24 lutego 2010 r. (Interview met Mevr. Bożena Rogolińska, directrice van de Scholengemeenschap, vernoemd naar J. Lelewel, verbonden aan de Poolse ambassade in Brussel, opgenomen op 24 februari 2010 te Brussel.)
Bij punt 6.2.1

[?] : onduidelijk – deel ontbreekt

(?) : onzeker van het voorafgaande woord

Annelies Stalpaert (AS): Pani już porozmawiała z Panią Edith Piqueray.

Bożena Rogolińska (BR): Tak.

AS: I Pani zgodziła się na tym, że mogę używać tego wywiadu.

BR: Oczywiście.

AS: Dziękuję.

BR: Proszę.

AS: Pani Edith Piqueray jeszcze nie miała czasu, żeby wszystko zapisać, więc jeszcze nie przeczytałam wywiadu. Mam nadzieję, że nie tak dużo powtórzę pytań Pani Edith Piqueray.

BR: Nie szkodzi.

AS: Moja praca magisterska omawia polskie szkoły w Belgii. W tej chwili nie jest dużo informacji o takich szkołach. Będę je opisywać, jak one funkcjonują itd. Myślę, że Pani Edith Piqueray już ma dużo informacji o tym. Ona mi powiedziała, że w jej wywiadzie były pytania o „*l'arrière plan, l'organisation: le système scolaire et les élèves*” (*właściwości, organizacja polskiej szkoły i uczniowie*). Jeszcze nie wiem, co Pani odpowiedziała, ale czy Pani myśli, że Pani ma taką dodatkowe informacje dla mnie, które byłyby bardzo potrzebna do mojego badania.

BR: Nie wiem, bo ja udzielałam tego wywiadu dawno.

AS: Tak.

BR: Ja myślę, że może tak ogólnie mogłabym dodać, że te szkoły, są stołami przy ambasadach. To są szkoły inne niż szkoły polskie założone przez załatecy (?) polonii. Na przykład w Brukseli jest taka szkoła, którą prowadzi Pani Arszaży, i to jest szkoła, która ma trochę inną organizację systemu metodycznego finansowania. Ponieważ my dostajemy pieniądze z Polski, od Ministerstwa a szkoły polonijne dostają od je rodziców. To jest

De Poolse scholen in België

---

zasadnicza różnica. My jesteśmy szkołą prowadzoną przez Ministerstwo Edukacji i musimy realizować program oświatowy zbliżony maksymalnie do programu realizowanego w Polsce. Kładziemy nacisk na rzeczy ważne zagranicą. Założeniem generalnym szkół przy ambasadach jest uzupełnienie kształcenia, edukacji, którą nasi uczniowie otrzymują w szkołach za granicą, bez względu na to czy to są szkoły belgijskie, niemieckie, amerykańskie czy w jakiegokolwiek innym kraju. Wobec tego, że to jest szkoła dodatkowa, funkcjonuje dwa dni w tygodniu i mamy ograniczone możliwości. Ale staramy się robić maksymalnie dużo. Obejmujemy również takie przedmioty, które są w szkołach belgijskich, one tutaj się trochę inaczej nazywają, u nas są to historia, geografia a także wiedza o społeczeństwie. To jest historia, ale historia przyłożona na współczesność. To jest dzisiejsza organizacja kraju, organizacja Państwa, organizacja również Unii Europejskiej, szkół których jesteśmy członkiem. Różne praktyczne zagadnienia dotyczące do tego jak się poruszać po instytucjach prawa; to są rzeczy ważne wszędzie, nie wiem na ile robią to szkoły belgijskie ponieważ nie prowadzimy takich badań.

AS: Nie tak dużo, myślę.

BR: Nie tak dużo.

AS: To już dawno, jak ja byłam w szkoły podstawowej, więc...

(BR śmieje się)

AS: Nie tak dobrze pamiętam. (śmieje się)

BR: Ale za każdym razem staramy się to zrobić w taki sposób, żeby nasi uczniowie byli przygotowani zarówno do tego, żeby wrócić do Polski, jak do tego, żeby zostać tutaj albo poruszać się czy po Unii czy też w ogóle po świecie. Na ile? Na ile to jest możliwe. Tak samo wyobrazam sobie, nie wiem czy Pani wie co mam na myśli, że w Flandrii jest coś innego. W szkołach jeszcze [?] u nas jest frankofońskiej. A Pani z pewnością uczyła się w Flandrii, prawda?

AS: Tak, tak.

BR: No właśnie. Więc ja myślę, że to jest coś innego, i tam i tutaj. Ja wiem, tutaj mają znanie Brukseli ale ja wiem, że oczywiście w Brukseli to też nie jest takie jednoznaczne, prawda? Zależy jaka szkoła. No i to, co Pani myśli powinno wypuklić jako coś ważnego, to jest to, że Pani napisała o różnicach między systemem edukacji w Polsce i tutaj.

(AS zgadza się)

BR: Ale to być może jakieś następnie pytanie, ale od razu powiem bo to jest tak ważne i to jest bardzo trudne dla Polaków poruszać się w waszym systemie, ponieważ w Polsce jest wszystko na poziomie programów skierowane od góry. To znaczy: jest jeden program i to jest

tak zwany minimum program, który muszą realizować wszyscy, czy to jest szkoła publiczna, czy to jest szkoła niepubliczna. W całej Polsce, wobec tego, są pewne standardy wymagań, które służą temu, żeby przeprowadzać egzaminy. To są egzaminy po szkole podstawowej, potem po gimnazjum trzyletnim i matura, czyli po już całej dwunastoletniej edukacji. Wobec tego te programy czy kurykula jakkolwiek to nazwiemy, one po prostu narzucają pewne normy. I jeżeli dziecko mieszka w mieście A w Polsce i przyniesie się do miejsca B, czy to jest miasto czy nie, oczywiście wszystko jedno, ono musi pewne rzeczy minimalne, prawda, wiedzieć i ono nie można wpaść w jakąś przepaść, jakąś przestrzeń której zupełnie nie zna. To wydaje mi się tutaj po prostu normalne. Ponieważ jak wiem, każda niemal szkoła może mieć swój program i swój sposób jego realizowania. I już nawet nie mówię o Frandrii czy Wallonii czy regionach Brukseli, czy jeszcze współczesny Germanofoński, prawda? Więc, cała podstawowa różnica jest, że nasze szkolnictwo jest lepiej zorganizowane pod tym względem, lepiej i praktyczniej. Bo oczywiście można tutaj podkreślać rozmaite zalety tego, że każda szkoła robi inaczej. No, ale umówmy się, że to z punktu widzenia być może takiego małego kraju jakim jest Belgia, nie jest takie ważne. Prawda, bo jeżeli nawet ktoś się przenosi tak daleko, przeprowadza tutaj, żeby od razu wpaść w zupełnie inny świat edukacji. Ale, jak tak patrzę na to, że egzaminy które są u was normalne po każdym roku, jak dobrze pamiętam, po prostu są strasznym traumatycznym przejściem dla uczniów. Nie wiem czy skutki tego, efekty tego nauczania są takie dobre.

AS: To zależy.

BR: Ja myślę, że to bardzo właśnie zależy od szkoły, od człowieka, ja wiem od mnóstwa czynników, ale jakby to powiedzieć jak ja wyobrażam sobie taki model absolwenta szkoły polskiej, to ja jako osoba, która też wyszła z tego systemu wiem, że to mogę Pani powiedzieć. Następnie nie wyobrażam sobie, żeby ktoś kto ukończył szkołę średnią w Polsce nie wiedział nic o Mickiewicz.

AS: To jest nie możliwe.

BR: To jest nie możliwe, prawda? To jest standard. Natomiast wyobrażam sobie, że tutaj każdy, kto skończy szkołę średnią, może wiedzieć o powiedzmy jakimś tutejszym Mickiewiczu, a może i nie wiedzieć. Wie Pani o czym ja mówię? Chodzi o to, że tutaj, trudno powiedzieć ... Ja być może wypowiadam swoją prywatną opinię, ale Polakowi trudno sobie wyobrazić, że można skończyć szkołę, i że efekty tej edukacji będą inne w każdym przypadku...w pewnym sensie inne. Myślę, że być może jest to związane również z organizacją państwa, praktyczniej to jest organizowane w Polsce, ale to ze względu na terytorium i monokulturowość jaka jednak w Polsce panuje. No ja tutaj dużo mówię, ale

De Poolse scholen in België

---

proszę mnie pytać (BR i AS śmieją się) niech Pani precyzuje, bo może to jest kontrowersyjne co ja mówię ale...

AS: Rozumiem, kiedy byłam w Polsce, w Krakowie miałam przyjaciół z Polski. Ma Pani rację, bo widziałam jak oni dużo wiedzą o różnych rzeczach, między innymi o historii Polski. Zastanawiałam się, czy tak samo jest w Belgii, i pomyślałam, że nie.

BR: To znaczy, ja bym nie chciała powiedzieć o tym jak to jest duże w sensie takim, że kto wie więcej, to nie chodzi o to, kto więcej, to chodzi o to co, prawda?

AS: Tak.

BR: Ale to nie przychodzi. Więc, nie wiem, to jest być może trudne. Powiem Pani, że uczniowie, którzy wracają do Polski na ogół nie mają problemu, żeby tam się zaadoptować. Jeżeli muszą coś robić dodatkowo, to są to różnice wynikające z tego, czego się nie nauczyli się w szkole belgijskiej. Ponieważ u nas system polega na tym, że przedmioty są, jak gdyby rozdzielone, np. jest historia osobno, geografia osobno, przyroda czy biologia, obojętnie jak to się nazywa. Natomiast tutaj to wszystko razem, prawda? I teraz jest kłopot, ponieważ ktoś, kto przyjeżdża do Polski, powiedzmy w szkole średniej, nie podstawowej, i ma chemię. Tutaj można mieć chemię, jeżeli się wybierze taką opcję, a jeżeli ktoś tej opcji nie wybrał, ponieważ był w opcji językowej albo humanistycznej, to tu w Polsce jest załatwiony, bo on nie ma pojęcia o tym, że już od gimnazjum w Polsce jest bardzo poważny program z chemii. Tak samo jest z matematyką, która tutaj jest co prawda osobno, ale wymagania są zupełnie inne. W Polsce jest jeszcze dodatkowe rozróżnienie, tu może Pani wybrać poziom podstawowy matematyki i matematykę rozszerzoną. Ale jednak nawet ta podstawowa jest poważnie traktowana. W efekcie, wie Pani, ja bym nie chciała zabrzmieć tak strasznie poważnie, ale powiem o naszych uczniach, którzy przyjeżdżają tutaj i nie znają języka. Bez języka pierwszy rok mają stracony, ale zostają na drugi rok. Kiedy się nauczą podstaw... choć oczywiście przez kilka lat będą mieli jeszcze problemy z językiem czy to francuskim czy niderlandzkim, ale już na pewno na drugim roku są świetni z matematyki i z innych przedmiotów, które nie wymagają tyle pisania czy mówienia, ale bardziej myślenia i rozwiązywania schematycznych działań. Oni sobie świetnie z tym radzą, pod tym względem są wytrenowani do granic. To dlatego, że w Polsce nie robi się egzaminów, ale pracuje się na bieżąco. Oczywiście są klasówki, czyli takie zadania kontrolne, testy, ale nie ma tego traumatycznego dla dzieci, systemu pracy. Kiedy dziecko w szkole podstawowej dowiaduje się, że już ma egzaminy, to dla niego szok. W Polsce dziecko się chroni, ono ma mieć czas. Proszę spojrzeć na pracę dzieci w klasach od jeden do trzy: jeżeli jakieś dziecko, powiedzmy z pierwszej klasy nie zrealizuje według pewnych schematów standardów programu, to nie

szkodzi. Pisze się mu opisową ocenę, która zawiera informacje o tym, co zrobił dobrze, a w czym jest jeszcze słaby, i dzięki temu przechodzi do następnej klasy, nie trzyma się go. Daje się mu czas na rozwój. Każdy człowiek przecież rozwija się trochę inaczej. I choć jest coś określonego dla danego wieku, to jednak każdy człowiek ma prawo do tego, żeby indywidualnie osiągnąć różne etapy w różnym czasie - coś szybciej, a coś później. Więc przez te, co najmniej trzy lata dziecko może przejść z klasy do klasy bez żadnego problemu. A potem już zaczynają się poważniejsze rzeczy. Ale nie ma tych egzaminów. Dopiero po sześciu latach pierwszy egzamin jest po szkole podstawowej i to nie jest egzamin, który może dziecko wyeliminować. To jest egzamin, który określa w punktach pewne kompetencje, które sobie założył ich organizator, i zaznaczmy, że to jest organizator na poziomie Państwa. To nie szkoła, region czy mniejsza jednostka, to jest w całej Polsce o jednej porze taki sam egzamin. Więc to jest ten jeden egzamin, potem jest jeszcze jeden po trzech latach, a potem jest matura. Matury nie wszyscy muszą zdać. Matury nie trzeba w ogóle zdawać, można skończyć też liceum i mieć świadectwo, czyli coś w rodzaju atestu na zakończenie 12-stu lat edukacji.

AS: Czytałam w Internecie, na stronie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, że w tym roku realizowane będą jakieś reformy w systemie edukacji. Jak to zastosuje się w praktyce?

BR: No to jest pytanie, czy będą zrealizowane czy nie (śmieje się), ponieważ od dwóch lat mówi się o tym, że będzie tutaj przeprowadzana reforma, bo Pani pytała o reformy za granicą, tak?

AS: Tak.

BR: Dobrze. To, co naprawdę kryje się na tą reformą to jest enigma. Mówię to Pani z pełną odpowiedzialnością, ponieważ naprawdę nie wiemy. Bo już był ...

AS: A jest taki kongres w marcu?

BR: Tak, i ja jadę na tą konferencję w Ostródzie, to jest na Mazurach i tam będą pewne zagadnienia omawiane. Wydrukowałam program. Na dzień dzisiejszy mogę powiedzieć taką rzecz, że Pani Minister przedstawiła trzy drogi reformy szkół za granicą. Pierwsza, że szkoły, takie jak nasza, czyli te przy ambasadzie, przekształcają się w szkoły społeczne, czyli częściowo płatne przez rodziców. Druga, to są sekcje. To jest coś takiego, co po francusku nazywa się „*immersion*”, czyli jest to możliwość edukacji w danym języku, który jest językiem dziecka, mimo że to dziecko chodzi do szkoły gdzie jest inny język. Po niderlandzku to ma jakąś inną nazwę, której teraz nie pamiętam, ale to nie sprawdziło się w Belgii. To znaczy jako coś, co byłoby rozwiązaniem dla obywateli tego kraju, to się nie sprawdziło, chociaż być może w niektórych szkołach to jest, bo tutaj w tej dzielnicy jest taka szkoła, która miała, i ma chyba, bardzo dobrą renomę. Ona się nazywa, to jest chyba katolicka

szkoła... „Dzieci Maryi”? (śmieje się) Ja nie będę wymyślać, to jest tutaj niedaleko mogłabym się dowiedzieć jak to się nazywa, w każdym razie to jest katolicka szkoła. I ta szkoła rzeczywiście ma to „*immersion*”, wczoraj rozmawiałam z matką dwóch dzieci, które chodzą do naszej szkoły, to są bliźniaczki. Jedna z nich jest właśnie w tej klasie „*immersion*” niderlandzko - języcznej czyli, oprócz tego, że jest Polką, ale to wszystko jedno ona się tutaj urodziła. Została tam zapisana przez rodziców dlatego, żeby ułatwić jej przejście z tej szkoły podstawowej do szkoły Saint Michel, która jest tutaj taką renomowaną, snobistyczną nieco szkołą, i która właśnie przyjmowała te dzieci z tamtej właśnie szkoły ale pod warunkiem, że były w tym systemie „*immersion*”. Teraz okazało się, że Michel już nie chce dzieci z tej szkoły, to znaczy chce ale tylko pod warunkiem, podobnie jak inne szkoły, że dziecko chodziło do klasy „*immersion*” od klasy trzeciej szkoły podstawowej, a tymczasem to dziecko, o którym ja mówię zaczęło brać udział w „*immersion*” od klasy czwartej. Nie wiem dlaczego, nie pytałam. Wszystko jedno, no jest to kłopot, no w ogóle kłopot z powodu słynnej reformy Pani Maria Reny, wie Pani o co chodzi, że trzeba te dzieci zapisywać, że są kolejki, w ogóle cuda. Ale wracam do tych sekcji, bez względu na jak to się powiodło w Belgii, Polska ma taki pomysł, żeby nasze dzieci były objęte nauczaniem języka polskiego, również taką wiedzą o literaturze, kulturze itd., plus historia i geografia w szkołach belgijskich przy czym nauczyciele tych polskich przedmiotów byłiby Polakami na ogół i chodziłoby o to, żeby dziecko nie chodziło do dwóch szkół, tylko, żeby miało to w swojej szkole na miejscu. Ja od razu Pani powiem, że już jest to cenne w rozmowach z waszym flamandzkim Ministrem Edukacji na temat tych sekcji we Flandrii. Nie wiem czy Pani kiedyś była u Pani Dyrektor Pruskiej w Antwerpii?

AS: Jeszcze nie.

BR: Jeszcze nie, ale ona jest bardzo dobrze zorientowana ponieważ ona była organizatorką między innymi tego właśnie pomysłu i wiem o tym, że Flamandowie bardzo chętnie zrobiliby coś takiego. Wiem, że teraz będą negocjować, czy będą uczyć w tych szkołach Polacy czy też właśnie takie osoby jak Pani, które kończyły slawistykę tutaj, i które są również, rozumiem, że Pani jest częściowo Polką czy nie.

AS: Nie.

BR: Ale Pani ma na pewno rodziców Polaków? Nie? No to Pani mówi pięknie po polsku. (śmieją się) To brawo. Myślałam, że Pani ma jakieś pochodzenie.

AS: Nie, ale mieszkałam w Krakowie przez 5 miesięcy w zeszłym roku. Chciałabym uczyć się języków ale nie tak na przykład język angielski czy francuski.

De Poolse scholen in België

BR: W każdym razem są takie osoby jak Pani na przykład, prawda? Bo kilka lat temu kiedy po raz pierwszy Flamandowie podjęli rozmowę na ten temat były one właśnie takie, że oni zorganizują sekcję natychmiast pod warunkiem właśnie, że będą uczyły osoby, które są tutaj na miejscu wykształcone, które nie mają już kłopotów z żadnymi nostryfikacjami, dokumentów itd. itd. Oni wiedzą co to jest, gdzie skonczył uczelnię itd. Polska strona nie chciała się na to zgodzić z takich czy innych powodów w każdym razie chce, żeby Pani wiedziała, że to jest druga opcja. Pierwsze to są szkoły społeczne, częściowo opłacane przez rodziców, druga to jest to, czyli sekcje, a trzeci pomysł, który Pani Minister wysunęła to jest pomysł na... jest jakiś trzeci pomysł. Moment. Może sobie przypomnę... Jak sobie przypomnę to Pani mogę napisać mail. W każdym razie jest jakiś trzeci pomysł, który jest może najmniej możliwy do wprowadzenia albo w ogóle łatwy do tego żeby go zrealizować. To jest bardzo ogólnie i powiem Pani, że odpowiedzialnie Pani mówię, że nie wiem, czy cokolwiek z tego będzie mogło być wprowadzone ponieważ tam w Ministerstwie cały czas są jakieś duże mózgi, wszyscy dyskutują ale nie wiem czy z tego w ogóle coś wynika. Także na dzień dzisiejszy to jest tyle.

AS: Rozumiem, że nauka języka, w polskich szkołach ma duże znaczenie, prawda?

BR: Tak, dlatego, że po pierwsze jest tutaj bardzo dużo Polaków. W tej chwili to jest około stu tysięcy w Belgii, trudno mi szacować ile Polaków jest w Brukseli, a ile w Antwerpii, natomiast jest duże zapotrzebowanie na to, żeby dzieci były wyedukowane. Dlatego, bo większość tych ludzi, większość Polaków, to są ludzie, którzy przyjechali tutaj w celach zarobkowych, po to, żeby pracować, bo w Polsce było duże bezrobocie, zwłaszcza na wschodzie Polski ponieważ ten region, z którego pochodzi większość, to jest Północno-Wschodnia Polska m. in. Białystok.

AS: Tak.

BR: Ale nie tylko także przyjeżdżali do Belgii Polacy z innych regionów np. Beskidu Niskiego, z Bieszczad. W Antwerpii jest dużo Polaków z południowego - wschodu i większość z naszych rodziców, zwłaszcza kobiety, które tutaj pracują jako Panie do sprzątnia, a mężczyźni na ogół w sektorze budowlanym, to są ludzie, którzy tutaj dzwonią i mówią bardzo prosto: „Proszę Pani, ja tutaj sprzątam, ale moje dziecko musi się nauczyć, musi mieć dobrą edukacji. Moje dziecko będzie pracowało w biurze”. Proszę zrozumieć, że te dzieci znajdują się tutaj czasami w naprawdę ciężkich warunkach ponieważ rodzice nie mają dla nich czasu, cały tydzień są w pracy, czasami pracują też w niedziele. Ci rodzice mają taką ambicję, że skoro oni mają często wyższe wykształcenie ale przez to, że nie znają języka muszą pracować poniżej swoich kwalifikacji nie chcę, żeby dziecko także znalazło się w

przyszłości w takim położeniu. Cokolwiek by o tych ludziach nie mówić to jest najważniejsze, że w dużej mierze udaje im się, często są absolwentami wyższych uczelni i pracują już niektórzy w Unii na przykład. Co też nie jest takie oczywiste, ale jednak zdali te egzaminy, a język polski, który jest ich językiem pierwszym, jest dodatkowym atutem. Więc naprawdę, wydaje mi się, że to, jak oni często bardzo dbają o wykształcenie swoich dzieci, swoich rodzin jest wspaniałe. Odpowiadając na Pani pytanie, nasza szkoła w pewnym sensie odpowiada na to zapotrzebowanie i oczekiwanie rodziców. Ale często rodzice zastanawiają się też, czy w przyszłości nie będą musieli wrócić do Polski, a w takim przypadku ich dziecko w Polsce musi mieć świadectwo ukończenia szkoły. To jest pewnym fenomenem i mówię Pani, że to jest dla mnie, dla nas tutaj to jest fantastyczne, że te osoby, które naprawdę wywodzą się czasami z bardzo prostych rodzin, nie wykształconych, również, bardzo często oni mają niesamowitą świadomość tego, że oni muszą przygotować lepszą przyszłość swoim dzieciom. I korzystają tego, że Belgia ich przyjęła, że bardzo długo byli tutaj nielegalnie – „na czarno”. Ale teraz naprawdę bardzo dużo osób jest legalnie, nie mówię, że wszyscy, my nie pytamy ale są czasami w rozmowie się słyszy: „ja tu jestem legalnie”, „ja tu jestem na papierach”, na papierach, to znaczy, że oni mają dokumenty, także, to jest takie wydaje mi się budujące i to jest zadanie naszej szkoły, żeby dać im też edukację. To jest też ten aspekt psychologiczny, który polega na tym, że w tych pierwszych miesiącach albo latach pobytu dobrze jest mieć taką przestrzeń, w której człowiek się czuje dobrze. Bo w szkole belgijskiej się długo nie czuje dobrze. Do naszej szkoły przychodzi się, po to, żeby wreszcie trochę pooddychać językiem polskim, to dotyczy przeważnie starszych dzieci, bo te małe bardzo często urodziły się już w Belgii, więc dla nich to jest wszystko jedno.

Bijlage 6: Wywiad z Bożeną Rogolińską II (Interview met Bożena Rogolińska II)

Wywiad z Panią Bożeną Rogolińską, dyrektorka Zespół Szkół Im. J. Lelewela Przy Ambasadzie RP w Brukseli, nagrywanym w Brukseli 11 marca 2010 r. (Interview met Mevr. Bożena Rogolińska, directrice van de Scholengemeenschap, vernoemd naar J. Lelewel, verbonden aan de Poolse ambassade in Brussel, opgenomen op 11 maart 2010 te Brussel)

Bij punt 6.2.1

[?] : onduidelijk – deel ontbreekt

(?) : onzeker van het voorafgaande woord

Annelies Stalpaert (AS): Jakie są według Pani największe różnice między nauką językową w Polsce, a w Belgii?

Bożena Rogolińska (BR): Chodzi o nauczania języka jako języka czy też języka jako przedmiotu w szkole? Bo to, co nazywa się w szkole polskiej - język polski, to nie jest nauka języka polskiego jako obcego.

AS: Tak.

BR: Tak jak na przykład ja chodzę na język niderlandzki- to nie jest to. Język polski jako przedmiot w szkole to jest literatura, nauka pisania pięknego, nauka różnych form, w których można się wypowiedzieć, a także nauka gramatyki. Myślę, że Pani o to pyta ...

AS: Tak.

BR: Bo to jest u nas w szkole. Mnie jest trudno powiedzieć, dlatego że moja orientacja w systemie kształcenia w Belgii nie jest pełna ponieważ Belgia nie ma jednego centralnego systemu, kurykulum czyli programu, wymagań, kompetencji, prawda? Każdy region ma swoje wymagania najprawdopodobniej, a wewnątrz tego jeszcze różne szkoły. Te, które są szkołami komunalnymi mają co innego, katolickie co innego, prawda? Wydaje mi się mimo wszystko, na moją wiedzę, czyli według mojej orientacji, że zasadnicza różnica polega na tym, że w szkole polskiej zarówno u nas tutaj przy Ambasadzie, jak w szkole w Polsce język polski to jest nauka literatury polskiej oraz pewnych rzeczy, które należą do literatury powszechnej czyli literatury światowej. W zależności od tego czy mamy do czynienia ze szkołą podstawową czy ze szkołą średnią to jest różnie prowadzone. Zacznę od najwyższego poziomu, czyli od liceum. W liceum to jest na ogół w porządku chronologicznym, czyli uczy my historii literatury poniekąd, nie do końca bo tego się nie da. Ale oczywiście wybrane zagadnienia. W gimnazjum jest też plus - minus ułożone chronologicznie, ale jest większa

swoboda, większa wolność w tym, w jaki sposób to można realizować. W szkole podstawowej nie ma żadnej chronologii, ale lektury czyli książki dostosowane są do wieku dziecka. Wiem, że szkole belgijskiej, ale jeżeli to nie jest prawda to proszę mnie poprawić, nie czyta się na ogół tak wiele książek, tylko fragmenty.

(AS zgadza się)

BR: Fragmenty mogą na przykład być omawiane w różny sposób przez wiele wiele wiele lekcji. Dostawaliście kopie bardzo często, prawda? No u nas tak raczej nie jest. My mamy na ogół do wszystkiego podręczniki, czyli specjalne książki przygotowane do realizacji programu. To nie znaczy, że w tej książce jest wszystko. W tej książce jest baza. Oprócz tego jest właśnie spis lektur, prawda? Mogą być dodatkowe ćwiczenia, zwłaszcza gramatyczne, językowe, ale myślę, że my pracujemy bardziej nad różnymi dziełami w całości. Oczywiście w całości takiej którą można zrobić w szkole. To nie jest nigdy całość ale coś co pozwala przynajmniej zrozumieć na czym polega dzieło literackie w całości, a nie tylko jego fragmenty. Wydaje mi się, że to jest taka najważniejsza różnica, być może druga różnica jest taka, że w języku polskim w takim sensie szkolnym jest o wiele więcej form wypowiedzi. Na przykład w szkole belgijskiej moi uczniowie, którzy są na ogół w szkołach frankofońskich umieją napisać esej. Esej to jest jedna z form, które są w szkole polskiej. Oprócz tego jest rozprawka, wie Pani o co chodzi? To jest specyficzny wywód, który musi mieć tezę, argumenty i potwierdzenie tezy na przykład taka może być kompozycja. Trzeba umieć pisać charakterystykę albo bohatera literackiego, albo samego siebie, prawda? Trzeba umieć pisać sprawozdanie i to są wszelkiego typu sprawozdania bo to może być w klasie piątej sprawozdanie z meczu piłkarskiego, prawda? Ale może to być później troszeczkę sprawozdanie z lektury, czyli coś w rodzaju recenzji. Ja nie będę wszystkiego wymieniać, to jest dużo form, i na poszczególnych etapach kształcenia ćwiczy się różne formy także jak ktoś kończy dwanaście lat nauki to musi umieć wszystko. To jest teoria oczywiście bo to jest trudne. Myślę, że to jest inaczej niż w szkole belgijskiej gdzie pisze się małe formy, gdzie uczy się pewnej dyscypliny pisania, to jest troszeczkę zaniedbane w języku polskim. Czasami są zadania, że trzeba napisać coś w dziesięciu zdaniach albo zmieścić się w powiedzmy pięciuset słowach, ale bardzo rzadko, ponieważ matura, czyli ten egzamin końcowy do którego przygotowujemy, nie ma takiego ograniczenia. Oczywiście 'plus - minus' jest, ale to nie jest tak, że jest to określone i limitowane ilością zdań lub ilością słów. Myślę, że to jest taka największa różnica.

AS: Czy Pani zauważa jakie są różnice w użyciu językowym między uczniami, którzy chodzą do niderlandzkiej szkoły, a uczniami, którzy chodzą do francuskiej szkoły?

BR: Nie, jest to trudno zobaczyć ponieważ na ogół starsi uczniowie mówią po francusku. Myślę, że tutaj mogłabym Pani zadać to pytanie nauczycielkom, które uczą w klasach: pierwszej, drugiej, trzeciej. Najczęściej wtedy mamy najwięcej dzieci, które mówią po niderlandzku w szkole belgijskiej w tych pierwszych klasach, to jest taka różnica, która polega na tym, że nagle się takie dzieci pojawiły w szkole bo na ogół mieliśmy raczej z frankofońskiej szkoły. Mnie jest trudno powiedzieć, ja mogę powiedzieć, że dzieci, które uczą się po francusku bardzo często robią kalki z języka francuskiego i posługują się pewnymi słowami nie do końca sprawnie, to znaczy pewne słowa, które są bardzo często obecne w języku polskim a pochodzą z języka francuskiego w naszym języku, mówię w polskim mają trochę inne znaczenie. Przykład: słowo „*sentyment*” to znaczy słowo „*sentyment*” czy „*sentymentalny*”. Po polsku nie można powiedzieć, że „ja mam złe sentymenty do kogoś”, tak się nie mówi. Można powiedzieć, że mam może jakieś złe uczucia. Myli się słowo „*uczucie*” ze słowem „*sentyment*”. To jest jeden z przykładów. Myślę, że dużo dzieci również używając języka francuskiego na co dzień ma tendencje do tego, żeby inaczej budować zdanie czyli tak jak w języku polskim najpierw jest przymiotnik, a potem rzeczownik, a w języku francuskim na odwrót to ja to znajduję w moich wypracowaniach to znaczy w wypracowaniach moich uczniów. Oczywiście oni się potrafią skorygować, ale jak piszą szybko i nie zastanawiają się to robią tego typu błędy. No to jest po prostu to, że na co dzień są zanurzeni w rzeczywistości tego języka. Nie mogę powiedzieć niestety niczego o niderlandzkim.

AS: A liczyć?

BR: Liczyć? Nie, no u nas właśnie nie, myślę, że małe dzieci mogą mieć z tym kłopot. W liceum, gdzie ja uczę to są dzieci, które jeszcze na ogół urodziły się w Polsce. Więc jak tu przyszły to one już liczyły po polsku, prawda? Myślę, że to musi być kłopot, bo sama uczę się niderlandzkiego, no muszą sobie przestawić w głowie, prawda?

AS: Tak.

BR: To jest też przestawienie się w pisaniu, prawda? Bo to inaczej muszę zapisać i najpierw piszę to, co jest na końcu u nas, prawda? Tak, na pewno są takie różnice i na pewno dzieci muszą mieć z tym kłopot ale ja nie mam tego na co dzień.

AS: Zrozumiałam, że Państwo płaci za podręczniki. To wszystko, czy... ?

BR: Nie. My mamy podręczniki, które są tu dla użytku dla nauczycieli.

AS: Tak.

BR: Ja chce Pani powiedzieć, że ponieważ one stoją [?], to nie jest tak, że wszystkie są w tej chwili używane, prawda? Jak ktoś przyjdzie do biblioteki, ale nie po to, żeby wypożyczyć książkę, ale żeby tutaj popracować czy iść do czytelnicy to może skorzystać na miejscu z

De Poolse scholen in België

---

podręczników, również jak przygotowuje jakiś referat, jakąś prezentację, to jest tu wykorzystywane, ale to nie jest tak, że Polska płaci za podręczniki, to rodzice muszą kupić sami.

AS: A czy Państwo płaci za...?

BR: Za nic, nie. Szkoła jest za darmo, ale trzeba sobie kupić podręczniki, zeszyty, przybory do pisania, myślę, że tak samo jest w szkole belgijskiej. Ale nie płaci się żadnego czesnego nie ma opłaty za szkołę.

AS: A nauczyciele, czy oni mogą wybierać podręczniki?

BR: Tak, to znaczy, prawo oświatowe, prawo edukacyjne w Polsce pozwala, ale tutaj, w tych warunkach jest inaczej. Specyfika naszej szkoły polega na tym, że dziecko w danym roku jest w klasie pierwszej A, ale w następnym roku rodzicom bardziej pasuje, żeby chodziło do innej klasy, na przykład do drugiej B, bo podział godzin, czyli to od której do której godziny chodzą do szkoły, im bardziej im się podoba. My już z tym nie walczymy. To nie jest dobre oczywiście dla dziecka, bo dziecko musi zdobywać nowych przyjaciół. To jest bardzo trudne adaptacyjnie, ale my musimy się na to zgodzić ponieważ to jest dodatkowa szkoła. W związku z tym my nie możemy pozwolić sobie na to, żeby dziecko, które zaczęło uczyć się w danym programie, to znaczy realizuje dany podręcznik (bo podręcznik jest do programu, prawda?), żeby w następnych latach miało kłopot. Jeżeli jest ten sam podręcznik i ten sam program, to teoretycznie dziecko powinno umieć to samo co dziecko w sąsiedniej klasie. Prawda? Ponieważ tych klas jest cztery albo pięć, jest A,B,C,D albo A,B,C,D,E, więc to musi być mniej więcej to samo. Dlatego zdecydowałyśmy się, (jesteśmy same kobiety w tym roku akurat), że mamy te same podręczniki, które wybieramy, ale to prawnie zagwarantowane, że każdy nauczyciel ma prawo wybrać swój.

AS: Uczniowie są podzieleni wiekowo w różnych klasach, tak? Niektórzy z nich są w Belgii od urodzenia, a niektórzy tylko kilka tygodni. Jak obchodzić się z różnicą poziomów?

BR: U nas nie ma tej różnicy na ogół. To znaczy, jak dziecko jest tutaj długo, to na pewno ma większe kłopoty z polskim, no bo prostu na co dzień mówi innym językiem. Jak tu przyjeżdża z Polski to ma w ogóle inne problemy, ale nie na poziomie językowym. Ma problemy adaptacyjne. Musi przede wszystkim włożyć dużo wysiłku w to, żeby zaistnieć w szkole belgijskiej, żeby się dobrze poczuć i tak dalej na ogół. Dzieci przyjeżdżając tutaj nie znają na pewno ani flamandzkiego ani francuskiego, bo tym językiem który w Polsce najczęściej jest uczony, jest angielski. W drugiej kolejności niemiecki. Bo jednak bliskość Niemiec sprawia, że to jest ten drugi język, bardzo często nauczany. Francuski uznawany jest zawsze za bardzo trudny, ale oczywiście jest tym trzecim językiem. Flamandzki to w ogóle raczej nie. Także,

jak chodzi o różnice w poziomie językowym tych dzieci świeżo przybyłych tutaj do Belgii, to u nas na polskim sobie radzą świetnie. Lepiej niż te dzieci które są długo. Mało tego mają jeszcze takie przekonanie, że to jest bardzo ważna szkoła i trzeba się bardzo pilnie uczyć, bo w Polsce to jest jedyna szkoła. Ci, którzy przychodzą już długo, myślą sobie: 'To jest druga szkoła. Najważniejsza jest belgijska' i mają rację. Bo w belgijskiej szkole świadectwo, czy też ukończenie to jest coś, co jest ich priorytetem. To jest oczywiste. Natomiast to sprawia, że mają taki swobodny stosunek do trudniejszych zadań. No nie wiem, czy w szkole belgijskiej uczą się Państwo na pamięć, na przykład wierszy.

AS: Nie. Bardzo mało ale prawie nic nie pamiętam. Wiem, że to jest duża różnica.

BR: To jest duża różnica. My się uczymy. W każdej klasie właściwie powinno nauczyć się minimum jednego tekstu. To może być epika, to może być też wiersz ale...

AS: Pan Tadeusz?

BR: Nie. To znaczy jest tak, że, powiedzmy w klasie drugiej liceum, gdzie teraz ucze (to jest przedostatnia klasa), na przykład moi uczniowie musieli nauczyć się „Ody do młodości” Mickiewicza. To jest, nie wiem, dwadzieścia pięć zwrotek albo więcej, bardzo długi wiersz. Myślę, że jak im powiedziałam, że muszą się uczyć na pamięć, to pomyśleli sobie, że jestem po prostu szalona.

AS: Uczyla się łaciny i to było tak samo.

BR: Proszę bardzo. No właśnie. Ale w końcu proszę sobie wyobrazić, że oni mnie bardzo długo zmuszali do tego, aby im stawiać regularnie, takzwane jedyńki, czyli nie nauczyły się na jedynekę. Ale pewnego dnia po może dwóch trzech tygodniach przyszła do szkoły nieobecna z powodu choroby jedyna dziewczynka w tej klasie, panienska, która przyjechała w tym roku z Polski. Tradycyjnie pytam o „Ode o młodości”. Umiesz, nie umiesz, umiesz, nie umiesz. Dotarliśmy do niej, Marta wstała i po prostu powiedziała. Wszyscy oniemieli, wszyscy po prostu bili brawo i okazało się, że ona przełamała coś i od tego momentu, nie wszyscy jeszcze ale już naprawdę znaczna większość dogadało się, że można. Także to są takie różnice które są znaczące między tymi którzy przyjechali i tymi którzy tu są. Troszeczkę może ci, którzy są tu długo, są właśnie rozleniwieni tym, że to nie jest ta szkoła najważniejsza.

AS: Czy Pani zauważa jakieś błędy językowe u uczniów, którzy bardzo często występują? Czy w tych błędach jest jakiś wpływ języka niderlandzkiego lub francuskiego, czy w ogóle nie?

BR: To musi Pani zapytać, za pewne dziewczyny, moje dziewczyny, mówię, moje koleżanki nauczycielki, zwłaszcza te, które umieją niderlandzki, bo to jest też ważne, prawda? Ja

oczywiście teoretycznie wiem, co to jest za język, wiadomo, że jak studiowałam filologię to mam pojęcie o językach, ale ja nie mam jeszcze świadomości tej struktury i w związku z tym myślę, że nie umiem wychwycić ewentualnych błędów, które wynikają właśnie tego języka, ale jest sporo nauczycielek, które mówią (zreszta Pani na pewno już zobaczyła kto mówi po niderlandzku). Być może one wiedzą, więc kiedy Pani przyjdzie do szkoły to proszę się zapytać.

AS: A z języka francuskiego?

BR: No to to co ja mówiłam. To jest kwestia syntaksy innej, prawda, to jest kwestia innego znaczenia, nie tego typu.

AS: Według Pani, Polacy w Polsce, czy oni zauważają różnicę między uczniami, którzy uczyli się języka polskiego w Belgii a uczniami, którzy uczyli się języka polskiego w Polsce?

BR: Ale musi Pani teraz wziąć taką rzecz pod uwagę, że nasi uczniowie nie uczą się tego języka w szkole.

AS: Tak.

BR: Są takie dzieci, które nie mają dużo okazji w domu mówić po polsku. Sa małżeństwa mieszane, gdzie jedna osoba jest Polakiem lub Polką, ale bardzo często jest jeszcze tak, że w związku z tym, że rodzice nie rozmawiają po polsku, ale po niderlandzku lub po angielsku dość często, to paradoksalnie tym pierwszym językiem dziecka nie jest polski. Ono przychodzi do klasy powiedzmy pierwszej i mu się oczywiście otwiera tutaj, że tak powiem, głowa na te możliwości mówienia po polsku i jedynym warunkiem, który powoduje, że dziecko nauczy się mówić dobrze po polsku, jest to że, w tym momencie ten z rodziców, który jest Polakiem naprawdę zaczyna z nim mówić po polsku. I pracuje w domu, bo jak nie, to nie ma mowy. Jeżeli jest tak, że byłoby to dziecko, które jest zupełnie nie związane z Polską, tak jak Pani, to ja myślę, że ono by się nie mogło u nas nauczyć. Niemożliwe, dlatego, że to jest za mało czasu. Gdyby chodziło do szkoły codziennie, tak jak nasi uczniowie, którzy przyjeżdżają i nie mówią żadnym języku, ale po roku oni już mówią, bo codziennie mnóstwo informacji w tym języku, wszyscy dokoła mówią innym językiem, musisz się nauczyć, nie ma mowy. Ale na te jedne, to znaczy na trzech lekcjach, trzech godzinach w tygodniu- nie.

Bijlage 7: Wywiad z Moniką Pruską (Interview met Monika Pruska)

Wywiad z Panią Moniką Pruską, dyrektorką Zespołu Szkół przy Ambasadzie RP w Brukseli z siedzibą w Antwerpii, nagrywany w Antwerpii 27 lutego 2010 r. (Interview met Mevr. Monika Pruska, directrice van de Scholengroep verbonden aan de Poolse ambassade in Brussel met zetel in Antwerpen, opgenomen op 27 februari 2010 te Antwerpen.) Bij punt 6.2.1

[?] : onduidelijk – deel ontbreekt

(?) : onzeker van het voorafgaande woord

Annelies Stalpaert (AS): Rozmawiała już Pani z Panią Edith Piqueray, tak?

Monika Pruska (MP): Tak.

AS: I pani zgodziła się na przetwarzanie i użytek publiczny tego wywiadu?

MP: Tak, oczywiście. Ten materiał jest do Pani użytku.

AS: Pani Edith Piqueray nie miała czasu, żeby wszystko zapisać, więc jeszcze nie przeczytałam wywiadu. Mam nadzieję, że nie powtórzę zbyt wielu pytań Pani Edith Piqueray.

MP: Nie ma problemu.

AS: Moja praca magisterska omawia polskie szkoły w Belgii. W tej chwili nie ma zbyt dużo informacji o takich szkołach. Będę opisywać, jak funkcjonują itd. Myślę, że Pani Edith Piqueray posiada wiele informacji na ten temat. Powiedziała mi, że w jej wywiadzie padły pytania o “*de kenmerken, de organisatie van de Poolse school en de leerlingen*” (właściwości, organizacja polskiej szkoły i uczniowie). Jeszcze nie wiem, co Pani odpowiedziała, ale czy myśli Pani, że posiada Pani taką dodatkową informację, która byłaby bardzo potrzebna do mojego badania?

MP: To zależy, co dokładnie Pani bada, bo jeżeli to jest tylko monografia szkół- powstanie i jak się rozwijały- to oczywiście, ja nie rozmawiałam o tym z Pani koleżanką. Rozmawiałyśmy, na jakiej zasadzie one funkcjonują. Nie rozmawiałyśmy natomiast o historii, bo to jest interesujące jedynie dla tych, którzy sporządzają jakąś monografię. Jeżeli chodzi o działalność szkoły- jak ona pracuje, jakie są programy, ile trwa dni w tygodniu, jacy są nauczyciele, jakie muszą mieć kwalifikacje, ilu jest uczniów, z jakich środowisk pochodzą; tak statycznie oczywiście. Wszystkie informacje Pani ma.

AS: No, dobrze. Czytałam, że uczniowie mogą bez problemu przeskakiwać z belgijskiego

systemu edukacji na polski i odwrotnie.

MP: Tak.

AS: A jak to działa?

MP: W ramach Unii Europejskiej i z tytułu umów międzynarodowych, świadectwa belgijskich uczniów są uznawane w Polsce. Przedmioty ogólnokształcące takie jak matematyka, fizyka, język francuski, chemia, język niderlandzki, dzieci mają w szkołach belgijskich i muszą do tych szkół chodzić. W naszej szkole dzieci uzupełniają program belgijski, czyli język polski, którego tam nie mają i historię Polski. Po powrocie z Belgii uczeń ma świadectwo ukończenia szkoły, które jest uznawane przez prawo polskie, zatwierdzone urzędowo tzn. z pieczęcią Ministerstwa Edukacji Narodowej. Tym, czym różnimy się od szkół polskich jest to, iż pracujemy dwa dni w tygodniu i uczymy tylko tych trzech przedmiotów, które są uzupełnieniem szkoły belgijskiej. Jak dziecko wraca do Polski, przedstawiają rodzice lub starszy uczeń te dwa świadectwa- szkoły miejscowej i naszej szkoły. Automatycznie jest kwalifikowany do tej klasy, zgodnie z którą ma otrzymane świadectwo promocyjne.

AS: A zdarza się to często?

MP: To się zdarza dość często, dlatego że środowisko Polonii tutaj, to jest środowisko głównie emigracji ekonomicznej i mogę powiedzieć, że w siedemdziesięciu procentach, oczywiście, to jest ten rodzaj emigracji. Pozostali, to są ci, którzy tutaj weszli w związki małżeńskie. To są małżeństwa mieszane, część zostaje, natomiast inni wyjeżdżają do Polski, czasami jeszcze raz wracają do Belgii. To jest cechą naszej szkoły, że w ciągu roku cały czas zmieniają się uczniowie. To nie jest tak, że, może w sześćdziesięciu procentach, ale dwudzieściu procentach, my mamy cały czas rotację. Mamy tak, że dziecko przyjeżdża z Polski i natychmiast przychodzi do nas, lecz w każdej chwili może wyjechać do Polski, czy też do innego kraju. Na ten czas edukacja dziecka jest dokumentowana, są prowadzone dzienniki, arkusze ocen tak jak w normalnej każdej szkole polskiej, obowiązują dokładnie te same przepisy.

AS: A czy to jest trudne?

MP: To jest bardzo trudne, dlatego, że w każdej klasie są dzieci na bardzo różnym poziomie językowym. Mamy dzieci, które urodziły się tu i mają polskich rodziców oraz które tu się urodziły, ale są z mieszanych małżeństw, a w ich domu pierwszym językiem jest często niderlandzki. Są też dzieci, które przyjechały z Polski cztery lata temu, i takie, które pojawiły się tydzień temu. Wyszły one z polskiego systemu i mają dwójkę rodziców polskich. Jest oczywiście kolosalna różnica, jeśli chodzi o poziom języka, kompetencji języka u dziecka,

które przyjechało z Polski a dziecka, które tu się urodziło, na przykład w domu, gdzie pierwszym językiem jest niderlandzki. W niektórych przypadkach dziecko uczęszcza do szkoły, bo rodzice chcą podtrzymać jego działalność narodową, aby komunikowało się z rodziną w Polsce. Cały nasz wysiłek polega na tym, żeby tak indywidualnie dobierać program do możliwości dziecka, żeby go nie zniechęcić. Nasze wymagania ze strony nauczyciela w klasie są trochę inne do uczniów, którzy wyszli nie dawno z polskiego systemu i do niego powrócą i inne w stosunku do tych, którzy pewnie nie wrócą do Polski i jeżdżą tylko do babci na święta.

AS: Są jakieś ważne różnice między belgijskim a polskim systemem edukacji?

MP: Bardzo dużych i pewnych różnic nie ma, bo też mamy poziom szkoły podstawowej, gimnazjum i „*secundair onderwijs*” (szkolnictwo średnie) oraz liceum, które jest jak tutaj „*ASO*” (edukacja ogólnokształcąca), resztę mamy dokładnie taką samą, taki sam podzielny system. Różnice są chyba tylko w kategoriach wiekowych- w Polsce już od szóstego roku życia, ale ciągle u nas w szkołach za granicą dzieci rozpoczynają naukę od siódmego roku życia. Sześć lat trwa szkoła podstawowa...

AS: Tak.

MP: .. potem jest trzy lata gimnazjum i trzy lata liceum. System mamy taki, jak w Polsce.

AS: Czytałam w Internecie, to była strona katolickiego uniwersytetu w Lublinie, że w tym roku są jakieś reformy w systemie edukacji. Jak to zastosuje się w praktyce?

MP: My do tej pory pracowaliśmy w oparciu o podstawę programową, Nauczyciele sami ją przygotowywali, mając za bazę ten polski program, tu dla tych dzieci, oczywiście z ograniczoną liczbą godzin - my pracujemy tylko dwa razy w tygodniu - dostosowując go do potrzeb i umiejętności dzieci tam, tak bardzo różnych.

AS: Tak

MP: W tej chwili przygotowany jest jeden program dla szkół za granicą i ten program jest dość szeroki. On obejmuje właściwie wszystko na różnych poziomach nauczania języka. To znaczy, jest tak, jak nauczanie języka obcego, czyli będzie poziom A, poziom B, poziom C. Nie będziemy wydawali prawdopodobnie już tych typowych świadectw jak w Polsce, tylko będziemy dawali certyfikat osiągnięcia kompetencji językowej A, B bądź C, opisanych właśnie w tym programie. Do tego programu, który jest jeden dla tych szkół, nauczyciel będzie sobie pisał swoje treści, oczywiście jak wszędzie, bo nauczyciel decyduje o tym, które treści tej podstawy programowej wybiera i będzie dziecko oceniane na podstawie tego certyfikatu, który osądza kompetencje językowe, nie świadectwo tak jak teraz.

AS: Zgadza się.

De Poolse scholen in België

MP: Z ocenami poszczególnymi tak jak my to robiliśmy, tak jak w Polsce (to funkcjonuje), więc to się zmieni. Co jest istotne, jak Pani wie na pewno, to fakt, że szkoła ta ma 500 uczniów, w Brukseli podobne szkoły mają 1000, więc są one zatem zbyt duże, żeby mogły funkcjonować dalej na takich zasadach, jak te przy placówkach dyplomatycznych. Poza tym, jak Pani widzi, mamy dzieci zupełnie inne. Kiedy te szkoły powstawały, były przystosowane dla dzieci, przyjeżdżających z rodzicami, którzy pracowali w ambasadzie. Natomiast w tej chwili, w grę wchodzi praktycznie cała Polonia i stąd bierze się to zróżnicowanie. Chodzi zatem o to, aby te szkoły przy placówkach dyplomatycznych pozostały jako małe szkolne punkty konsultacyjne, natomiast dążymy do tego, aby rozwinęła się cała sfera prywatnego kształcenia, w organizacjach takich jak ASBL, które będą zajmować się działalnością edukacyjną w języku polskim. I trzecia oferta – że tak powiem jest najbardziej doceniana, i w związku z którą toczą się już rozmowy wstępne pomiędzy Ambasadorem a Panem ministrem Pascalem Smet – ma na celu wprowadzenie do systemu czegoś takiego, jak „sekcja języka polskiego w lokalnym systemie”. Oznaczałoby to, że polskie dzieci będą chodzić do normalnej belgijskiej szkoły, a te, które spełniają warunki określone przez szkołę i zechcą, będą uczęszczały dodatkowo w ciągu tygodnia na pięć godzin języka polskiego, historii polski, czy też kultury, ale będzie to oczywiście wplecione w zajęcia szkolne miejscowej szkoły, w lokalnym systemie, nie w każdej oczywiście, lecz w wybranej. Tego typu sekcje języka polskiego funkcjonują już we Francji i okazuje się, że cieszą się tam bardzo dużym powodzeniem. Pierwszy taki projekt wstępny, dotyczący omawianej kwestii, został przekazany dwa tygodnie temu przez Pan Ambasadora ministrowi Belgii.

AS: Tak.

MP: No i będą się teraz sprawy toczyły, bo trzeba oczywiście dopasować dwa systemy prawne, trzeba mieć zgodę polityczną, różne warunki muszą być spełnione. W każdym razie, niewątpliwie jest tak, że w naszych szkołach musi pozostać ta grupa dzieci, które z pewnością będzie wracać kiedyś do Polski. Natomiast wszystkie dzieci, które uczą się języka po to, żeby go „podtrzymać”, powinny to realizować w innych formach, na przykład stowarzyszeniowych, takich jak szkoły sobotnie – w których czytano kiedyś historię – istniejące przy kościołach, organizacjach polonijnych, czy też w zrzeszeniach, które zawiązały się specjalnie po to, by taką działalność prowadzić. Taka jest wstępna koncepcja.

AS: To, co interesuje mnie najbardziej, to nauka języków w polskich szkołach. Rozumiem, że ma to duże znaczenie w tutejszej placówce, prawda?

MP: Tak. To jest podstawowa działalność, aczkolwiek my dodatkowo oferujemy historię Polski, geografę na późniejszych etapach, ale priorytetową naszym zadaniem jest kształcenie językowe.

AS: A jak wygląda sytuacja z religią?

MP: Religia jest prowadzona, ale przez Kościół i nie wchodzi w zakres naszego programu. My po prostu udostępniamy księdzu salę, żeby dzieci mogły przychodzić na te zajęcia. W niektórych szkołach np. jest religia, chociażby w Brukseli. U nas nigdy tak nie było, ponieważ ksiądz prowadzi ten przedmiot we własnym zakresie.

AS: A jakie są według Pani znaczące różnice między nauką języka w Polsce a tutaj, w Belgii?

MP: Przede wszystkim w Polsce dzieci żyją w polskiej rzeczywistości językowej, są tym językiem otoczone. Ponadto mają tych zajęć proporcjonalnie dużo więcej, my zaś mamy tych zajęć tym wymiarze tylko cztery godziny tygodniowo, w Polsce dzieci mają w podobnym wymiarze osiem – dziesięć godzin tygodniowo, więc jest to nieporównywalne. Mają też większy dostęp do literatury, do bibliotek, do księgarni. Tutaj dzieci tak naprawdę mogą korzystać tylko z naszej małej biblioteki. Jeśli rodzice mają, a rzadko w większości mają biblioteki domowe, to mogą korzystać tylko z biblioteki domowej. W innym wypadku właściwie pozostaje Internet i to jest w zasadzie wszystko, ewentualnie wyjeżdżając na wakacje mogą sobie jakieś książki kupić. Ale takiego podstawowego dostępu do literatury, jak we własnym kraju oczywiście nie mają taki. To w którymś momencie oczywiście jest dla nich język życia, ale osiem – siedem godzin spędzają w niderlandzkich szkołach i na tym muszą się skoncentrować. Jeżeli się tu urodzą, to nie jest to problem, ale te dzieci, które nagle przyjechały z Polski, język niderlandzki, i potem jeszcze dochodzący na poziomie chyba piątej klasy język francuski, jest dla dziecka szokiem strasznym, bo musi opanować w krótkim czasie dwa nowe, dodatkowe języki, tak różne języki.

AS: Zrozumiałam, że Polska płaci za podręczniki.

MP: Nie, to znaczy, podręczniki kupują sobie sami rodzice. Nam opłacona jest cała szkoła, to znaczy wynajem lokali, bo wynajmujemy lokal, opłacanie nauczycieli, pomoce dla nauczycieli, ta biblioteka na przykład. W tej chwili, w dużej mierze też rodzice dopłacają do zakupu książek. Ale cała działalność szkoły jest opłacana z budżetu państwa Polskiego, przez Ministerstwa Edukacji Narodowej w Warszawie. A rodzice kupują, tak jak w każdym kraju, swoim dzieciom książki, podstawowe wyposażenie: podręczniki, zeszyty. Podręczniki są takie same jak w Polsce dla poszczególnych klas. Nauczyciel sam sobie wybiera podręczniki, program który będzie obowiązywał. Program jest kompatybilny z podręcznikiem, więc wybiera sobie podręczniki i program.

De Poolse scholen in België

AS: Czy Pani zauważa jakieś błędy językowe u uczniów, którzy bardzo często występują? Czy w tych błędach jest jakiś wpływ języka niderlandzkiego?

MP: Tak, dzieci bardzo często robią takie kalki językowe. Na przykład nadają polskie znaczenie wyrazom niderlandzkim.

AS: Tak jak ja, ale odwrotnie.

MP: Odwrotnie, tak. Bardzo często, właśnie, robi Pani tak samo. Po prostu tłumaczą sobie w swojej głowie z języka niderlandzkiego albo mówią po polsku z końcówkami niderlandzkimi. My piszemy trochę inaczej „r”, więc po jakimś czasie ich „r” jest bardziej niderlandzkie. Mają też problemy z składnią. Myślę, że większy problem występuje też odwrotnie. Język niderlandzki jest dużo trudniejszy, jeżeli mówią w domu po polsku, jeżeli przyjechały z Polski, to oczywiście język niderlandzki jest dużo trudniejszy niż język polski. Jest absolutną prawidłowością, że dzieci, które dobrze mówią w języku polskim i są bardzo dobrymi uczniami w naszej szkole i mają świetną wiedzę językową, dużo szybciej uczą się niderlandzkiego. Dzieci, które mają kłopot z językiem własnym, językiem jakby ten „*moedertaal*” (język ojczysty) to mają problemy z językiem niderlandzkim też. To mamy potwierdzenie właściwie w stu procentach. Jeżeli my tutaj mieliśmy poważne problemy z dzieckiem jakimś, to zawsze się to zbiegało z tym, że ze szkoły belgijskiej dzwonili do nas, że jest problem z językiem niderlandzkim. Natomiast dzieci, które świetnie się radzą z językiem ojczystym, z gramatyką, czytają dużo, bardzo szybko się też uczą języka niderlandzkiego.

AS: Według Pani, Polacy w Polsce, czy oni zauważą różnicę między uczniami, którzy uczyli się języka polskiego w Belgii a uczniami, którzy uczyli się języka polskiego w Polsce?

MP: Na pewno tak. Na przykład my nie mamy tyle czasu na analizę wszystkich lektur, jaką oni tam mają, więc, niewątpliwie ten pierwszy okres jest taki trudny. Jest dużo rzeczy do nadrobienia z języka polskiego i może nie w sensie gramatycznym, czy ortograficznym, ale na pewno jeśli chodzi o literaturę, o umiejętność formułowania pisemnych wypowiedzi to w Polsce jest tego oczywiście dużo więcej. Ale szczególnie to dotyczy tej części literackiej, ona jest na pewno uboższa, bo gramatykę, powiedzmy, jest nam łatwiej tutaj przeprowadzić, natomiast, tak jak mówię, ze względu ograniczony czas i dostęp nie zawsze możemy rozwinąć tę wiedzę literacką, która powinna być na tym samym poziomie jak w Polsce. W tej chwili, w wyniku nowej reformy jest też tak, że dzieci przyjeżdżające do Polski, będą miały roczny kurs, taki przygotowawczy, jakby wyrównujący te różnice. Bo jeżeli one (dzieci) będą przychodziły z różnych instytucji, na przykład stowarzyszeń, które nie są kontrolowane programowo przez ministerstwo, to też ich poziom może być bardzo różny. Więc dzieci będą

dostawały na niwelowanie tych różnic taki dodatkowy kurs w swojej szkole języka polskiego na wyrównanie ewentualnych braków.

AS: A jakie są materiały dydaktyczne?

MP: Programy wzorcowe, pomoce dla dzieci. Na przykład mamy makiety z literami, tabliczkę mnożenia graficzną, rzeczy, narzędzia metodyczne, które pomagają w sposób ciekawszy przeprowadzić lekcje. Mamy dużo kaset i filmów multimedialnych z lekcjami z Instytutu Poskiego w Lublinie. To są głównie nasze pomoce.

Bijlage 8: Wywiad z Teresą Arszagi Vel Harszagi (Interview met Teresa Arszagi vel Harszagi)

Wywiad z Panią Teresą Arszagi Vel Harszagi, dyrektorką Polskiego Centrum Kształcenia Im. Jana Pawła II w Brukseli, nagrywany 20 marca 2010 r. w Brukseli (Interview met Mevr. Teresa Arszagi vel Harszagi, directrice van het Poolse onderwijscentrum, genoemd naar Johannes Paulus II, in Brussel, opgenomen op 20 maart 2010 te Brussel.) Bij punt 6.2.1

[?] : onduidelijk – deel ontbreekt

(?) : onzeker van het voorafgaande woord

Teresa Arszagi (TA): ... a mu została opracowana nowa podstawa programowa, pierwsza w historii szkolnictwa dla szkół poza granicami kraju i ja byłam między innymi powołana do grupy ekspertów i my traktowaliśmy nową podstawą programową.

Annelies Stalpaert (AS): A jest taka kongres w Lublinie, tak?

TA: O tym nic nie wiem.

AS: Nie?

TA: Ministerstwo Edukacji Narodowej w Warszawie, nasze ministerstwo, powołało grupy ekspertów, czyli nauczycielki, dyrektorów z całego świata, między innymi ja też była zaproszona do tej grupy ekspertów i opracowywaliśmy nową podstawę programową. Ta podstawa programowa może wejdzie za dwa lata, zobaczymy. W każdym bądź razie w tej chwili mówię też o takiej grupie, gdzie przygotowujemy programy. Na podstawie tej nowej podstawy programowej. Póki co nasza szkoła i wszystkie inne, tak jak w Brukseli realizujemy polską podstawę programową. Czyli właściwie uczymy dzieci tak, jakby te dzieci chodziły do szkoły w Polsce, ale mają zajęcia u nas. Dużo dzieci wraca do kraju i musimy je bardzo dobrze uczyć. Bo ta szkoła jest szkołą społeczną nie finansowaną z budżetu Państwa Polski, rodzice płacą za szkołę. Odpłatność nie jest za wysoka ale przyjęliśmy za główny cel - jak już pokazywałam na lekcji - szukamy takich metod pracy, aby w tym krótkim czasie uzyskiwać dobre efekty, żeby chodzenie do szkoły było i przyjemne, efektywne ale i przyjemne, dlatego że dzieci radzą sobie z nauką. To jest ważne, dlatego że jeżeli ktoś ma problemy, to nie chce do szkoły chodzić.

AS: A czy to prawda, że uczniowie mogą bez problemu przeskakiwać z belgijskiego systemu edukacji na polski system edukacji i odwrotnie.

De Poolse scholen in België

TA: Nasze szkoły to są szkoły uzupełniające, te polskie szkoły. Ale dzieci polskie, które się znalazły na terenie Państwa Belgijskiego są objęte obowiązkiem szkoły w Belgii. Nie wiem co to znaczy „przeskakiwać”...

AS: Na przykład: oni są tu, w Belgii, oni chodzą do belgijskich szkół...

TA: Oni uczą się w Belgii? A później wracają do Polski? Dlatego rodzice polskich dzieci, niezależnie od tego czy wrócą kiedyś do Polski, powinni kształcić swoje dzieci w naszej szkole. Nie wszyscy to czynią. Natomiast takie dziecko, które chodzi tylko do szkoły belgijskiej i mówi po polsku w domu, coś tam może pisze i coś robi, wtedy na pewno dużo trudniej w Polsce rozpocząć normalną naukę. A tam już w Polsce, Polska ze swojej strony przygotowuje później uczniów dalej [?]. Tak to jest.

AS: A uczniowie są tu w tej szkoły a potem oni wracają do Polski na przykład, czy to jest bez problemu, że oni mogą chodzić do szkoły tam?

TA: Tak, to znaczy jeśli chodzi o naszą szkołę? Tak oczywiście. Więc, to kształcenie, które jest we wszystkich szkołach, czy przy Ambasadzie czy w naszej szkole kształcenie na całym świecie, jeśli jest uzupełniające, czyli to jest tylko raz w tygodniu, tym bardziej że to kształcenie dla polskich dzieci nie jest obowiązkowe. Na podstawie naszych świadectw nie przymuje się do szkoły w Polsce. Te dzieci nasze są przymowane na podstawie świadectw ze szkoły belgijskiej. Nasze świadectwa to są dokumenty, które mówią, że uczeń chodził również do szkoły polskiej. W tej chwili Ministerstwo zrównało wszystkie szkoły, to nie są żadne ważne świadectwa szkoły przy ambasadzie, czy nasze, czy inne, nie ma tutaj po prostu, czy to jest kształcenie uzupełniające i że mamy kształcić te dzieci, jak największą ilość dzieci. Powiem szczerze, że jeśli dziecko nie chodzi do polskiej szkoły, rodzic sam może uczyć. Jeśli mama jest nauczycielką i w domu może uczyć dziecko, dziecko wraca i ma obowiązek być przyjęte do szkoły w Polsce na podstawie świadectwa ze szkoły belgijskiej. No tak jak Polacy przyjeżdżają z Polski tu i nie znają języka, tak samo jest z naszymi dziećmi, które chodzą do szkoły belgijskiej, a wracają do Polski mają łatwiej, bo już mówią po polsku.

AS: A nadarzy się to często, że oni wracają?

TA: Tak. Oczywiście. W tym roku, coraz więcej dzieci wraca do Polski.

AS: Tak?

TA: Pod koniec roku my wydajemy cały [?], my wydajemy dokumenty dla tych dzieci, jak wracają, dajemy świadectwo, dajemy opinię, dajemy informację także, dużo dzieci wraca, ale dużo też i przyjeżdża, taka rotacja. My dostaliśmy w ciągu roku no prawie pięćset dzieci w szkole. W ciągu roku zdarzają się, że dzieci w ciągu roku wracają jak rodzic wraca. Na

przykład ten tutaj pan pracuje w NATO, więc on też przyjechał tylko na chwilę, on za rok wróci powrotem do Polski. Jakoś to trzeba sobie z tym radzić.

AS: Są jakieś różnice między belgijskim a polskim systemem?

TA: My, na przykład, nasze szkolnictwo jest odrębne od systemu belgijskiego. No myślę, że w tej chwili Polska, co nas różniło Polskę i Belgię to, że nasze dzieci rozpoczynały obowiązek szkolny w Polsce od siódmego roku życia. A sześciolatki, to był taki okres przygotowawczy. Od przyszłego roku my to również uczynimy w naszej szkole, że sześciolatki idą pobrane do klasy pierwszej. Czyli wszystkie dzieci sześciolatki jak w Belgii od szóstego roku życia, a w Anglii jeszcze inaczej, bo od piątego roku życia. A więc nasze dzieci w tej chwili będą rozpoczynały tym samym wieku obowiązek szkolny. I to było tutaj sądzę główna różnica. Bo, szkoła podstawowa też trwa sześć lat, więc trzy lata gimnazjum i później trzy lata liceum. No jest [?], w Belgii z kolei mamy sześć lat „*secondaire*” (*szkoła średnia*), ale tylko jest dwa lata pierwsze. U nas z kolei jest podzielone, że trzy pierwsze lata to jest gimnazjum. Wydaje mi się, że to są podobne systemy.

AS: Czytałam w Internecie, ale to była strona katolickiego uniwersytetu w Lublinie, że w tym roku jakieś reformy w systemie edukacji będą realizowane. Jak to zastosuje się w praktyce?

TA: Więc tego nie widziałam. Więc od września, właściwie ta reforma weszła już od tamtego roku. Tylko, że sześciolatki dzieci mogą już iść do pierwszej klasy. Ale o tym decydowali rodzice bądź szkoła.

AS: A czy to będzie obowiązkowy?

TA: Oczywiście. Czyli jeszcze nie od tego roku, my na przykład zastosujemy się do tego, bo dopiero za rok, kiedy od września dwa tysiące jedenaście, bezwzględnie wszystkie sześciolatki będą rozpoczynały obowiązek szkoły od szóstego roku życia. Ale do tej pory w tym roku, w tym roku, co już teraz jesteśmy, już niektóre dzieci w Polsce mają program klasy pierwszej. Od września tego roku większość szkół, tę reformę będzie po prostu wprowadzać i na przykład nasza szkoła wchodzi w to. Od przyszłego roku też sześciolatki będą miały do zapoznania nie dwadzieścia trzy znaki czy litery, tylko cały polski alfabet. O to chodzi. I w klasie drugiej będą szły programem drugiej klasy. Bo teraz, to jest sytuacja otwarta ta droga jest nienormalna, że mamy sześciolatki, które bardzo dobrze pracują i uczą się czytać, ale mamy dwadzieścia trzy literki, oprócz tego jest klasa pierwsza, że ma nowo poznają te dwadzieścia trzy literki dary polskie znaki [?]. Dlatego, że mamy zajęcia raz w tygodniu i wykorzystaliśmy ten moment, więc jakąż sześciolatki, bardzo dobrze uczą się pisać i czytać na podstawie dwudziestu trzech znaków, a my w klasie pierwszej podnosimy im poziom umiejętności wprowadzając pozostałe znaki Polskiego alfabetu. Czyli można powiedzieć, że

De Poolse scholen in België

---

mamy cały rok na coś co w pół roku normalnie trzeba będzie zrobić. Z wiązku z tym można by już dzieci mocno kształcić.

AS: Co mnie najbardziej interesuje, to jest nauka językowa w polskich szkołach. Zrozumiałam, że to jest o dużym znaczeniu tu w szkole, prawda?

TA: Czy to chodzi o wysoki poziom czy...?

AS: Tak. Czy to jest bardzo ważne, nauka językowa, ile godzin w tygodniu czy...?

TA: My realizujemy tak, że każda klasa ma trzy godziny zajęć języka polskiego i w każdy czwartek chodzi geografia polski, historia Polski i tak samo jest w gimnazium na tym [?] czyli generalnie w naszej szkole zajęcia odbywają się raz w tygodniu i uczniowie mają cztery bądź pięć godzin. Jeszcze mamy katecheze w klasie pierwszej, drugiej i trzeciej, przygotowanie do sakramentu pierwszej komunii świętej. Mamy też w szkole język angielski, cztery grupy języka angielskiego dla dzieci, dwa języka polskiego jako obcy dla dzieci, dwie grupy przedszkolne, czyli „*maternelle*” (*przedszkola*) nauczycielki mają program dla cztero- i pięcioletków, że w przyszłości sądzę, że dzieci będziemy mieć w klasie tylko dzieci pięcioletnie i zrobimy z nich taką klasą przygotowawczą, do klasy pierwszej, czyli chcemy dwadzieścia trzy znaki, które nasze dzieci teraz poznawały jako sześciolatki, być może w przyszłości wprowadzimy ten program dla pięcioletków. I wtedy będziemy mieć znów bardzo łatwo w klasie pierwszej, że będą mogły dzieci pracować intensywnie. Bardzo ważne [?] Nasza szkoła nadstawia się na efekty i na każde półrocze i na końcu dzieci piszą egzaminy.

AS: Każdy rok?

TA: Każda klasa, tak. Każda grupa. To jest jedyna szkoła, która jest szkołą społeczną, jesteśmy ASBL i właściwie jesteśmy niezależni od Ministerstwa, ale Ministerstwo bardzo uznało naszą szkołę, myślę również, że skoro mnie powoływano jako eksperta do tej podstawy programowej, że jesteśmy przykładem szkoły, która może funkcjonować bez dotacji ze strony Polskiej i dobrze funkcjonować. Tam Państwo Polskie próbowało wprowadzić pewne zmiany i będą jeszcze zmiany prowadzane, ale w każdym bądź razie taka szkoła jak nasza jest jedyną szkołą w Belgii. Taką szkołą prywatną, społeczną szkołą w Belgii.

AS: A według Pani, jakie są największe różnice między nauką językową w Polsce a tu, w Belgii?

TA: Na pewno nie jesteśmy w stanie na naszych zajęciach wyćwiczyć z uczniami z klas starszych dłuższych wypowiedzi pisemnych. Mianowicie to do czego dążymy - rozumieć co czytamy, znam metody w jaki sposób znam [?] definicję czytania i w jaki sposób odczytać, czy to rozumiem, a druga umiejętność to, czy umiem to, co myślę, jeśli znam już te znaki,

poznałam gramatykę, czy umiem napisać. I to, na ostatniej radzie pedagogicznej o tym dyskutowaliśmy, już od najmłodszych klas próbujemy z dziećmi tak pracować, żeby uczyć je wypowiadać się. Jeśli się nauczymy wypowiadać naszym dzieciom [?]. One mają mniejszy zasób słownictwa, mają mniej bogate słownictwo niż dzieci w Polsce, bo przecież są w otoczeniu różnych języków. I powiem jeszcze, że to, nad tym będziemy bardzo pracować jak już od najmłodszych w klasie trzeciej szkoły podstawowej pojawiają się pierwsze dłuższe wypowiedzi pisemne – opis przedmiotów, sprawozdanie z jakiegoś wydarzenia. Dzieci na koniec mają egzamin, na półrocze na przykład mają egzamin opisz przedmiot, oni się dowiadują, że są trzy - najpierw musi być wstęp, potem rozwinięcie i zakończenie. I później mają dużo różnych innych jeszcze z klasy [?] na lekcji, mamy tylko trzy godziny. Te takie prace pisemne, które zadajemy dzieciom, nie ciągle im każemy tylko to robić, taka jest praca. W związku z tym wiemy o tym, że nasze dzieci na pewno słabiej się wypowiadają i ustnie i pisemnie.

AS: Czy Pani zauważa jakie różnice w użyciu językowym między uczniami, którzy chodzą do niderlandzkiej szkoły, a uczniami, którzy chodzą do francuskiej szkoły?

TA: Tego się chyba raczej nie da zauważyć. Kontakt mam z uczniem tylko na lekcji. Jak sama Pani widzi my nie mamy aż czasu i okazji, żeby z dzieckiem luźno porozmawiać. Mamy określony temat i w związku z tym nie, tutaj ja różnicy nie widzę czy chodzą do flamandzkiej szkoły czy francuskiej. Po prostu nieraz używają nie takich form naszego języka ... nie zauważam, żeby była różnica. Wiadomo, że ja nie mówię po flamandzku, więc [?] wyrazy podane po francusku. Nie, my mamy w tych klasach, co my kształcimy teraz, to mamy dzieci, które kształcimy język polski jako ojczysty. A tylko w jednej klasie, czyli te dzieci bardzo dobrze zapisują dzieci do szkoły i wpisują dzieci do szkoły kierujemy do klas. Jeśli dziecko nie mówi po polsku, idzie do klasy polonijnej, czyli język polski jako obcy. Ale wszystkie pozostałe dzieci mówią dobrze po polsku i kształcą się język polski jako ojczysty.

AS: A rodzice płacą za podręczników?

TA: Tak, rodzice kupują książki w Polsce. To są identyczne książki, które używają podręczniki, których używają dzieci równoległe klas polskich. Można powiedzieć, że nasze szkoły, to są takie szkoły, że [?] która realizuje program polski jest za granicą, dzieci są poza granicami i my staramy się jak najmocniej tak z nimi pracować, żeby te różnice w Polsce i tu były niezauważalne. Jak mówię na przykładzie sześciolatków, bo jeśli my mamy bardzo dobre podstawy, dzieci świetnie pracują, to w Polsce program dla sześciolatków jest trochę innej. Ale, nie są tak mocno kształcone. Teraz oczywiście na nowej podstawie programowej tak będą reformy, że pójdą do klasy pierwszej i będą mocno pracowały.

De Poolse scholen in België

Zdarzało się, że dzieci przebywające w Polsce sześćoletnie, były słabsze niż nasze tutaj sześciolatki. Coś tam troszeczkę tak wzorem Belgii i krajów zachodniej Europy sześciolatnie dzieci kształcą się w klasie pierwszej, to my też tak mocno z nimi pracowaliśmy.

AS: Według Pani, Polacy w Polsce, czy oni zauważą różnicę między uczniami, którzy uczyli się języka polskiego w Belgii a uczniami, którzy uczyli się języka polskiego w Polsce?

TA: Na pewno te różnice są zauważalne. Słownictwo, oczywiście, myślę, że zasób słownictwa, że ta technika wypowiedziania się na piśmie. Ale generalnie te dzieci sobie bardzo dobrze w Polsce radzą w szkole. Ja mogę Pani nawet dać do dyspozycji e-maila, który dała nam mama, przesłała, której dzieci urodziły się w Belgii. Najstarszy syn chodził do piątej klasy do nas, a najmłodsze chodził rok do zerówki. Oni wrócili do Polski. I ona nam przysłała e-maila, mówiąc jak dzieci pracują, jak dzieci sobie bardzo dobrze radzą i to dziecko, na przykład sześćoletnie, to świetny jest w tej klasie, pierwszy, bo u nas drugi raz to samo robi, a ten uczeń, który chodził tutaj do piątej klasy bardzo dobrym uczniem jest w Polsce. Ale co ta mama napisała, to to, że on ma problemy, właśnie z tworzeniem wypowiedzi pisemnej. My o tym wiemy. Ale on biegle czyta, on radzi sobie z tekstem, czyli czytaniem, ma podstawę gramatyki, trzeba u niego w tej chwili te wypowiedzi [?].

AS: A jakie materiały dydaktyczne są tu?

TA: To jest szkoła, która nie podlega Ministerstwu, wszystkie dokumenty [?]. Ja na przykład drukuję dzienniki, czyli dokumenty klas sama to wszystko przygotowuję.

AS: Czy to jest dużo prac?

TA: Bardzo dużo. Ale ja poświęciłam się tej szkole. To są wszystko przeze mnie zrobione rzeczy, na przykład „*journal de classe*” (dziennik) jak później to wszystko wycinam i wkładam do klaserów na różne dzienniki. Każda nauczycielka zakłada nowy dziennik. Każda musi, oczywiście kalendarz dostaje, który przygotowuje na cały rok, całą radę pedagogiczną. One na przykład nie wypełniają i całą radę rodziców, one nie wypełniają nic u uczniów, ja to wszystko im daję do domu. One nic nie wpisują bo ode mnie dostają całą listę gotową. Inaczej to jest też ich czas, bo my tak pracujemy, na przykład to wszystko przygotował mój syn, on jest informatykiem, cały dzień ma u siebie w komputerze. Ale każda z nauczycielek musi mieć rozkład, materiały nauczania. Każda, jak na półroczu brałam dzienniki do sprawdzenia, każda, a wcześniej przekazuje mi na początku roku przekazuje mi rozkład materiały nauczania, programy polskie, ale do tego trzeba rozłożyć materiał. Na przykład w ciągu roku mamy trzydzieści sześć zajęć środowych, ale tylko trzydzieści trzy zajęcia sobotnie, czyli trzy soboty należy rozłożyć materiał, tak, że jak, żeby każda wiedziała co danego dnia będzie robiła i to musi być zrobione na cały rok. Każda musi to mieć.

Bezwzględnie. [?] idzie o zajęciach, a każda ma dziennik to jeszcze obowiązkowo do tego ma notatki jak przygotowywała się na dzisiejsze zajęcia. Pod tym względem i to wszystkie tak pracujemy, podstawą jest rozkład materiału nauczania na podstawie podstawy programowej w Polsce. Mamy też podręczniki tak jak w Polsce, czyli uważam, że nasze nauczycielki są bardzo dobrze przygotowane do pracy.

AS: Czy nauczycielki są z Polski czy były w Polsce?

TA: Większość z nich pracowała w Polsce, to są nauczycielki z wyższym wykształceniem magisterskim polonistyki, czy nauczania początkowe, czyli po prostu mają odpowiednie wykształcenie. One są bardzo dobrze przygotowane, na szczęście w Belgii jeszcze nie mamy takich problemów, ale są takie kraje, gdzie takie zajęcia z języka polskiego prowadzi nie nauczyciel, ale ktoś, kto po prostu, no, chce nauczyć i zna język, taki by zamysł takiego kształcenia, że najwięcej tych szkół powstawało przy parafiach, że księża prowadzili, czy siostry zakonne, czy wolontariusze, którzy po prostu, oczywiście nie jest to samo. A tu jest bardzo organizowana, dlaczego? Ponieważ to zależy, szkoła to dzieci. Jakbyśmy nie wiem jaką kadrę, jak przygotowaną, nie będzie dzieci, to nie ma szkoły. I teraz to ilość zapisów to nam dyktuje określone formy zachowania się. My też nie mamy jednego rocznika dzieci, które nam tworzą jedną klasę. W tym roku już mieliśmy cztery klasy sześciolatków, cztery pierwsze, trzy klasy drugie... ale gdybyśmy mieli taką sytuację, że byłoby bardzo mało dzieci, i bylibyśmy w jednym oddziale, albo po prostu oddział, to jest to samo. W jakim oddziale szkolnym albo czasowym mielibyśmy dzieci sześciolatnie i siedmioletnie i ośmioletnie to wtedy musielibyśmy zastosować inną formę kształcenia, wtedy byłyby inne podręczniki. Trzeba byłoby tym bardziej przygotować, rozłożyć materiał i szukać źródeł, z których będziemy te dzieci kształcić. I tak ma świecie, większość szkół pracuje. Że w danym oddziale są dzieci różnego wieku. My mamy taką szansę w Belgii jeszcze, bo tutaj jest duża emigracja, że mamy dzieci w klasach z jednego rocznika. To jest wielka szansa. Możemy więc konkretnie pracować. Ale nikt nie wie co będzie za parę lat. Mogę jeszcze powiedzieć, że w tych klasach najmłodszych większość dzieci urodziło się tu w Belgii. Większość. Czyli dzieci, które tu zapisujemy, do tutaj na przykład nie nawet tych dzieci...

AS: A szkoła ma bibliotekę?

TA: Biblioteka, tak, ale nie dużą. Ale mamy taką bibliotekę w szafie, na naszym.. ponad czterysta książek, czterysta woluminów. Przeważnie to są lektury.

De Poolse scholen in België

Bijlage 9: Uurroosters, leerkrachten en aantal leerlingen

Bij punt 6.

1.Zespół Szkół im. Joachima Lelewela przy Ambasadzie RP w Brukseli

Podział godzin w szkole podstawowej w roku szkolnym 2009-2010 – środa

(Uurrooster van de lagere school voor het schooljaar 2009-2010 – woensdag)

<i>Godziny Sala</i>	<i>1a D14</i>	<i>1b D11</i>	<i>2c D12</i>	<i>2d D12</i>	<i>3a D14</i>	<i>3b D11</i>	<i>4a C12</i>	<i>4b C12</i>	<i>4c C11</i>	<i>4d D24</i>	<i>5a D23</i>	<i>5b D24</i>	<i>5c D24</i>	<i>5d D25</i>	<i>6a D23</i>	<i>6b D23</i>	<i>6c D15</i>	<i>6d C11</i>
13.00-14.30				Rel. D13					Rel. D16									
13.45-14.30	j.pol	j.pol		j.pol			j.pol	Rel. D13	Hist. D22	j.pol	j.pol				Rel. D16			
14.35-15.20	j.pol	j.pol		j.pol			j.pol	Hist. D22	j.pol	j.pol	Geog. D26		Hist. D21	j.pol	j.pol			
15.25-16.10	j.pol	j.pol	Rel. D13	j.pol			Hist. D21	j.pol	j.pol	Hist. D22			j.pol	Geog. D26	j.pol			
16.15-17.00	j.pol	j.pol	j.pol		Rel. D13	Rel. D16		j.pol					Geog. D26			Hist. D21		
17.20-18.05	Rel. D13	Rel. D16	j.pol		j.pol	j.pol										j.pol	j.pol	
18.10-18.55			j.pol		j.pol	j.pol						j.pol					j.pol	j.pol
19.00-19.45					j.pol	j.pol						j.pol						j.pol
19.50-20.35																		

j.pol. – *język polski* (Poolse taal), rel. – *religia* (godsdienst), hist. – *historia* (geschiedenis), geog. – *geografia* (aardrijkskunde)

Bron: Schoolsite <http://www.szkola-lelewela-bruksela.be>

De Poolse scholen in België

Podział godzin w szkole podstawowej w roku szkolnym 2009-2010 - sobota
(Uurrooster van de lagere school voor het schooljaar 2009-2010 – zaterdag)

<i>Godzin Sala</i>	<i>1c D12</i>	<i>1d D14</i>	<i>2a D14</i>	<i>2b D11</i>	<i>3c D12</i>	<i>3d D11</i>	<i>4a C12</i>	<i>4b C12</i>	<i>4c D24</i>	<i>4d D24</i>	<i>5a D23</i>	<i>5b D24</i>	<i>5c D24</i>	<i>5d D25</i>	<i>6a D23</i>	<i>6b D23</i>	<i>6c D15</i>	<i>6d C11</i>
8.00-8.45				Rel. D13			Rel. D16		j.pol		j.pol							
8.50-9.35	j.pol	j.pol		j.pol			j.pol		j.pol	j.pol	j.pol			Hist. D22			Rel D16	
9.40-10.25	j.pol	j.pol		j.pol			j.pol			j.pol	Hist. D22		Rel. D13	j.pol		j.pol	j.pol	
10.30-11.15	j.pol	j.pol		j.pol				j.pol		Rel. D13	Rel D16		j.pol	j.pol		j.pol	Hist. D22	Hist. D21
11.20-12.05	j.pol	j.pol			Rel. D16	j.pol		j.pol				Hist. D21	j.pol	Rel. D13	j.pol			j.pol
12.25-13.10	Rel. D16	Rel. D13	j.pol		j.pol	j.pol						Geog D26			Hist. D22			
13.15-14.00			j.pol		j.pol	j.pol						j.pol						
14.05-14.50			j.pol		j.pol	Rel. D13						Rel. D16						
14.55-15.40			Rel. D13															
15.45-16.30																		

j.pol. – *język polski* (Poolse taal), rel. – *religia* (godsdienst), hist. – *historia* (geschiedenis), geog. – *geografia* (aardrijkskunde)

Bron: Schoolsite <http://www.szkoła-lelewela-bruksela.be>

De Poolse scholen in België

Podział godzin w gimnazjum i liceum ogólnokształcącym w roku szkolnym 2009-2010 - środa
(Uurrooster van het gymnasium en het algemeenvormend lyceum van het schooljaar 2009-2010 – woensdag)

Gymnasium

Lyceum

<i>Godziny Sala</i>	<i>IaG D15</i>	<i>IbG D23</i>	<i>IcG D25</i>	<i>IlaG D16</i>	<i>IbG D24</i>	<i>IlaG C11</i>	<i>IIIbG D25</i>	<i>Ia lo D25</i>	<i>Ib lo C14</i>	<i>II lo C14</i>	<i>III lo C12</i>
13.00- 13.45											
13.45- 14.30											
14.35- 15.20	j.pol		Rel. D16							j.pol	
15.25- 16.10	j.pol		j.pol		Rel 16					j.pol	
16.15- 17.00	His D22	j.pol	j.pol	j.pol	j.pol	j.pol			j.pol		
17.20- 18.05		Geog D26	Hist D21	WoS D.22	j.pol	j.pol	j.pol		j.pol		j.pol
18.10- 18.55					WoS D22	Hist. D21	j.pol				j.pol
19.00- 19.45							Hist. D22	j.pol			Hist. D21
19.50- 20.35								His D21			

j.pol. – *język polski* (Poolse taal), rel. – *religia* (godsdienst), hist. – *historia* (geschiedenis), geog. – *geografia* (aardrijkskunde), WoS – *Wiedza o Społeczeństwie* (maatschappijkennis)

Bron: Schoolsite <http://www.szkoła-lelewela-bruksela.be>

De Poolse scholen in België

Podział godzin w gimnazjum i liceum ogólnokształcącym w roku szkolnym 2009-2010 – sobota
(Uurrooster van het gymnasium en het algemeenvormend lyceum van het schooljaar 2009-2010 – zaterdag)

<i>Godziny Sala</i>	Gymnasium							Lyceum			
	<i>IaG D15</i>	<i>IbG D23</i>	<i>IcG C25</i>	<i>IlaG D15</i>	<i>IibG D24</i>	<i>IllaG D11</i>	<i>IIIbG D25</i>	<i>Ia lo D25</i>	<i>Ib lo C14</i>	<i>II lo C14</i>	<i>III lo C12</i>
8.00-8.45					j.pol		j.pol				
8.50-9.35					Hist. D21	Geog D26	j.pol				
9.40-10.25				Hist. D 21		j.pol	Geog D26				
10.30-11.15			geog D26	j.pol		j.pol					
11.20-12.05	Geog D26	Hist. D22	j.pol	j.pol					j.pol		
12.25-13.10	j.pol	j.pol						j.pol	His. D21	j.pol	j.pol
13.15-14.00		j.pol						j.pol	Wos D22	Geog D26	j.pol
14.05-14.50								Wos. D22		Hist. D21	
14.55-15.40											
15.45-16.30											

j.pol. – *język polski* (Poolse taal), rel. – *religia* (godsdienst), hist. – *historia* (geschiedenis), geog. – *geografia* (aardrijkskunde), WoS – *Wiedza o Społeczeństwie* (maatschappijkennis)

Bron: Schoolsite <http://www.szkola-lelewela-bruksela.be>

De Poolse scholen in België

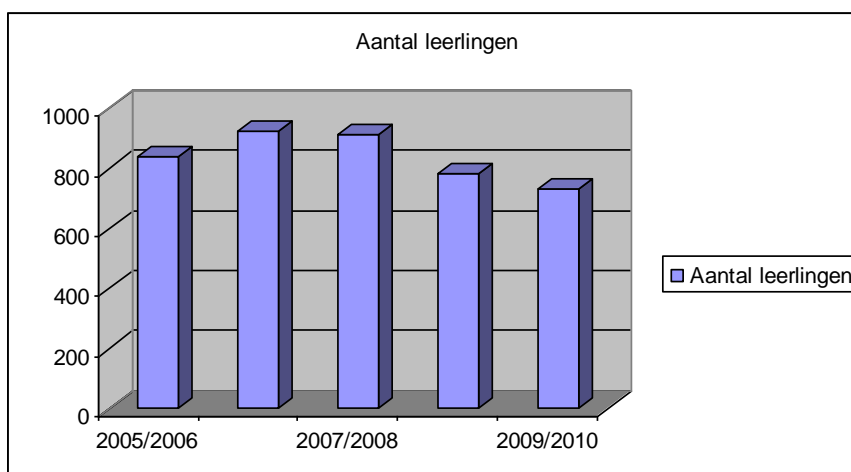
Overzicht van de leerkrachten en de door hun onderwezen vakken:

- Agnieszka Bułkowska: *historia, wiedza o społeczeństwie* (geschiedenis, maatschappijkennis)
- Bernadetta Cholewa: *język polski* (Pools)
- Joanna Cisoń: *geografia, przyroda* (aardrijkskunde, natuur)
- Elżbieta Driesen: *język polski* (Pools)
- Agnieszka Frankiewicz: *historia, wiedza o społeczeństwie* (geschiedenis, maatschappijkennis)
- Mirosława Gadomska Ilczuk: *język polski kl. I-III* (Pools, 1^e tot en met 3^e leerjaar)
- Agata Kożuchowska: *religia katolicka* (Rooms-Katholieke godsdienst)
- Elżbieta Krzyńska-Sels: *język polski* (Pools)
- Renata Mascewicz : *język polski kl. I-III* (Pools, 1^e tot en met 3^e leerjaar)
- Lucyna Mijas-Soliz *język polski* (Pools)
- Marta Olendzka: *historia, wiedza o społeczeństwie* (geschiedenis, maatschappijkennis)
- Małgorzata Piekarska: *język polski* (Pools)
- Anna Rapiejko: *religia katolicka* (Rooms-Katholieke godsdienst)
- Bożena Rogolińska: *język polski* (Pools)
- Izabela Sikorska: *język polski* (Pools)
- Małgorzata Sylwestrzak: *bibliotekarz* (bibliothecaris)
- Agnieszka Verbeke: *język polski kl. I-III* (Pools, 1^e tot en met 3^e leerjaar)

Bron: Schoolsite <http://www.szkoła-lelewela-bruksela.be>

Overzicht van het aantal leerlingen en leerkrachten de afgelopen jaren:

Schooljaar	Aantal leerlingen	Aantal leerkrachten
2005/2006	841	
2006/2007	923	
2007/2008	913	
2008/2009	784	18
2009/2010	731	17

Bron: Schoolsite <http://www.szkoła-lelewela-bruksela.be>

De Poolse scholen in België

---

2. Zespół przy Ambasadzie RP w Brukseli, Filia Im. Jana Pawła II z siedzibą przy Polskiej Misji Katolickiej

Podział godzin w szkole podstawowej i gimnazjum w roku szkolnym 2009-2010 – środa
(Uurrooster van de lagere school en het gymnasium voor het schooljaar 2009-2010 – woensdag)

Lagere school

Gymnasium

Godzina	2a	2b	2c	3a	4a	4b	5c	I G
13.00 – 13.45	j. pol.	j. pol.	j. pol.	j. pol.				
13.50 – 14.35	j. pol.	j. pol.	Rel.	j. pol.	j. pol.	j. pol.	j. pol.	Hist.
14.40 – 15.25	rel.	j. pol.	j. pol.	j. pol.	Hist.	j. pol.	Rel.	j. pol.
15.30 – 16.15	j. pol.	rel.	j. pol.	Rel.	Rel.	Hist.	j. pol.	j. pol.
16.20 – 17.05					j. pol.	j. pol.	Hist.	j. pol.
17.10 – 17.55					j. pol.	Rel.	j. pol.	Geog.
18.00 – 18.45					j. pol.	j. pol.	Geog.	Rel.
Godzina	1 a	1 d	1 c	3d				
16.20 – 17.05	j. pol.	j. pol.	j. pol.	Rel.				
17.10 – 17.55	j. pol.	j. pol.	Rel.	j. pol.				
18.00 – 18.45	j. pol.	Rel.	j. pol.	j. pol.				
18.50 – 19.35	rel.	j. pol.	j. pol.	j. pol.				

j. pol. – *język polski* (Poolse taal), rel. – *religia* (godsdienst), hist. – *historia* (geschiedenis), geog. – *geografia* (aardrijkskunde)

Bron: Polska Misja Katolicka – Bruksela <http://www.szkolapmk.pl/index.html>

De Poolse scholen in België

Podział godzin w szkole podstawowej i gimnazjum w roku szkolnym 2009-2010 – sobota
(Uurrooster van de lagere school en het gymnasium voor het schooljaar 2009-2010 – zaterdag)

Lagere school					Gymnasium			
Godzina	2d	1 b	3b	3c	5a	5 b	6a	3G
08.00-08.45					j. pol.	j. pol.	j. pol.	hist.
08.50-09.35	rel.	rel.	j. pol.	j. pol.	hist.	rel.	rel.	j. pol.
09.40-10.25	j. pol.	j. pol.	j. pol.	j. pol.	rel.	j. pol.	j. pol.	j. pol.
10.30-11.15	j. pol.	j. pol.	j. pol.	rel.	j. pol.	j. pol.	j. pol.	geog.
11.20-12.05	j. pol.	j. pol.	rel.	j. pol.	geog.	hist.	hist.	j. pol.
12.10-12.55					j. pol.	geog.		rel.
Sobota								
Godzina	1 e	2e	3 e		4 c	4 d	5d	2G
12.10-12.55	rel.	j. pol.			j. pol.	rel.	j. pol.	hist.
13.00-13.45	j. pol.	rel.	j. pol.		rel.	hist.	geog.	j.pol.
13.50-14.35	j. pol.	j. pol.	j. pol.		hist.	j. pol.	j. pol.	j. pol.
14.40-15.25	j. pol.	j. pol.	rel.		j. pol.	j. pol.	hist.	geog.
15.30-16.15			j. pol.		j. pol.	j. pol.	j. pol.	rel.
16.20-17.05					j. pol.	j. pol.	rel.	j. pol.

j.pol. – *język polski* (Poolse taal), rel. – *religia* (godsdienst), hist. – *historia* (geschiedenis), geog. – *geografia* (aardrijkskunde)

Bron: Polska Misja Katolicka – Bruksela <http://www.szkolapmk.pl/index.html>

De Poolse scholen in België

Podział godzin w szkole podstawowej i gimnazjum w roku szkolnym 2009-2010 – piątek
(Uurrooster van de lagere school en het gymnasium voor het schooljaar 2009-2010 – vrijdag)

Godzina	1 f	1 g	2 f	6b	6 c
16.00 - 16.45	rel.	j. pol.	rel.	rel.	j. pol.
16.50 - 17.35	j. pol.	rel.	j. pol.	j. pol.	rel.
17.40 - 18.25	j. pol.	j. pol.	j. pol.	j. pol.	j. pol.
18.30 - 19.15	j. pol.	j. pol.	j. pol.	j. pol.	hist.
19.20 - 20.05				hist.	j. pol.

Klasa 1h, 2g i 3g – kształcenie na odległość w sobotę. (De klassen 1h, 2g en 3g volgen het afstandsonderwijs op zaterdag)

j.pol. – *język polski* (Poolse taal), rel. – *religia* (godsdienst), hist. – *historia* (geschiedenis), geog. – *geografia* (aardrijkskunde)

Bron: Polska Misja Katolicka – Bruksela <http://www.szkolapmk.pl/index.html>

De Poolse scholen in België

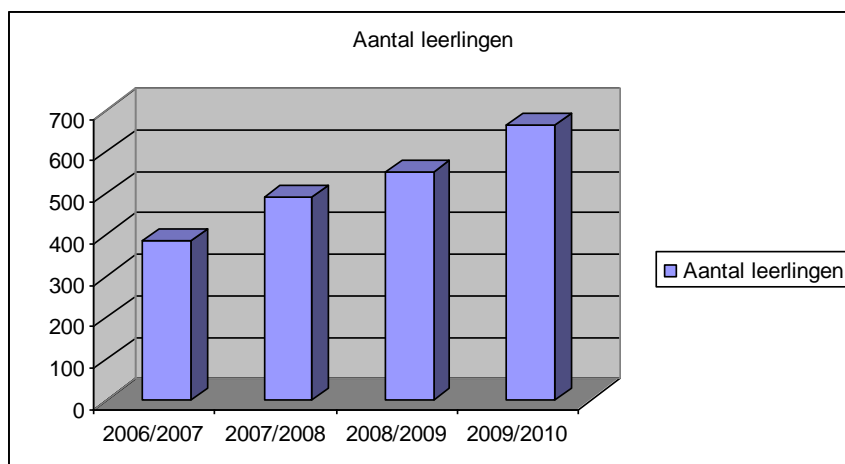
Overzicht van de leerkrachten en de door hun onderwezen vakken:

- Walaszczyk Władysław - *kierownik szkoły* (schooldirecteur)
- Boratyńska Joanna- *nauczanie zintegrowane* (geïntegreerd onderwijs)
- Agacka Jadwiga- *nauczanie zintegrowane* (geïntegreerd onderwijs)
- Czapska Aneta- *nauczanie zintegrowane* (geïntegreerd onderwijs)
- Zalewska Anna- *nauczanie zintegrowane* (geïntegreerd onderwijs)
- Szczepura Ewa- *nauczanie zintegrowane* (geïntegreerd onderwijs)
- Kulesza Mariola- *nauczanie zintegrowane* (geïntegreerd onderwijs)
- Maj Sylwia- *język polski- szkoła podstawowa* (Pools - lagere school)
- Szoltysik Halina- *język polski - szkoła podstawowa* (Pools - lagere school)
- Naguszewska Sylwia- *język polski- szkoła podstawowa* (Pools - lagere school)
- Kostek Alina - *język polski- gimnazjum* (Pools – gymnasium)
- Krzysztoń Magdalena- *geografia* (aardrijkskunde)
- Porowska Iwona-*religia* (godsdiens)
- Siostra Filipik Ewa- *religia* (godsdiens)
- Siostra Micha Dorota Ewa - *religia* (godsdiens)
- Zdanek Grzegorz-*historia, WOS* (geschiedenis, maatschappijkennis)
- Bibro Anna – *Klasy '0'* (voorbereidende klas op de lagere school)

Bron: Polska Misja Katolicka – Bruksela <http://www.szkolapmk.pl/index.html>

Overzicht van het aantal leerlingen en leerkrachten de afgelopen jaren:

Schooljaren	Aantal leerlingen	Aantal leerkrachten
2006/2007	385	
2007/2008	489	
2008/2009	549	15
2009/2010	664	15

De Poolse scholen in België

---

3. Zespół Szkół przy Ambasadzie RP w Brukseli z siedzibą w Mons

Plan lekcji szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum w roku szkolnym 2008-2009
(lesplan van de lagere school, gymnasium en lyceum in het schooljaar 2008-2009)

Klasa	poniedziałek	wtorek	środa	czwartek	piątek	sobota
I SP			13.00-15.30			
II SP		16.00-18.25				
III SP	16.00-18.25					
IV SP			16.50-19.15			9.00-11.25
V SP				16.50-19.15	16.50-19.15	
VI SP			16.00-17.35			9.50-12.15
I i II GIM		16.00-19.15			16.00-17.35	
III GIM			18.30-20.05		16.50-20.05	
I i II LO				16.00-19.15		11.30-13.55
III LO		17.40-19.15			17.40-20.05	

Bron : http://www.szkoła-lelewela-bruksela.be/branch/branch_01.shtml

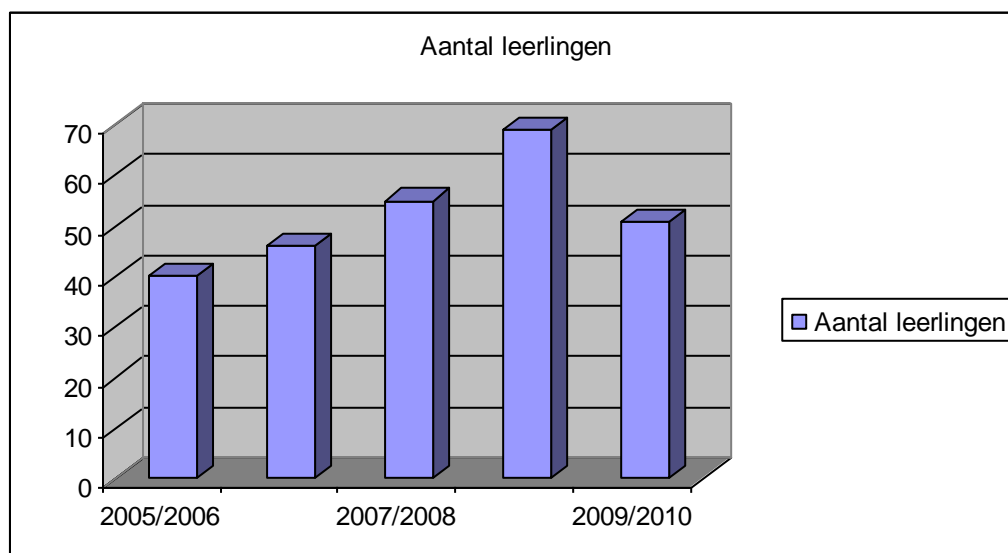
De Poolse scholen in België

Overzicht van de leerkrachten en de door hun onderwezen vakken (2008/2009):

- Joanna Lewicka - *Kierownik filii, matematyka* (directrice, wiskunde)
- Małgorzata Białas - *Kształcenie zintegrowane* (geïntegreerd onderwijs)
- Agnieszka Staniec – Deroux - *Język polski* (Pools)
- Lucyna Mijas – Solioz - *Język polski i przyroda* (Pools, natuur)
- Joanna Jurkiewicz - *Historia, WOS i geografia* (geschiedenis, maatschappijkennis, aardrijkskunde)
- Iłona Morchal – *Biblioteka* (bibliotheek)

Overzicht van het aantal leerlingen en leerkrachten de afgelopen jaren:

Schooljaren	Aantal leerlingen	Aantal leerkrachten
2005/2006	40	
2006/2007	46	
2007/2008	55	
2008/2009	69	5
2009/2010	51	4

Bron : Mevr. Bożena Rogolińska

De Poolse scholen in België

---

4. Zespół Szkół Im. Gen. Stanisława Maczka dla dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą przy Ambasadzie RP w Brukseli z siedzibą w Antwerpii

Podział godzin w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum w roku szkolnym 2009-2010 – środa
(Uurrooster van de lagere school, het gymnasium en het lyceum voor het schooljaar 2009-2010 – woensdag)

	Lagere school						Gymnasium		Lyceum		
	I A	II B	III A	IV C	V A	VI A	I GIM	II A GIM	I LO	II LO	III LO
13.30-14.15	J.POL	J.POL	J.POL	HIST.	J.POL	HIST.		J.POL			J.POL
14.15-15.00	J.POL	J.POL	J.POL	J.POL	J.POL	J.POL	HIST.	J.POL	WOS		J.POL
15.05-15.50	J.POL	J.POL	J.POL	J.POL	J.POL	J.POL	GEOGR.	J.POL	HIST.	J.POL	HIST.
15.55-16.40	J.POL	J.POL	J.POL	J.POL	GEOGR.	J.POL	J.POL	HIST.	J.POL	HIST.	J.POL
16.45-17.30					HIST		J.POL	WOS	J.POL	GEOGR.	J.POL
17.35-18.20							J.POL		J.POL	J.POL	
18.25-19.10										J.POL	

Bron: Monika Pruska

De Poolse scholen in België

Podział godzin w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum w roku szkolnym 2009/2010 – sobota
(Uurrooster van de lagere school, het gymnasium en het lyceum voor het schooljaar 2009/2010 – zaterdag)

	I B	I C	I D	II A	II C	III B	III C	IV A	IV B	V B	VI B	VI C	II B GIM	III GIM
08.00-08.45	J.POL		J.POL	HIST.		J.POL		J.POL		J.POL		J.POL		
08.50-09.35	J.POL		J.POL	J.POL		J.POL		J.POL		J.POL		J.POL		HIST.
09.40-10.25	J.POL		J.POL	J.POL		J.POL		J.POL	HIST.	J.POL	J.POL	J.POL	WOS	GEOGR.
10.30-11.15	J.POL		J.POL	J.POL		J.POL		HIST.	J.POL	GEOGR.	J.POL	HIST.	J.POL	J.POL
11.20-12.05		J.POL			J.POL		J.POL	J.POL	J.POL	HIST.	J.POL		HIST.	J.POL
12.10-12.55		J.POL			J.POL		J.POL		J.POL		HIST.		J.POL	J.POL
13.00-13.45		J.POL			J.POL		J.POL		J.POL				J.POL	
13.50-14.35		J.POL			J.POL		J.POL							

Bron: Monika Pruska

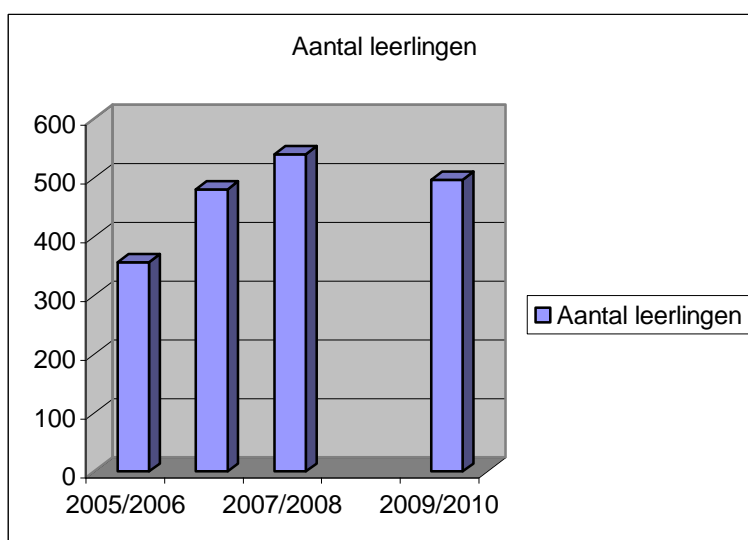
De Poolse scholen in België

Overzicht van de leerkrachten en de door hun onderwezen vakken:

- Elżbieta De Rooter – *nauczanie początkowe* (basisonderwijs)
- Małgorzata Stasiak – *nauczanie początkowe* (basisonderwijs)
- Dorota Gospodarowicz – *nauczanie początkowe* (basisonderwijs)
- Wanda Duszka – *język polski* (Pools)
- Monika Pruska – *język polski* (Pools)
- Marta Majewska – Platteau – *język Polski* (Pools)
- Katarzyna Grudzińska – *język Polski* (Pools)
- Beata Daumerie – *język Polski* (Pools)
- Grzegorz Czerwiński – *język Polski* (Pools)
- Marta Olendzka – *historia* (geschiedenis)
- Jolanta Cieślicka – *historia* (geschiedenis)
- Paulina Świątek – Wtorkiewicz – *wiedza o społeczeństwie* (maatschappijkennis)
- Jolanta Demczak – *geografia* (aardrijkskunde)

Overzicht van het aantal leerlingen en leerkrachten de afgelopen jaren:

Schooljaren	Aantal leerlingen	Aantal leerkrachten
2005/2006	356	
2006/2007	480	
2007/2008	540	
2008/2009		
2009/2010	496	12

De Poolse scholen in België

---

5. Polskie Centrum Kształcenia im. Jana Pawła II w Brukseli

Podział godzin w przedszkoly w roku szkolnym 2009/2010 - środa
(Uurrooster van de kleuterschool voor het schooljaar 2009/2010 - woensdag)

Czasz trwania	Klasa A
13:45 - 14:30	zaj. dyd. wych.
14:40 - 15:25	zaj. dyd. wych.
15:35 - 16:20	zaj. dyd. wych.
16:30 - 17:15	zaj. dyd. wych.

zaj. dyd. wych. – *zajęcia dydaktycznego wychowania* (les didactische opvoeding)

Bron: <http://www.szkola.be/index.php>

Podział godzin w przedszkoly w roku szkolnym 2009-2010 - sobota
(Uurrooster van de kleuterschool voor het schooljaar 2009-2010 - zaterdag)

Czasz trwania	Klasa B
09:00 - 9:45	zaj. dyd. wych.
09:35 - 10:40	zaj. dyd. wych.
10:50 - 11:35	zaj. dyd. wych.
11:45 - 12:30	zaj. dyd. wych.

zaj. dyd. wych. – *zajęcia dydaktycznego wychowania* (les didactische opvoeding)

Bron: <http://www.szkola.be/index.php>

De Poolse scholen in België

Podział godzin w roku szkolnym 2009-2010 - środa
(Uurrooster voor het schooljaar 2009-2010 – woensdag)

	K.P.	0a	0c	1a	1c	1ia	1IIa	1IIc	1va	Va	VI	G II
13.00-13.45	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.		j.pol.	
13.50-14.35	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	j.pol.		hist.	
14.40-15.25	j.pol.	j.pol. 15.45	j.pol. 15.46	rel.	Rel.	j.pol.	j.pol.	j.pol.	hist / geo *		j.pol.	
15.30-16.15 druga zmiana	j.pol. 16.45			j. pol 16.45	j. pol 16.46	rel. 16.45	rel. 16.46	rel. 16.47	j.pol.		j.pol.	
16.25-17.10										j.pol.		j.pol.
17.15-18.00										hist.		Hist / wos *
18.05-18.50										j.pol.		j.pol.
18.55-19.45										j.pol.		j.pol.

* *pól roku historia i pól roku geografia lub wiedza o społeczeństwie* (een half jaar geschiedenis en een half jaar aardrijkskunde of maatschappijkennis)

Bron: Teresa Arszagi vel Harszag

De Poolse scholen in België

Podział godzin w roku szkolnym 2009-2010 - sobota
(Uurrooster voor het schooljaar 2009-2010 – zaterdag)

	K.P.	Ob	Od	lb	ld	llb	llc	lllb	lvb	Vb	GI
9.00-9.45	j.pol.	j.pol.	j.pol.		j.pol.	j. pol.		j.pol.		j.pol.	j.pol. hist. /
9.50-10.35	j.pol.	j.pol.	j.pol.		j.pol.	j. pol.		j.pol.		j.pol.	geo.
10.40-11.25	j.pol.	j.pol. 11.45	j.pol.		rel.	rel.	j.pol. 10.45	j.pol.		hist.	j.pol.
11.30-12.15	j.pol. 12.45			j.pol. od 11.35	j.pol. 12.45	j.pol.	rel.	rel. 12.45		j.pol.	j.pol. 12.45
12.25-13.10				j.pol.			j.pol.		j.pol.		
13.15-14.00							j.pol. 14.20		j.pol.		
14.05-14.50				rel.					j.pol.		
14.55-15.45				j. pol. 15.10					hist / geo *		

* *pół roku historia i pół roku geografia lub wiedza o społeczeństwie* (een half jaar geschiedenis en een half jaar aardrijkskunde of maatschappijkennis)

Bron: Teresa Arszagi vel Harszagi

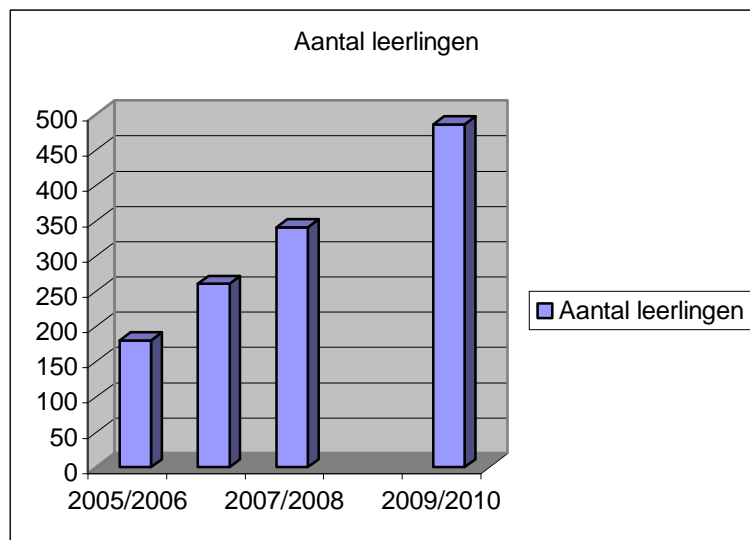
Overzicht van de leerkrachten en de door hun onderwezen vakken ontbreekt.

De Poolse scholen in België

Overzicht van het aantal leerlingen en leerkrachten de afgelopen jaren:

Schooljaren	Aantal leerlingen	Aantal leerkrachten
2005/2006	180	
2006/2007	260	
2007/2008	340	
2008/2009		
2009/2010	486	16

Bron: Teresa Arszagi vel Harszagi

